

ეთნიკური
უმცირესობების
წარმომადგენლების
პოლიტიკურ
ცხოვრებაში
მონაწილეობის
კვლევა

2019

სარჩევი:

1. შესავალი	3
2. კვლევის მეთოდოლოგია	4
2.1 თვისებრივი კვლევა.....	5
2.2 რაოდენობრივი კვლევა.....	6
3. ლიტერატურის მიმოხილვა	9
4. მეორადი მონაცემების ანალიზი	12
5. რაოდენობრივი კვლევის (გამოკითხვის) შედეგები	29
5.1. კვლევის მონაწილეთა სოციალურ-დემოგრაფიული პროფილი	29
5.2 მასმედიის როლი.....	38
5.3 პოლიტიკური სისტემისა და მოვლენების შეფასება	45
5.4 არჩევნებში მონაწილეობა	65
5.5 პოლიტიკური პარტიების როლი	72
5.6 ადგილობრივ თვითმმართველობაში მონაწილეობა	77
5.7 სამოქალაქო ორგანიზაციების როლი	83
6. დასკვნა	86
7. ბიბლიოგრაფია	90

1. შესავალი

ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო, პოლიტიკური და სოციალური ინტეგრაცია ქართული დემოკრატიის განვითარების ერთ-ერთ მწვავე პრობლემად რჩება. მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლების განმავლობაში ბევრი პროექტი თუ ინიციატივა განხორციელდა ამ მიმართულებით, მნიშვნელოვანი წინსვლა ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრაციის და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართულობის თვალსაზრისით არ მოხდარა (სახალხო დამცველი, 2018).

დღესდღეობით, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ქვეყნის მოსახლეობის დაახლოებით მეექვსედს შეადგენენ (მათი დიდი ნაწილი – უმეტესად ეთნიკურად სომხები და აზერბაიჯანელები – კომპაქტურად განსახლებულნი არიან ქვეყნის სამხრეთით – სამცხე-ჯავახეთისა და ქვემო ქართლის რეგიონებში, აღმოსავლეთით – კახეთის რეგიონში და აგრეთვე, მცირე ეთნოსები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში) (საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 2015). მიუხედავად ამისა, როგორც არაერთი ანგარიში აჩვენებს, მათი ჩართულობის დონე პოსტსაბჭოთა საქართველოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში დაბალია და ეს განსაკუთრებით თვალშისაცემია, როდესაც საქმე ეხება უმცირესობათა მონაწილეობას პოლიტიკურ ცხოვრებაში, მათ წარმომადგენლობას არჩევით ორგანოებსა და სამთავრობო უწყებებში (ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი, 2018). ეთნიკური უმცირესობების გარიყულობა პოლიტიკური ცხოვრებიდან, მათი ინტეგრაციის დაბალი დონე საჯარო პოლიტიკაში კი ხელს უშლის საქართველოში დემოკრატიული და სტაბილური სახელმწიფოს მშენებლობას.

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს არ აქვთ სახელმწიფოსთან პოლიტიკური იდენტობის განცდა; მათი უმეტესობა, სინამდვილეში, დისტანცირებულია ქართული საზოგადოებისგან და ერთგვარ ავტონომიურ, ან, უფრო უარესი - ექსკლუზიურ რეჟიმში ცხოვრობს. ამას სხვადასხვა მიზეზი აქვს, რომელთა შორის წამყვანია ენობრივი ბარიერი: კომპაქტურად განსახლებულ ადგილებში ეთნიკურად არაქართველი მოსახლეობის აბსოლუტურმა უმრავლესობამ არ იცის სახელმწიფო ენა (ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი - NDI, 2018). რუსულმა ენამ კი, რომელიც საბჭოთა პერიოდში სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კომუნიკაციის ერთადერთი ენა იყო, ბოლო თხუთმეტი წლის განმავლობაში მნიშვნელოვნად დაკარგა პოზიციები. შესაბამისად, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები სრულყოფილად ვერ იღებენ ინფორმაციას ქვეყანაში მიმდინარე პროცესების შესახებ და თვით ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების ყოფნას უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოში უფრო ხშირად ფორმალური ხასიათი აქვს.

სუსტი პოლიტიკური ჩართულობის კიდევ ერთი მიზეზი არის პოლიტიკური პარტიების პასიურობა. პოლიტიკური სუბიექტები თავის პარტიულ პროგრამებში ეთნიკური უმცირესობებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებს ზედაპირულად განიხილავენ ან სათანადო ყურადღებას არ უთმობენ. ასევე, პარტიებს ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებში არ გააჩნიათ ძლიერი

პარტიული ინფრასტრუქტურა. არ აქვთ კავშირი პოტენციურ ამომრჩევლებთან, ვერ აწვდიან მათ ინფორმაციას პარტიის პროგრამის და ძირითადი სტრატეგიების შესახებ (ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი, 2018).

პოლიტიკური გაუცხოებისა და ექსკლუზიის პროცესში განსაკუთრებით გასათვალისწინებელია ეთნიკური უმცირესობების ქალი წარმომადგენლების მდგომარეობა, რადგანაც ქართული საზოგადოება ქალთა პოლიტიკური მონაწილეობის ისედაც დაბალი მაჩვენებლით ხასიათდება, როგორც ადგილობრივ, ისე ეროვნულ დონეზე (გაეროს ქალთა ორგანიზაცია, 2014). ამის ფონზე, კიდევ უფრო დაბალია ეთნიკურად არაქართველი ქალების პოლიტიკური აქტიურობა. ამას, გარკვეულწილად, ხელს უწყობს პოლიტიკური სისტემაც. დღეს მოქმედი კანონმდებლობით, საქართველოს პარლამენტისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ფორმირება ხდება, ე.წ. შერეული (პროპორციულ-მაჟორიტარული) საარჩევნო სისტემის საფუძველზე. პრაქტიკაში არსებობს გარკვეული ურთიერთკავშირი საარჩევნო სისტემასა და ქალთა პოლიტიკაში წარმომადგენლობას შორის. სისტემის სახეობა ხშირ შემთხვევაში არსებით გავლენას ახდენს ქალთა წარმომადგენლობაზე. ქვეყნები, სადაც პროპორციული საარჩევნო სისტემა მოქმედებს, პოლიტიკაში ქალთა წარმომადგენლობის მხრივ გაცილებით უსწრებს იმ ქვეყნებს, რომელშიც მაჟორიტარული სისტემაა დანერგილი (United Nations, 2005).

ამრიგად, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა პოლიტიკურ ცხოვრებაში სუსტი მონაწილეობის მიზეზები სხვადასხვაა და მნიშვნელოვანია მათი კვლევა. აუცილებელია უშუალოდ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პერსპექტივიდან პრობლემების ანალიზი, ისევე როგორც პოლიტიკური მონაწილეობის ინსტიტუციური ბარიერების შესწავლა. შესაბამისად, მნიშვნელოვანია არამარტო მიკრო, არამედ - მაკრო ფაქტორებზე კონცენტრირება, რათა სრულყოფილად მოხდეს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკური მონაწილეობის ყველა ინდიკატორის იდენტიფიკაცია, სამიზნე ჯგუფებისა და რეგიონების სპეციფიკიდან გამომდინარე.

2. კვლევის მეთოდოლოგია

კვლევის მიზანი იყო ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართულობის კვლევა, განსაკუთრებული აქცენტით ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების პოლიტიკურ მონაწილეობაზე.

კვლევის მიზნის მისაღწევად დასახული იყო შემდეგი ამოცანების განხორციელება:

- მეორადი მონაცემების ანალიზი, ე.წ. სამაგიდე კვლევა, რომელიც მოიცავდა სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტების, სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემების, სხვა არასამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ჩატარებული კვლევების შესწავლასა და ანალიზს;

- ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის ძირითადი მახასიათებლებისა და ინდიკატორების გამოვლენა, თვისებრივი სოციოლოგიური კვლევის (ფოკუს ჯგუფების) საშუალებით;
- რაოდენობრივი კვლევის ინსტრუმენტის შემუშავება, რომელიც გაზომავდა ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის განმაპირობებელი ფაქტორებსა და მოტივატორებს;
- ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის შესახებ მასობრივი გამოკითხვის ჩატარება სამცხე-ჯავახეთში, ქვემო ქართლში, კახეთში, თბილისსა და ბათუმში.
- კონსოლიდირებული ანალიტიკური ანგარიშის შემუშავება ქართულ, ინგლისურ, სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე, რომელშიც წარმოდგენილი იქნებოდა როგორც რეგიონში მცხოვრები მოსახლეობის დამოკიდებულებები (რაოდენობრივი კვლევის შედეგები), ისე მეორადი მონაცემების ანალიზის შედეგად გამოვლენილი მიგნებები;
- ე.წ. ვორქშოპის ჩატარება ექსპერტებთან, პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლებთან, ადგილობრივი და ცენტრალური მთავრობის წარმომადგენლებთან, არასამთავრობო ორგანიზაციების წარმომადგენლებთან, სადაც ისინი გაეცნობოდნენ კვლევის შედეგებს და ჩატარდებოდა დისკუსია, რაც დაეხმარებოდა პოლიტიკის დოკუმენტის შექმნას;
- ჩატარებულ კვლევასა და ე.წ. ვორქშოპზე დაყრდნობით, პოლიტიკის დოკუმენტის შექმნა ქართულ, ინგლისურ, სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე.

კვლევის მიზნისა და ამოცანების მისაღწევად გამოვიყენეთ სოციოლოგიური კვლევის როგორც *თვისებრივი*, ისე *რაოდენობრივი* მეთოდები.

2.1 თვისებრივი კვლევა

კვლევის ფარგლებში გამოყენებული იქნა მეორადი მონაცემების ანალიზის მეთოდი, ე.წ. „**სამაგიდე კვლევა**“, რომელმაც მოიცვა არსებული ოფიციალური სტატისტიკური ინფორმაციის, იმ კვლევებისა და დოკუმენტების ანალიზი, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკაში ჩართულობის საკითხებს ეხება.

გარდა ამისა, თვისებრივი კვლევა, **ფოკუს ჯგუფის** მეთოდით, ჩატარდა სამცხე-ჯავახეთის, ქვემო ქართლის, კახეთის (პანკისის ხეობა, კახეთის აზერბაიჯანული სოფლები), თბილისის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის ცვლადებისა და ინდიკატორების გამოსავლენად (ანუ, თვისებრივ კვლევას ჰქონდა რაოდენობრივი კვლევის დამხმარე ფუნქცია). კერძოდ, ამ მიზნით ჩატარდა 9 ფოკუს-ჯგუფი: სამცხე-ჯავახეთის, ქვემო ქართლის, კახეთის რეგიონში (ოსებისა და ქისტების დასახლებებში) - 2-2 და თბილისში - 1, რომლებშიც მონაწილეობა სხვადასხვა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებმა მიიღეს. თითოეულ ფოკუს ჯგუფის მონაწილეთა რაოდენობა შეადგენდა 7-8 ადამიანს, ხოლო მათი რეკრუტირებისას დაცული იყო

გენდერული და ასაკობრივი ბალანსი. ჯგუფური დისკუსიები ჩატარდა როგორც ქალაქის (5 ჯგუფური დისკუსია), ისე სასოფლო ტიპის დასახლებებში (4 ჯგუფური დისკუსია).

ფოკუს-ჯგუფის გზამკვლევი მოიცავდა ღია ან ნახევრად დახურულ შეკითხვებს განსახილველი თემატიკის გარშემო. გზამკვლევი შედგებოდა 15-20 ძირითადი შეკითხვისგან, თუმცა დიკუსიის პროცესში სადისკუსიო საკითხების ჭრილში ისმებოდა დამატებითი შეკითხვები, ვინაიდან ამ მეთოდის გამოყენების ფუნქცია ახალი საკითხებისა და ასპექტების გამოკვეთა იყო. მნიშვნელოვანი იყო ისიც, რომ ფოკუს-ჯგუფების მეშვეობით გამოვლენილიყო ის უნივერსალური საკითხები, რომლებიც ყველა ეთნიკური უმცირესობის ჯგუფისთვის იქნებოდა რელევანტური, ასევე, ისინიც, რომლებიც მხოლოდ კონკრეტული ჯგუფებისთვის იქნებოდა აქტუალური. დისკუსიების მსვლელობა ჩაწერილია ვიდეო და აუდიო ფაილებზე.

2.2 რაოდენობრივი კვლევა

რაოდენობრივი კვლევის სამიზნე ჯგუფებს წარმოადგენდნენ: სამცხე-ჯავახეთის (სომხები), ქვემო ქართლის (აზერბაიჯანელები), კახეთის რეგიონის (პანკისელი ქისტები, ოსები), თბილისის (იეზიდები, ბოშები და რუსები), ბათუმის (რუსები) ეთნიკური უმცირესობების 18 და მეტი წლის წარმომადგენლები;

შერჩევის ზომა: 1314 რესპონდენტი;

აღნიშნული შერჩევის ზომის მიხედვით, კვლევის შედეგები რეპრეზენტატულია საქართველოს ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლებისთვის 2.7%-იანი შერჩევის ცდომილებითა და 95%-იანი სანდოობის ინტერვალით. მონაცემები, ასევე, რეპრეზენტატულია გენდერული ჭრილისათვის, ქალების შემთხვევაში 3.7%-იანი, ხოლო კაცების - 4%-იანი ცდომილებით. აღსანიშნავია, რომ ეთნიკურად სომეხი, აზერბაიჯანელი, ქისტი, ოსი და ქალაქის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები მცირე ეთნიკური (რუსები, ბოშები, ქურთები/იეზიდები) ჯგუფებისთვის შედეგები რეპრეზენტატულია 6%-იანი ცდომილებით (95%-იანი) (იხ. ცხრილი #1):

ცხრილი N1

	ეთნიკურ უმცირესობათა ჯგუფი	დასახლება	პირისპირი ინტერვიუების რაოდენობა	შერჩევის ცდომილება (95%-იანი სანდოობისთვის)
1.	სომეხი	სამცხე-ჯავახეთი	268	6%
2.	აზერბაიჯანელი	ქვემო ქართლი	267	6%
3.	ქისტი	პანკისის ხეობა	264	6%
4.	ოსი	ლაგოდეხის მუნიციპალიტეტი	244	6%
5.	რუსი/ქურთი/იეზიდი და ბოშა	ბათუმი და თბილისი	271	5.9%
	სულ		1314	2.7%

კვლევის ინსტრუმენტი: ფორმალიზებული კითხვარი;

გამოკითხვის მეთოდი: პირისპირი ინტერვიუ;

შერჩევის ჩარჩო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ ჩატარებული მოსახლეობის აღწერის (2014) სტატისტიკური მონაცემები;

შერჩევის დიზაინი: შერჩევის მოდელები განსხვავდებოდა ეთნიკური უმცირესობების დასახლების სპეციფიკის მიხედვით.

1. სამცხე-ჯავახეთში ეთნიკურად სომეხი და ქვემო ქართლში აზერბაიჯანული მოსახლეობის შესასწავლად გამოყენებული იყო მრავალსაფეხურიანი სტრატეგიცირებული (კლასტერული) შერჩევა;

სტრატეგიკაცია განხორციელდა ტერიტორიული ერთეულების შესაბამისად, როგორებიცაა:

ა) ქალაქის და სოფლის დასახლებები

ბ) სამიზნე რეგიონებში შემავალი ადმინისტრაციული რაიონები

კლასტერებს (იგივე, შერჩევის წერტილებს) წარმოადგენდა საარჩევნო უბნები, რომლებიც განსაზღვრულია როგორც ქალაქებისთვის (ურბანული ტერიტორიული ერთეულებისთვის), ისე სოფლებისთვის (სოფელი თავად წარმოადგენს საარჩევნო უბანს). კლასტერიზაციის პროცესში განისაზღვრა პირველადი, მეორადი და საბოლოო შერჩევის ერთეულები:

პირველადი შერჩევის ერთეული (PSU): საარჩევნო უბნები ქალაქისა და სოფლის ტიპის დასახლებებში;
მეორადი შერჩევის ერთეული (SSU): შინამეურნეობა (ოჯახი). თითოეულ პირველადი შერჩევის ერთეულში SSU-ების შერჩევა განხორციელდა ე.წ. „შემთხვევითი ხეტილის“ მეთოდით. ინტერვიუერი ირჩევდა საწყის წერტილს/ოჯახს, რომელიც წარმოადგენილი იყო კონკრეტული მისამართით. ამ მისამართიდან იწყებდა ის მოძრაობას და არჩევდა ყოველ მომდევნო ოჯახს გარკვეული ინტერვალით. თუ, რომელიმე რესპონდენტი ინტერვიუერს არ დახვდებოდა სახლში, იმახსოვრებდა მისამართს და ოჯახს მოგვიანებით უბრუნდებდა. მხოლოდ ორი უშედეგო ვიზიტის შემდეგ ახდენდა ინტერვიუერი მისამართის ჩანაცვლებას;

საბოლოო შერჩევის ერთეული (FSU): 18 და უფროსი ასაკის ინდივიდი. საბოლოო ერთეულის შერჩევა მოხდა ოჯახებში, ოჯახის წევრთა შორის, შემთხვევითი წესით - ე.წ. „კიშის ცხრილის“ (Kish Table) გამოყენებით.

2. ქისტებისა და ოსების შემთხვევაში შერჩევის დიზაინი განსხვავებული იყო. ვინაიდან ეს ჯგუფები მხოლოდ რამდენიმე კონკრეტულ სოფელში ცხოვრობენ, შესაბამისად, მიზნობრივად (ანუ, არააღბათური შერჩევის საფუძველზე) მოხდა მათი დასახლებების შერჩევა. კვლევამ მოიცვა ამ ჯგუფების საცხოვრებელი ყველა სოფელი. წინა შერჩევის მოდელის მსგავსად, მეორადი და საბოლოო

შერჩევის ერთეულები ამ შემთხვევაში იგივე იყო, რესპონდენტების რეკრუტირების იგივე პრინციპებით.

3. თბილისსა და ბათუმში რუსი და ქურთი/იეზიდის ან ბოშების ჯგუფების შემთხვევაში შერჩევის მოდელი განსხვავებული იყო, ვინაიდან ეს ადამიანები კონკრეტულ უბნებში კომპაქტურად არ ცხოვრობენ. კერძოდ, რესპონდენტების რეკრუტირება მოხდა „თოვლის გუნდის“ მეთოდის გამოყენებით, 18 და უფროსი ასაკის პირების მოძიებით.

კვლევის ინსტრუმენტი: კვლევის ინსტრუმენტი შემუშავდა ფოკუს-ჯგუფების ორგანიზების შედეგად გამოვლენილი ინდიკატორების, ასევე, მეორადი მონაცემების ანალიზის შედეგად გამოკვეთილი კონტექსტის საფუძველზე. კითხვარის შედგენის შემდეგ ჩატარდა კვლევის ინსტრუმენტის პილოტაჟი. კითხვარის პილოტირების ეტაპზე 15 პირისპირ ინტერვიუ ჩატარდა. პილოტაჟის მიზანი იყო კითხვებს შორის ლოგიკური კავშირების გადამოწმება, ასევე, ამა თუ იმ კითხვის რელევანტურობის შემოწმება. გამოვლენილი სპეციფიკები აისახა კითხვარში და დასრულებული კითხვარი ინტეგრირდა პლანშეტურ კომპიუტერში, ODK (Open Data Kit) პროგრამაში.

საველე სამუშაოები: საველე სამუშაოების დაწყებამდე ჩატარდა სუპერვაიზორებისა და ინტერვიუერების ტრენინგი, სადაც მათ მიეცათ დეტალური ინსტრუქტაჟი კვლევის ინსტრუმენტის სპეციფიკასთან დაკავშირებით. კვლევა განხორციელდა 6 სუპერვაიზორისა და 30-მდე ინტერვიუერის მეშვეობით. საველე სამუშაოები დაიწყო 2018 წლის 9 ოქტომბერს და დასრულდა 20 ოქტომბერს.

საველე სამუშაოების კონტოლი: საველე სამუშაოების პარალელურად განხორციელდა საველე სამუშაოების კონტროლი. საველე კონტროლი ჩატარდა შერჩევითი ერთობლიობიდან კითხვარების 10%-ს (130 ინტერვიუ).

მონაცემთა ანალიზი:

მონაცემთა ანალიზის მოსამზადებელ ეტაპზე მოხდა მონაცემთა გაწმენდა და შეწონვა. შეწონვა განხორციელდა გენერალური ერთობლიობის სქესისა და ასაკის მონაცემების მიხედვით. კვლევის მონაცემები გაანალიზდა პროგრამებში: SPSS და Statistics R/R Studio. მონაცემთა ანალიზი განხორციელდა შემდეგი მეთოდის გამოყენებით: ერთგანზომილებიანი სიხშირული განაწილება, კროსტაბულაციები, კორელაცია, რეგრესია და ა.შ. კვლევის შედეგებთან კავშირში, ასევე, განხილული იქნა კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის მონაცემები¹. 2017 წელს აღნიშნულმა გამოკითხვამ მოიცვა 2379 რესპონდენტი მთელი საქართველოს მასშტაბით. შესაბამისად, ის იძლევა ქვეყანაში არსებული სოციალური, პოლიტიკური და ეკონომიკური ტენდენციების დანახვის საშუალებას, რაც საინტერესოა ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების კვლევის შედეგების შედარებითი ანალიზისთვის.

პოლიტიკის დოკუმენტი: კვლევის შედეგებსა და რეკომენდაციებზე დაყრდნობით შემუშავდა პოლიტიკის დოკუმენტი (Policy Paper), რომელშიც წარმოდგენილია ინტერვენციის ისეთი მოდელები,

¹ კავკასიის ბარომეტრი საქართველო - <https://caucasusbarometer.org/ge/>

რომლებიც ხელს შეუწყობს ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებისა და მათი წარმომადგენლების პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის გაზრდას.

3. ლიტერატურის მიმოხილვა

„სადაც ადამიანების მცირე ნაწილი მონაწილეობს გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, იქ მცირე დემოკრატიაა; ხოლო, რაც უფრო მეტი ადამიანია ჩართული ამ პროცესებში, მით უფრო მაღალია დემოკრატიის ხარისხი“ (Verba & Nie, 1972, გვ. 1). დემოკრატიას ინკლუზიური ტიპის მმართველობად მიიჩნევენ, ვინაიდან ის გულისხმობს “ხალხის მმართველობას, რომელიც ხორციელდება ხალხის მიერ და ისევ ხალხისთვის, როგორც ყველასთვის” (Taylor, 1998, გვ. 144). ინკლუზიურობა გულისხმობს უმცირესობათა ჯგუფების პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობას, რისი რეალური შესაძლებლობებიც დემოკრატიის პირობებში უზრუნველყოფილი უნდა იყოს. დემოკრატიის განხორციელებას კონკრეტული სირთულეები ახლავს თან და მნიშვნელოვანი გამოწვევები განსხვავებული პოლიტიკური კულტურისა თუ იდენტობის მქონე ჯგუფების გაგებასა და მმართველობაში მათი ჩართვის კუთხით ვლინდება. თუმცა, ჩართულობის წინაპირობა ჯერ ამ ჯგუფების იდენტიფიკაცია და აღიარებაა (Taylor, 1998). აღსანიშნავია, რომ დემოკრატიის იდეალური ტიპი თანამედროვე პრაქტიკაში მნიშვნელოვანი ხარვეზებით ხორციელდება. თანამედროვე დემოკრატიებს ახასიათებთ მუდმივი დამახულობა განსხვავებული ჯგუფების ინკლუზიურობისა და გარიყვის დინამიკას შორის (Taylor, 1998; Taylor, 2001). მეტიც, ავტორები საუბრობენ რიგ ქვეყნებში დემოკრატიული ინსტიტუტების არარსებობაზე და აკრიტიკებენ კონსოლიდაციონალიზმის² (consociationalism) პრინციპს, რომელიც, მათი აზრით, ფასადურია და ნიღბავს რეალობას, თითქოს ეთნიკური უმცირესობების საჭიროებების გათვალისწინება და ინტეგრირება ხდებოდეს პოლიტიკაში – იმ ფონზე, როდესაც პრაქტიკაში მცირე ჯგუფების ინტერესები/საჭიროებები პოლიტიკის მიღმა რჩება (Lijphart, 1969; Kohli, 2014). მიიჩნევა, რომ რეალურად, „არსებულ დემოკრატიულ ქვეყნებში სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური უთანასწორობის გაძლიერება მიმდინარეობს, რაც ძალაუფლების მქონე პირებს/ჯგუფებს საშუალებას აძლევს, ფორმალურად დემოკრატიული პროცესები გამოიყენონ უსამართლობის დამკვიდრებისა თუ პრივილეგიების შენარჩუნებისთვის“ (Young, 2000, გვ. 17).

თანამედროვე საზოგადოებებში განსხვავებული ჯგუფების არსებობა შეუქცევადი და სასურველი პროცესიც არის. მათი იდენტობის მიმართ მიდგომები პოლიტიკურია და აუცილებელია, რომ თანამედროვე პოლიტიკა დაფუძნებული იყოს განსხვავებულობის გაგებაზე, რომელიც აქცენტს სვამს თითოეული ჯგუფის იდენტობაზე, როგორც განსაკუთრებულზე და არ გულისხმობს დომინანტურ იდენტობასთან მათ ასიმილაციას (Taylor, 1994). სახელმწიფოში მნიშვნელოვანია “განსხვავებების პოლიტიკის” (Politics of difference) გატარება, რომელიც გულისხმობს განსხვავებული ჯგუფების

² კონსოლიდაციონალიზმი ისეთი ტიპის დემოკრატიულ სისტემას გვთავაზობს, რომელიც დამყარებულია სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის ელიტის წევრების მმართველობასა და ძალაუფლების მათ შორის განაწილებაზე. წყარო: <https://www.britannica.com/topic/consociationalism>

აღიარებას და სტრუქტურულ მოწყობაში ინტეგრირებას. თუმცა, სახელმწიფო პოლიტიკა მხოლოდ ჯგუფებისა და მათი იდენტობის აღიარებაზე არ უნდა ჩერდებოდეს, საჭიროა, რომ ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მიმართ პოლიტიკური მიდგომები ამოდიოდეს სამართლიანობის, თანასწორი შესაძლებლობებისა და პოლიტიკური ინკლუზიის პრინციპებიდან (Young, 2000, გვ 107). საჭიროა ჰომოგენური მოქალაქეობის ცნებისა და მიდგომის აღიარება და მოქალაქეებს შორის განსხვავებების თანასწორობის პოლიტიკისთვის საფუძვლად დადება (Young, 1990). თუმცა, როდესაც საზოგადოებას ჰყავს პრივილეგირებული დომინანტური ჯგუფი, ყოველთვის არსებობს იმისი საშიშროება, რომ თანასწორობის მიდგომა შესაძლოა მაინც დომინანტური ჯგუფისკენ გადაიხაროს. საქმე ისაა, რომ „დომინანტურ ჯგუფებს ახასიათებთ ჰეგემონიის მიმართ სწრაფვა და სხვა ჯგუფების თავისი გავლენების ქვეშ მოქცევა“ (Taylor, 1994, გვ 66). ამიტომ, მნიშვნელოვანია სახელმწიფოში თანასწორი იდენტობის აღიარების პოლიტიკის გატარება, რომელიც სამართლიანობასა და ღირებულების თანასწორობაზე იქნება დაფუძნებული (Taylor, 1992), ასევე, აუცილებელია ამ ჯგუფებისთვის საერთო სიკეთეების წვდომისა და პოლიტიკურ მონაწილეობის ხელშეწყობა.

ქვეყანაში დემოკრატიის განხორციელების აუცილებელი პირობა მოქალაქეების პოლიტიკური ჩართულობაა. ფართო გაგებით, პოლიტიკური მონაწილეობა გულისხმობს მოქალაქეების ისეთი ტიპის აქტივობას, რომელიც პოლიტიკაზე გავლენას ახდენს. პოლიტიკური მონაწილეობის/ჩართულობის ერთი, ყოვლისმომცველი განმარტების მოძებნა რთულია, რადგან ავტორები ამ ცნების ერთმანეთისგან განსხვავებულ ოპერაციონალიზაციას ახდენენ (Conge, 1988; Brady, 1998; van Deth, 2001; Fox, 2013.). პოლიტიკური მონაწილეობის განმარტებები ვარიანტებს მოქალაქეების ინდივიდუალურ მონაწილეობასა და სოციალური მოძრაობის მობილიზებას შორის. ეს განმარტებები იწყება მოქალაქეების ოპერირებით საჯარო სივრცეში, მცირე, არასისტემური ცვლილებების მოხდენის მიზნით (Verba & Nie, 1972), და მთავრდება უფრო ფართო გაგებით, როგორც მოქალაქეების ძალაუფლების დემონსტრირებით, რომელიც ძალაუფლების მქონე სტრუქტურებზე ზეგავლენას ისახავს მიზნად (Arnstein, 1969). აღსანიშნავია, რომ ტექნოლოგიების და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარებასთან ერთად, იზრდება პოლიტიკაში ჩართულობის ფორმები და მათი რაოდენობა. მნიშვნელოვანია ინტერნეტის როლი, რომელმაც გააფართოვა შესაძლებლობები სოციალური მობილიზაციისთვის, რაც, უმეტეს შემთხვევაში, პოლიტიკური მონაწილეობის მნიშვნელოვანი წინაპირობაა (Bennett & Segerberg, 2013). დღეს უკვე მკვლევრები გამოწვევების წინაშე დგებიან, თუ რომელი აქტივობა მიიჩნეონ პოლიტიკურად და რომელი – არაპოლიტიკურად. მაგალითად, მებაღეობა ან რომელიმე ბრენდის პროდუქტის გამიზნულად არმოხმარება პოლიტიკური მონაწილეობის ტრადიციულ ტიპებს არ მიეკუთვნება, თუმცა მიზანი შეიძლება პოლიტიკური იყოს, ამდენად, მივიჩნიოთ თუ არა პოლიტიკურ ჩართულობად (van Deth, 2014). თუმცა, მიმდინარე კვლევა ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობის უფრო ტრადიციული ფორმების შესწავლას მოიცავს და ფოკუსირდება ისეთ სახეებზე, როგორებიცაა: მონაწილეობა არჩევნებში, პოლიტიკური პარტიის წევრობა, მონაწილეობა ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში და ა.შ.

სანდელი (Sandel, 1996) პოლიტიკურ ჯგუფებს/თემებს და მოქალაქეებს უწოდებს იმათ, რომელთაც საერთო სიკეთეებისთვის მობილიზება შეუძლიათ. საერთო სიკეთეებისთვის მობილიზებას თუ

გადაწყვეტილებებში მონაწილეობის მიღებას სჭირდება დემოკრატიული კონტექსტის არსებობა, რაც გამოხატული უნდა იყოს თემისა და სამეზობლოების დონეზე არსებული დემოკრატიული გარემოთი. ადგილობრივი დემოკრატიის განვითარება კულტურული თუ პოლიტიკური მცირე ჯგუფებისთვის გარკვეული ავტონომიურობის მინიჭებით უნდა ხდებოდეს, რომელიც, რა თქმა უნდა, სახელმწიფო დონის დემოკრატიით უნდა იყოს გამყარებული. საჯარო პროცესებში მონაწილეობის ფუნდამენტური რგოლი თვითმმართველობების ფუნქციონირებაა, რომელიც სოციალური ერთობის ყველა წევრს მმართველობაში მონაწილეობის მიღების საშუალებას აძლევს (Sandel, 2004). სამეზობლოებისა და სათემო ინსტიტუციების გაძლიერების გზით, განსხვავებულ ჯგუფებს, მათ შორის ეთნიკურ უმცირესობებს, თავიანთი განსხვავებულობის თუ საჭიროებების წარმოჩენა უკეთესად შეეძლებათ (Young, 2000).

ზოგადად, დემოკრატიულ პოლიტიკურ მონაწილეობას როგორც ინსტრუმენტული, ისე თავისთავადი ღირებულება აქვს (Young, 1995). ინსტრუმენტული ღირებულება დემონსტრირდება იმაში, რომ თუ მარგინალიზებულ და მოწყვლად ჯგუფებს პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის საშუალება ექნებათ, საჯარო სივრცე ჰეტეროგენული გახდება. მონაწილეობითი დემოკრატია სწორედ ამ ჯგუფებს უნდა აძლევდეს საჯარო პოლიტიკაში, სამთავრობო სტრუქტურებსა თუ სამუშაო ადგილებზე გადაწყვეტილებებში ჩართულობის გარანტიას (Young, 2000). ხოლო, განსხვავებული ჯგუფების გამოხატვის თავისთავადი ღირებულება იმაში ვლინდება, რომ „ის გვეხმარება იმ სამყაროს რეალობისა და ობიექტურობის გამოაშკარავებაში, რომელშიც ეს ჯგუფები ცხოვრობენ“ (Young, 2000, გვ. 112).

მნიშვნელოვანია იდენტობის ფენომენის განხილვაც ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მობილიზაციასა თუ მათი წარმომადგენლების პოლიტიკური აქტივობის ქრილში. სოციალურ ერთობებში ინდივიდებს თავიანთი იდენტობა და „თვითობა“ („self“) გააჩნიათ, რომელიც ინდივიდების მიერ ზედაპირულად არჩეული არაა და მას ღრმა, სოციუმში ფესვგადგმული საფუძველი გააჩნია (Sandel, 1982). კასფირის (Kasfir, 1979) მიხედვით, ეთნიკური იდენტობაც, ისევე როგორც სხვა იდენტობები, შეიძლება გახდეს პოლიტიკური აქტივობის განხორციელების მოტივაციის წყარო. თუმცა, ეთნიკურ საფუძვლებზე წარმოქმნილი პოლიტიკური მონაწილეობა აუცილებლად შემოსაზღვრულია ობიექტური ინდიკატორებით, როგორებიცაა მაგალითად, ენა, ტერიტორია, კულტურა და ა.შ. პოლიტიკური მონაწილეობისთვის ობიექტურ ფაქტორებზე უფრო მნიშვნელოვანი ინდივიდების სუბიექტური აღქმებია, რათა ჩაერთონ ამა თუ იმ პოლიტიკურ აქტივობაში. იმისათვის, რომ პოლიტიკური აქტივობის ფორმირება და არტიკულაცია მოხდეს, საჭიროა პოლიტიკურ გარემოში კონკრეტული შესაძლებლობებისა და პოლიტიკური სიტუაციის არსებობა. იმის მიუხედავად, ეთნიკურ იდენტობას ობიექტურ თუ სუბიექტურ მახასიათებლად მიიჩნევენ, ორივე მნიშვნელოვანი წინაპირობაა ანალიზისთვის. კასფირის (Kasfir, 1979) მიხედვით, ერთი მხრივ, მნიშვნელოვანია სუბიექტური აღქმების ანალიზი, ანუ, იმის, თუ როგორ აღიქვამს ინდივიდი თავის თავს ეთნიკურ ჯგუფთან მიმართებით, ხოლო, მეორე მხრივ, საყურადღებოა ობიექტური ინდიკატორების (განათლება, დასაქმება, შემოსავალი და ა.შ.) განხილვაც. აღსანიშნავია განსხვავება ეთნიკური იდენტობის ფორმალურ და არაფორმალურ აღიარებას შორის (Nagel, 1994). მაშინ, როდესაც ინდივიდების მიერ თავიანთი ეთნიკურობის არაფორმალურობა ძირითადად მათ ყოველდღიურ

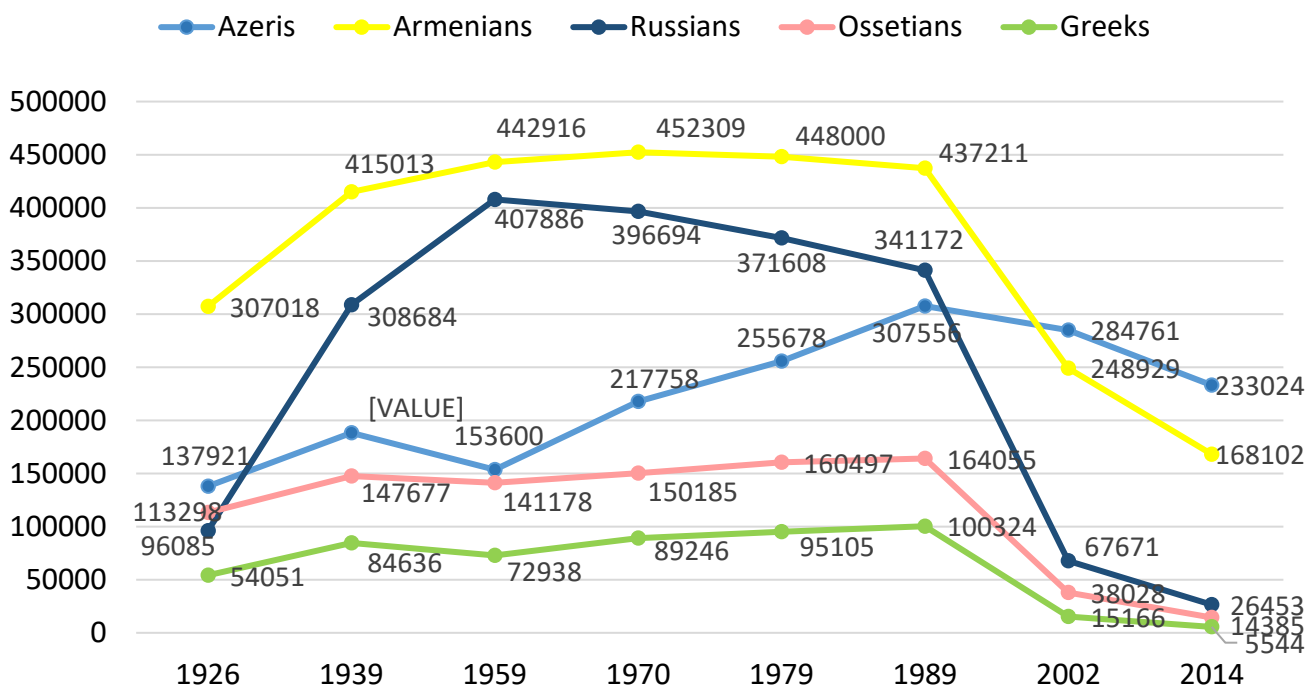
პრაქტიკებში გამოიხატება, ფორმალური ეთნიკური იარლიყი და პოლიტიკა კიდევ უფრო ძლიერი წყაროა იდენტობის ფორმირებისთვის, სოციალური გამოცდილებისა და პოლიტიკური აქტივობისთვის. მნიშვნელოვანია ის პოლიტიკური ფონი და პოლიტიკური მიდგომები, რომელთა მეშვეობითაც ეთნიკური ჯგუფების საზღვრებისა და ეთნიკური იდენტობის პატერნების დადგენა ხდება. ნაგელი (Nagel, 1986) მიიჩნევს, რომ ეთნიკურობა და ეთნიკური იდენტობა „პოლიტიკურად კონსტრუირებულია“, რადგან სახელმწიფოა ის დომინანტური ინსტიტუცია, რომელიც განსაზღვრავს პოლიტიკას, ეკონომიკურ თუ სოციალურ პროცესებს, რომლებიც თავისთავად მოიცავენ ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებსაც. სახელმწიფოს როლი დაკავშირებულია როგორც მის მიერ ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მიმართ მიდგომებსა და ეთნიკურობასთან დაკავშირებული პოლიტიკის შინაარსთან, ასევე, ამ ჯგუფის მიერ სოციალურ სიკეთეების წვდომასთან.

4. მეორადი მონაცემების ანალიზი

შესავალი

საქართველო მულტიკულტურული სახელმწიფოა, სადაც ტრადიციულად ცხოვრობენ სხვადასხვა ეთნიკური, ლინგვისტური თუ რელიგიური მახასიათებლების მატარებელი ეთნოსები და კულტურული ჯგუფები. ქვეყნის ეთნიკური შემადგენლობა წლების მიხედვით მუდმივ ტრანსფორმაციას განიცდის. ეთნიკური სტატისტიკის ანალიზი აჩვენებს, რომ მკვეთრი ჰომოგენიზაციის ტენდენცია შეინიშნება და ეთნიკური მრავალფეროვნება დროთა განმავლობაში იკარგება.

დიაგრამა 1 - საქართველოს მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობის დინამიკა (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი)

მოსახლეობის უკანასკნელი აღწერის მიხედვით, რომელიც 2014 წელს ჩატარდა მოსახლეობის საერთო რაოდენობის დაახლოებით 13.2 პროცენტი მიეკუთვნება ეთნიკური უმცირესობას,³ მათ შორის რაოდენობით ყველაზე მსხვილ ჯგუფებს წარმოადგენენ აზერბაიჯანელები (6. 2 პროცენტი) და სომხები (4.5 პროცენტი), რომლებიც კომპაქტურად არიან წარმოდგენილი ქვეყნის სამხრეთ რეგიონებში (ქვემო-ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონები), დანარჩენი ეთნიკური ჯგუფები კომპაქტურ დასახლებებს ნაკლებად ქმნიან და განსახლებულები არიან სხვადასხვა რეგიონებსა და ურბანულ ცენტრებში. ქვეყანაში ეთნიკურ უმცირესობათა და კულტურულად მრავალფეროვანი თემების არსებობა ერთ-ერთ მნიშვნელოვან გამოწვევად იქცა საქართველოს ხელისუფლებისათვის, მთავარი გამოწვევა კი მდგომარეობს ადეკვატური და ეფექტური სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის გატარებაში. ამ პოლიტიკაზე მნიშვნელოვნადაა დამოკიდებული ის თუ რამდენად მოახერხებს ქართული პოლიტიკური ორგანიზმი ჩართულობაზე, თანამონაწილეობასა და პლურალიზმზე დაფუძნებული სახელმწიფოს ჩამოყალიბებას.

ეთნიკური უმცირესობათა მართვის და სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის ინსტიტუციური ჩარჩოს ფორმირება

ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის და ეფექტური სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის განხორციელებისათვის პრინციპულად მნიშვნელოვანია გამართული ინსტიტუციური მექანიზმის არსებობა. აღნიშულმა მექანიზმმა და ინსტიტუციურმა ჩარჩომ უკანასკნელი წლების მანძილზე არაერთი ცვლილება განიცადა, რაც გავლენას ახდენდა ინტეგრაციის ზოგადი პოლიტიკის მდგრადობასა და ეფექტურობაზე. პირველი მნიშვნელოვანი სისტემური ნაბიჯები ამ მიმართულებით გადაიდგა 2015 წელს, როდესაც მთავრობაში შეიქმნა სამოქალაქო ინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი. სახელმწიფო მინისტრად კი წარმოშობით ოსი ეროვნების ზინაიდა ბესტაევა იქნა დანიშნული. ეს დანიშვნა მთავრობის მხრიდან ეროვნული თანხმობის საკითხში გადადგმული ნაბიჯი იყო, ასევე ოსების და ქვეყანაში მცხოვრები ყველა არა-ქართველი ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლების მიმართ კეთილი ნების გამოხატვაზე მიანიშნებდა. ახლადშექმნილ სამინისტროს დაევა სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეთნიკურ უმცირესობათა ჩართულობის პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება, მის უფლებამოსილებებში ასევე შედიოდა შესაბამისი საკანონმდებლო ჩარჩოს მოწესრიგება. თუმცა მიუხედავად ასეთი უფლებამოსილებებისა, რაც უდავოდ იმედისმომცემი ნაბიჯი იყო მთავრობის მხრიდან ინტეგრაციის პრობლემატიკის მოგვარების თვალსაზრისით, სახელმწიფო მინისტრის აპარატი ვერ იქცა ქმედით და ეფექტურ ორგანოდ, რომელიც სრულ კოორდინაციას გაუწევდა ინტეგრაციის პოლიტიკას. ნაცვლად მანდატით გათვალისწინებული ძირითადი მოვალეობისა სახელმწიფო მინისტრის აპარატი ძირითადად დაკავებული იყო 1990-იან წლებში სამხრეთ ოსეთის და საქართველოს სხვა ტერიტორიებიდან იძულებით გასახლებული ოსების საკითხის შესწავლით და მათი დაბრუნებისათვის შესაბამისი პირობების შექმნით.

ეროვნულ უმცირესობათა ინტეგრაციის თვალსაზრისით სახელმწიფო მინისტრის აპარატის არაეფექტურობა ნაწილობრივ განპირობებული იყო მისი მინიმალური დაფინანსებით (წლიური

³ საქსტატის მოსახლეობის აღწერის ოფიციალური მონაცემები www.geostat.ge

ბიუჯეტი 200,000 ლარი), ამავე დროს შეზღუდული ფინანსური შესაძლებლობების გარდა სახელმწიფო მინისტრის აპარატის წარუმატებელი საქმიანობა აიხსნება მისი მეტწილად სიმბოლური ხასიათით, რაც რეალურად გამოხატავდა მხოლოდ სახელმწიფოს თეორიულ მზადყოფნას დაკავებულიყო ეთნიკური უმცირესობების პრობლემატიკით და მოეპოვებინა უმცირესობათა კეთილგანწყობა. მინისტრის თანამდებობაზე ოსი ეროვნების წარმომადგენლის დანიშვნამ პოზიტიური როლი შეასრულა ამ თვალსაზრისით, თუმცა თავიდანვე ცხადი იყო, რომ ზინაიდა ბესტაევა, რომელსაც პოლიტიკური წონა არ გააჩნდა ვერ შესძლებდა გაძღოლოდა ინტეგრაციის პოლიტიკას და შეექმნა მდგრადი ინსტიტუციური ჩარჩო-მექანიზმი. საბოლოო ჯამში აპარატი გაუქმდა 2007 წლის ნოემბერში.

სახელმწიფო მინისტრის აპარატის გაუქმების შემდეგ ეთნიკური უმცირესობათა სამოქალაქო ინტეგრაციის პრობლემატიკა აღმასრულებელ ხელისუფლებაში არც ერთი სამსახურის პასუხისმგებლობის ქვეშ არ ყოფილა 2008 წლის ივნისამდე, მანამ სანამ აღნიშნული თემატიკაზე პასუხისმგებლობა ახლადდაარსებულ რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატს არ დაეკისრა. ეს უწყება ჩამოყალიბდა 2008 წლის თებერვალს ყოფილი კონფლიქტების მოგვარების საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ნაცვლად, რომელიც 2008 წლის იანვრამდე ფუნქციონირებდა.

რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი განსხვავებით მისი წინამორბედი სტრუქტურისა გაცილებით ფართო მანდატით სარგებლობდა ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო ინტეგრაციის მიმართულებით, რაც უწყების სტრუქტურულ მოწყობაშიც აისახა. სამინისტროს ბაზაზე ჩამოყალიბდა ორი ადმინისტრაციული ერთეული (სამოქალაქო ინტეგრაციის სამმართველო და ეთნიკურ უმცირესობათა საკითხების სამმართველო), რომლებიც უშუალოდ იყვნენ პასუხისმგებელი კულტურული მრავალფეროვნების და ინტეგრაციის პოლიტიკაზე. სამინისტროს მთავარ მიღწევად უნდა ჩაითვალოს ის, რომ გადაიდგა მნიშვნელოვანი ნაბიჯები ერთიანი, უნიფიცირებული სამთავრობო პოლიტიკის განსაზღვრისათვის ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებაში, კერძოდ 2009 წელს მთავრობამ მიიღო პირველი ყოვლისმომცველი დოკუმენტი, რომელიც არეგულირებდა უმცირესობათა მიმართ პოლიტიკას და განსაზღვრავდა სახელმწიფოს ინსტიტუციურ ჩარჩოს, აღნიშნული დოკუმენტი წარმოადგენს მთავრობის დადგენილებას სახელმწიფოებრივ „ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული კონცეფცია“, სადაც გაწერილია ზოგადი სამთავრობო მიზნები და ამოცანები უმცირესობათა დაცვის და ინტეგრაციის მიმართულებით, და ასევე რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია შემუშავებულ იქნა ხუთწიანი სამთავრობო სამოქმედო გეგმა, რომელშიც სხვადასხვა უწყებების მიხედვით გადანაწილდა შესაბამისი პასუხისმგებლობები და ვალდებულებები. ამას გარდა, სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინიციატივით და კოორდინირებით ჩამოყალიბდა უწყებათაშორისი სამთავრობო კომისია, რომელიც აერთიანებს ყველა რელევანტურ სამინისტროსა და უწყებას იმ მიზნით რათა უზრუნველყოფილი იქნას სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული აქტივობების ეფექტური შესრულება.

ეთნიკურ უმცირესობათა დაცვის და სამოქალაქო ინტეგრაციის მიმართულებით გარკვეული ცვლილებები დაფიქსირდა 2012 წელს საპარლამენტო არჩევნების შედეგად ხელისუფლების შეცვლის შემდეგ. ცვლილებები შეეხო უმცირესობების მიმართ არსებულ ინსტიტუციური მართვის მექანიზმებს.

ცვლილება განიცადა აღნიშნულ სფეროში წარმმართველი სტრუქტურის სახელწოდებას, რეინტეგრაციის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატს სახელი გადაერქვა და ეწოდა შერიგების და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატი. თუმცა სახელწოდების შეცვლის მიუხედავად არსებითი ცვლილებები პოლიტიკის და პრინციპების დონეზე ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებაში არ განხორციელებულა. ახალმა მთავრობამ განაგრძო 2009 წელს მიღებული კონცეფციით და სამოქმედო გეგმით გათვალისწინებული აქტივობების განხორციელება. კონცეფციის მოქმედების ვადის გასვლის შემდეგ კი მთავრობამ 2015 წელს მიიღო დადგენილება ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული სტრატეგიის და ახალი ხუთწლიანი გეგმის მიღების შესახებ. ამას გარდა შენარჩუნებულ იქნა სამთავრობო უწყებათაშორისო კომისია, რომლის შემადგენლობა კიდევ უფრო გაფართოვდა, კომისიის შეხვედრების რაოდენობა კი კიდევ უფრო ინტენსიური გახდა. სახელმწიფოს ახალი ხედვით სტრატეგიული მიზნები ოთხი ძირითადი მიმართულების გარშემოა გაერთიანებული: თანაბარი და სრულფასოვანი მონაწილეობა სამოქალაქო და პოლიტიკურ ცხოვრებაში; თანაბარი სოციალური და ეკონომიკური პირობებისა და შესაძლებლობების შექმნა; ხარისხიანი განათლების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა და სახელმწიფო ენის ცოდნის გაუმჯობესება; ეთნიკურ უმცირესობათა კულტურის შენარჩუნება და ტოლერანტული გარემოს უზრუნველყოფა⁴. სტრატეგიის სამოქმედო გეგმაში გაწერილია ხუთი წლის მანძილზე სხვადასხვა კონკრეტული ღონისძიებების ჩამონათვალი შესაბამისი პასუხისმგებელი უწყებების მითითებით. სტრატეგიით ასევე გათვალისწინებულია ყოველი კალანდარული წლის ბოლოს შემდეგ წლის მანძილზე განსახორციელებელი ერთწლიანი სამოქმედო გეგმის შემუშავებაც. დოკუმენტი ასევე აყალიბებს განხორციელების ანგარიშგებისა და შეფასების მექანიზმებს, რომლის მიხედვითაც ყოველწლიურად მზადდება შესრულების ანგარიში, ასევე გათვალისწინებულია შუალედური შეფასების დოკუმენტის შემუშავება.

დამტკიცებული სტრატეგიული დოკუმენტი ითვალისწინებს უფრო მეტ ინტერაქციას უმრავლესობასთან, რამეთუ სამოქალაქო ინტეგრაცია არის პროცესი, რომელშიც ჩართულია მთელი საზოგადოება, მისი თითოეული წევრი. სტრატეგიის მნიშვნელოვან სიახლეს წარმოადგენს ისეთი საკითხების გათვალისწინება, როგორებიცაა მცირერიცხოვან და მოწყვლად ეთნიკურ უმცირესობათა მხარდაჭერა. დოკუმენტით სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას, რომ მოახდენს მცირერიცხოვან და მოწყვლად ეთნიკურ ჯგუფთა საგანმანათლებლო და სამართლებრივი საჭიროებების დაკმაყოფილებას, ასევე ამ ჯგუფების ენების სწავლების დანერგვას სასწავლო დაწესებულებებში. სტრატეგიის კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი სიახლეა გენდერული ასპექტების გათვალისწინება. კერძოდ სახელმწიფოს ვალდებულებას წარმოადგენს ეთნიკურ უმცირესობას მიკუთვნებულ ქალთა უფლებების დაცვა, ასევე მათი საჭიროებებისა და ინტეგრაციის უზრუნველყოფა.

საქართველოს ამჟამინდელი მთავრობის ფუნქციონირების დროს უმცირესობათა ინსტიტუციური მართვის სფეროში მიღებული მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილება იყო პოლიტიკის გამიჯვნა ეთნიკურ

⁴ სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია და 2015-2020 წწ. სამოქმედო გეგმა, საქართველოს მთავრობა 2015

უმცირესობებსა და რელიგიურ უმცირესობებს შორის. ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრაციის კომპონენტს როგორც აღვნიშნეთ კოორდინაციას უწევს სახელმწიფო მინისტრის აპარატი შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში, მთავრობის სხვა სტრუქტურებიც სწორედ ამ უწყების კოორდინაციის ქვეშ მოქმედებენ. რაც შეეხება რელიგიური მრავალფეროვნებას და რელიგიურ უმცირესობათა პრობლემატიკას, ამ სფეროს კურირებას და კოორდინაციას უწევს რელიგიის საკითხთა სახელმწიფო სააგენტო, რომელიც მთავრობის განკარგულებით 2014 წელს შეიქმნა და ევალება სახელმწიფოს რელიგიური პოლიტიკის მართვა. 2015 წლის მანძილზე სააგენტოს ძირითადი საქმიანობა მოიცავდა შემდეგ საკითხებს: ინტერრელიგიური ჩართულობის უზრუნველყოფა, რელიგიური უმცირესობებისათვის საბჭოთა ტოტალიტარული რეჟიმის დროს მიყენებული ზიანის ნაწილობრივი და სიმბოლური ანაზღაურების მიზნით ფინანსური მხარდაჭერის განხორციელება, რელიგიური უმცირესობებისათვის საკულტო ნაგებობების გადაცემის საკითხების შესწავლა და შესაბამისი გადაწყვეტილებების მიღება.

როგორც ვხედავთ, 2000-იანი წლებიდან დღემდე უმცირესობების ინსტიტუციური მართვის პოლიტიკაში არაერთი ცვლილება განხორციელდა. სახეზე გვაქვს ინსტიტუციური მდგრადობისკენ და ეფექტურობისაკენ ორიენტირებული ტენდენცია და გამოკვეთილი სამთავრობო ხედვა, რაც ასახულია შესაბამის საკანონმდებლო და სამართლებრივ რეგულაციებში. ასევე მნიშვნელოვნად გაუმჯობესებულია უწყებათაშორისო კოორდინაცია და თანამშრომლობა. თუმცა პოლიტიკის ეფექტურობაზე გავლენას ახდენს მთავრობის მხრიდან შესაბამისი პოლიტიკის განხორციელებაში შეზღუდული ფინანსური უზრუნველყოფა. ეთნიკურ უმცირესობათა დაცვის და სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის გაცხადებული პრიორიტეტიზაცია ასახული არ არის საბიუჯეტო დონეზე ფინანსურ უზრუნველყოფაში. ისე როგორც წინა წლებშიც ამჟამადც არაერთი სამთავრობო ვალდებულების და პასუხისმგებლობის შესრულება დამოკიდებულია საერთაშორისო მხარდაჭერაზე.

ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო და პოლიტიკური ჩართულობის პრობლემატიკა

აღნიშნული მიმართულებით განსხვავებული შედეგები და ტენდენციები შეიძლება გამოვყოთ თუ ერთმანეთისაგან განვაცალკევებთ სფეროს სამოქალაქო და პოლიტიკურ შემადგენელს. სამოქალაქო მონაწილეობის თვალსაზრისით უკანასკნელი წლების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ეთნიკურ უმცირესობებს გააჩნიათ სამოქალაქო პროცესებში მონაწილეობის ადეკვატური შესაძლებლობები, სახელმწიფოს მხრიდან ასევე ხელშეწყობილია კომუნიკაციის, კონსულტირების და ადვოკატირების ინსტიტუციური მექანიზმები, ამ თვალსაზრისით უნდა აღინიშნოს სახალხო დამცველის ოფისთან დანერგილი საკონსულტაციო სტრუქტურის არსებობა სახელწოდებით ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭო, რომელიც 2005 წლიდან ფუნქციონირებს როგორც ხელისუფლებასა და ეთნიკურ უმცირესობებს შორის საკომუნიკაციო და საკონსულტაციო არხი. საბჭო აერთიანებს ეთნიკურ უმცირესობათა საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს განურჩევლად მათი წევრების რაოდენობისა და გეოგრაფიული მდებარეობისა. საბჭო ასევე უფლებამოსილია გააჟღეროს ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებული ნებისმიერი პრობლემა და შეიმუშაოს პოლიტიკური რეკომენდაციები. უკანასკნელ წლებში საბჭოს დანიშნულება და მანდატი კიდევ უფრო გაფართოვდა და ის აღიჭურვა მონიტორინგის და შეფასების

ფუნქციებით, ამ თვალსაზრისით განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საბჭოს ყოველწლიური ჩართულობა ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნული სტრატეგიის შესრულების მონიტორინგის განხორციელებისათვის.

ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო ჩართულობის თვალსაზრისით ასევე მნიშვნელოვანი მექანიზმი არსებობს ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე, კერძოდ 2016 წელს დამტკიცებული სამთავრობო სამოქმედო გეგმის მიხედვით 2017 წელს ამოქმედდა საკონსულტაციო მექანიზმი სამხარეო ადმინისტრაციების ბაზაზე, რომელშიც მონაწილეობას იღბენ როგორც ადგილობრივი თვითმმართველობის, ასევე შესაბამის სამხარეო ადმინისტრაციის ფარგლებში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები.

მნიშვნელოვანი საკონსულტაციო მექანიზმია ასევე აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში არსებული ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო ჩართულობაზე ორიენტირებული სტრუქტურა - „მეგობრობის სახლი“, რომელიც ბათუმის მერიის მიერ იქნა დაარსებული 2006 წელს და აერთიანებს აჭარის ავტონომიურ რესპუბლიკაში რეგისტრირებულ ყველა ეთნიკურ გაერთიანებას. სახალხო დამცველის ოფისთან არსებული ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭოსაგან განსხვავებით ბათუმის მეგობრობის სახლი ადგილობრივი ბიუჯეტიდან ფინანსდება, აქტივობების ძირითადი ნაწილი მიმართულია აჭარის ეთნიკური მრავალფეროვნების წარმოჩენასა და კულტურული თვითმყოფადობის დაცვაზე. როგორც თბილისში, ასევე რეგიონებში არსებული ეთნიკურ უმცირესობათა საკონსულტაციო და ჩართულობაზე ორიენტირებული სტრუქტურების მნიშვნელობა ასევე გამოიხატება მათ მონაწილეობაში სხვადასხვა საერთაშორისო მექანიზმებისათვის საქართველოში არსებული უმცირესობათა მდგომარეობის შესახებ ალტერნატიული მოხსენებების მომზადებაში, ასეთი მოხსენებები უკვე იქნა მომზადებული უნივერსალური პერიოდული მიმოხილვისათვის და რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტისათვის (CERD), ანალოგიური მოხსენება ასევე მზადდება საქართველოს მიერ უმცირესობათა დაცვის ჩარჩო კონვენციის შესრულების შესახებ.

როგორც ვხედავთ საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებს როგორც დედაქალაქში, ასევე რეგიონებში გააჩნიათ სამოქალაქო აქტივობის და საკუთარი პრობლემების და მიმდინარე გამოწვევების გაჟღერების და ადვოკატირების შესაძლებლობა, სახელმწიფოს მხრიდან კი უზრუნველყოფილია შესაბამისი ინსტიტუციური მექანიზმების არსებობა, თუმცა ასეთი პოზიტიური ფონის მიუხედავად მთავარ გამოწვევად რჩება ეთნიკურ უმცირესობათა ორგანიზაციების და სათემო გაერთიანებების არამდგრადობა და არასაკმარისი მომზადება დამოუკიდებლად აწარმოონ სამოქალაქო აქტივიზმი, კერძოდ ადვოკატირება, მონიტორინგი თუ ლობირება. ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო მონაწილეობა დიდწილად დამოკიდებულია გარეშე ფინანსურ უზრუნველყოფაზე, რომლის არარსებობის შემთხვევაში აღნიშნული ორგანიზაციები ვერ ახერხებენ თვითმობილიზებას. უკანასკნელი წლების მანძილზე ამის საუკეთესო მაგალითია ჯავახეთში (ახალქალაქის და ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტები) არსებული ეთნიკურ უმცირესობათა საკონსულტაციო ქსელის ფაქტობრივი გაქრობა. 2005 წლიდან ჯავახეთში ეთნიკურ უმცირესობათა სათემო მობილიზაციამ ინტენსიური ხასიათი მიიღო, რაც გამოიხატა ადგილობრივ დონეზე საკონსულტაციო მოქალაქეთა ფორუმის ჩამოყალიბებით, რომელიც რამდენიმე წლის მანძილზე ეფექტურად ახორციელებდა ადგილობრივი პრობლემატიკის როგორც გაჟღერებას, ასევე

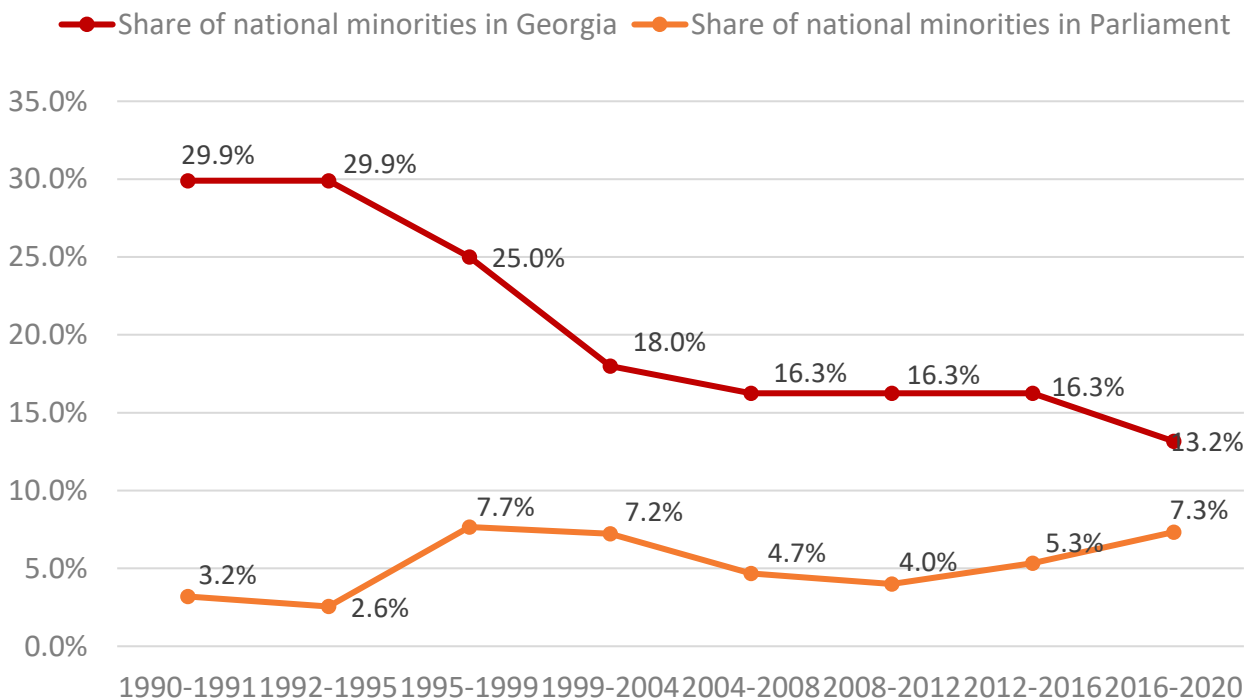
ადვოკატირებას და უფლებების დაცვას, თუმცა მას შემდეგ რაც 2012 წლიდან ფორუმს შეეზღუდა შესაბამისი ფინანსური მხადაჭერა საერთაშორისო დონორების მხრიდან მისი საქმიანობა სრულად შეწყდა. ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო აქტივობის მთავარი ხელშემშლელი ფაქტორი სწორედ მათი არამდგრადობა და მუდმივ გარეშე დაფინანსებაზე დამოკიდებულებაა. ასეთივე არამდგრადობა ახასიათებს ზემოთნახსენებ სახალხო დამცველთან არსებულ ეთნიკურ უმცირესობათა საბჭოს, რომლიც აქტივობები ძირითადად მხარდაჭერილია საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციის მიერ, სავარაუდოა რომ დაფინანსების შეწყვეტის შემთხვევაში მისი ეფექტურობა და გავლენაც მნიშვნელოვნად შემცირდება.

ეთნიკურ უმცირესობათა მონაწილეობის პოლიტიკურ შემადგენელს რაც შეეხება სამოქალაქო ჩართულობისაგან განსხვავებულ მდგომარეობას ვაწყდებით. თუ ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო ორგანიზაციებს გააჩნიათ სამოქალაქო აქტივობის განხორციელებისათვის საჭირო მექანიზმები ეთნიკურ უმცირესობათა პოლიტიკური ინტერესები და მათი მონაწილეობა საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ცხოვრებაში მნიშვნელოვნად ლიმიტირებულია. მართალია აღნიშნული საკითხი ტოლერანტობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნულ კონცეფციასა და სამოქმედო გეგმაში ერთ-ერთ პრიორიტეტულ მიმართულებად დასახელებული, თუმცა რეალურ ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში ეთნიკურ უმცირესობათა ინტეგრირება ადეკვატური ხარისხით არ არის რეალიზებული. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ საქართველოს მიერ არჩეული პოლიტიკა ეთნიკურ უმცირესობათა დაცვის და ინტეგრაციის მიმართულებით ხასიათდება მულტიკულტურალიზმის კონცეფციის გაზიარებით, თუმცა პოლიტიკური ჩართულობის კონტექსტში იგივე მიდგომა მხოლოდ ფრაგმენტულად არის გაზიარებული. იმ ქვეყნების უმეტესობაში, რომლებიც მულტიკულტურალიზმს აღიარებენ უმცირესობათა ჩართულობის უზრუნველყოფელი მთელი რიგი პრაქტიკული მექანიზმები არის დანერგილი, რომელთაც ხშირ შემთხვევაში პოზიტიური დისკრიმინაციის ხასიათი გააჩნია, კერძოდ ასეთ ღონისძიებებს შორის მოიაზრება ეთნიკურ უმცირესობათა ინტერესების გამომხატველი პოლიტიკური პარტიების არსებობა, როგორც პარლამენტში, ასევე ადგილობრივ წარმომადგენლობით ორგანოებში ეთნიკურ უმცირესობათა გარანტირებული წარმომადგენლობის არსებობა კვოტირების პრაქტიკის დანერგვით, პოლიტიკური პარტიებისათვის წამახალისებელი შეღავათების დაწესება ეთნიკურ უმცირესობათა საარჩევნო სიებში წამოყენების სანაცვლოდ და სხვა.

საქართველოში არსებული სამართლებრივი და პოლიტიკური პრაქტიკა უკანასკნელი წლების მანძილზე არ არის ორიენტირებული მსგავსი საშეღავათო ქმედებების ინიცირებისაკენ, შესაბამისად ეთნიკურ უმცირესობათა მონაწილეობა და ჩართულობა ზოგადსახელმწიფოებრივ პოლიტიკურ პროცესებში დამოკიდებულია არა დამკვიდრებულ ინსტიტუციურ მექანიზმებზე და საშეღავათო პოლიტიკაზე არამედ პოლიტიკურ პარტიათა და სხვადასხვა პოლიტიკურ ლიდერთა გადაწყვეტილებაზე, რაც მათ კეთილ ნებას უკავშირდება. პოლიტიკურ არენაზე ეთნიკურ უმცირესობათა არსებობას რომ გადავავლოთ თვალი აღმოჩნდება, რომ მხოლოდ პოლიტიკური ნების არსებობა არასაკმარისია უმცირესობათა პოლიტიკური ინტერესების სხვადასხვა სახელისუფლებო შტოებში ასახვის თვალსაზრისით. ეთნიკურ უმცირესობათა პოლიტიკური მონაწილეობის განმსაზღვრელ ინდიკატორად თუ მივიჩნევთ უმცირესობათა მონაწილეობას საპარლამენტო

საქმიანობასა და აღმასრულებელ ხელისუფლებაში მდგომარეობა არც თუ ისე სახარბიელო იქნება. ეთნიკური უმცირესობები ყოველი მოწვევის საქართველოს პარლამენტში არიან წარმოდგენილები, თუმცა მათი რაოდენობა და პროცენტულობა მუდმივად მერყეობს. ქვეყანაში ეთნიკური უმცირესობის საერთო რაოდენობის გათვალისწინებით ყველაზე ადეკვატური და პროპორციული წარმომადგენლობა 2016 წელს არჩეულ საქართველოს პარლამენტშია, სადაც ეთნიკური უმცირესობები 11 პარლამენტის წევრით არიან წარმოდგენილები, რაც დეპუტატთა საერთო რაოდენობის 7.3 პროცენტს შეადგენს, რაც წინა მოწვევის პარლამენტებისაგან განსხვავებით შედარებით უახლოვდება ქვეყანაში ეთნიკურ უმცირესობათა საერთო პროცენტულ მაჩვენებელს, რაც 2016 წლისათვის 13.2 პროცენტს შეადგენს. თუმცა ჯერ-ჯერობით ადრეა დასკვნების გამოტანა ეს პოზიტიური დინამიკის ნაწილია თუ შემთხვევითობა.

დიაგრამა 2 - ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობის დინამიკა საქართველოს პარლამენტში
(წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი)

არსებული საკანონმდებლო ჩარჩოს გათვალისწინებით ეთნიკური უმცირესობების არჩევა პარლამენტის წევრებად დამოკიდებულია პროპორციული სისტემის შემთხვევაში პოლიტიკური პარტიების მხრიდან საარჩევნო სიებში ეთნიკური უმცირესობების კანდიდატების გათვალისწინებაზე, მაჟორიტარული სისტემის შემთხვევაში კი ანალოგიურად პოლიტიკური პარტიების ან საინიციატივო ჯგუფების მიერ ეთნიკური უმცირესობების დასახელებაზე მაჟორიტარული ოლქის კანდიდატად. დამკვიდრებული პრაქტიკა აჩვენებს, რომ წამყვანი პოლიტიკური პარტიები ნაკლებად არიან ორიენტირებულები პარტიულ საქმიანობაში ეთნიკური უმცირესობების მოზიდვით, რაც შემდგომში აისახება კიდევ პარტიულ საარჩევნო სიებში ეთნიკურ უმცირესობათა სიმცირეში. ანალოგიური

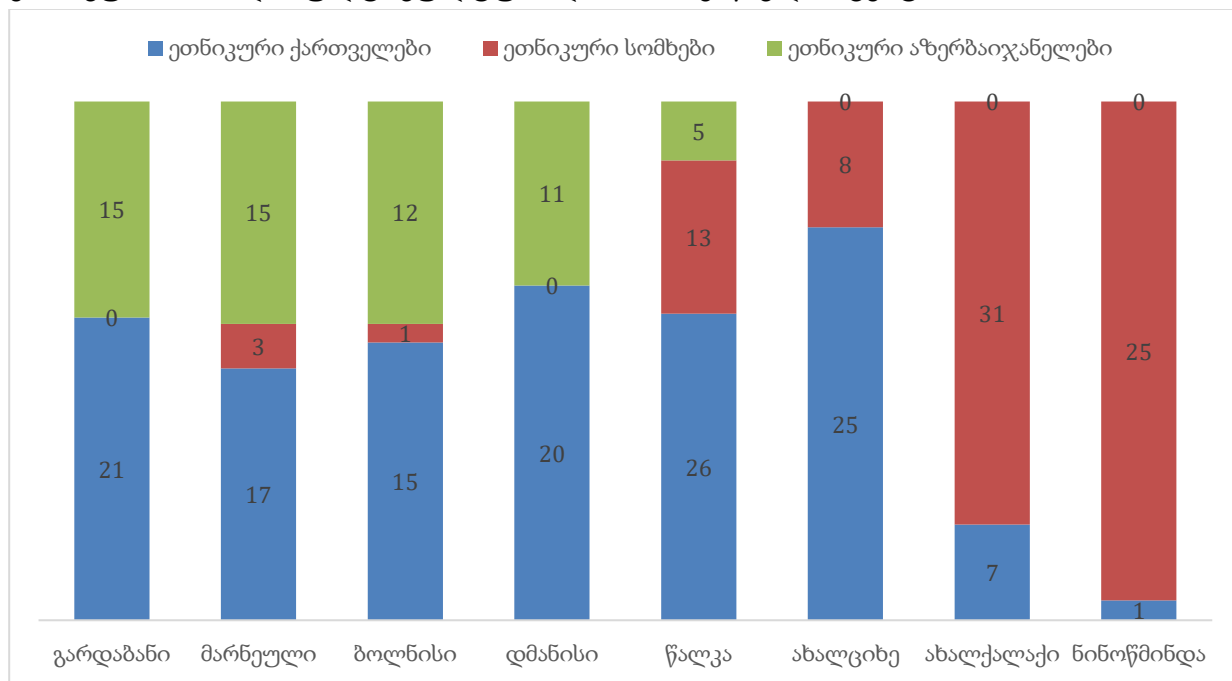
პრობლემა იჩენს თავს მაჟორიტარული სისტემით არჩევნებშიც, გასული წლების არჩევნების პრაქტიკა აჩვენებს რომ ეთნიკურ უმცირესობებს გარანტირებული წარმომადგენლობა მხოლოდ ორ საარჩევნო ოლქში ჰქონდათ - ახალქალაქის და ნინოწმინდის ოლქებში. ეთნიკური უმცირესობებით სხვა კომპაქტურად დასახელებული ოლქებიდან კი მათი არჩევა დამოკიდებული იყო იმაზე პოლიტიკურმა პარტიამ შეაჩერა თუ არა არჩევანი უმცირესობის წარმომადგენელზე. 2015 წელს საარჩევნო კოდექსში განხორციელებული ცვლილებებით, რასაც შედეგად მოყვა შედარებით წვრილი საარჩევნო ოლქების გამსხვილება და გაერთიანება მაჟორიტარული სისტემით ეთნიკური უმცირესობების არჩევის ალბათობა კიდევ უფრო შეამცირა, რადგან გაერთიანებაში მოყვა რამდენიმე ის ოლქი, საიდანაც ეთნიკურ უმცირესობებს რამდენიმე კანდიდატის არჩევის საშუალება გააჩნდათ, კერძოდ ახალქალაქისა და ნინოწმინდის საარჩევნო ოლქების გაერთიანებით 2016 წლიდან ფაქტობრივად რეგიონიდან ერთით ნაკლები უმცირესობის წარმომადგენელი აირჩევა.

მოცემული მომენტისათვის მთავარი პასუხისმგებელი ორგანიზაციები, რომელთაც შეუძლიათ პოზიტიური წვლილი შეიტანონ ეთნიკურ უმცირესობათა პოლიტიკური მონაწილეობის პროცესში არიან პოლიტიკური პარტიები, თუმცა მათი ეფექტურობა სხვადასხვა მიზეზების გამო შეზღუდულია. ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა მდგომარეობს იმაში, რომ პოლიტიკური პარტიებისთვის არ არსებობს სამართლებრივი სტიმული, რომელიც წახალისებდა მათ მიერ პროაქტიულ ქმედებას ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობის გაზრდის მიზნით. მაგალითად, საქართველოს ორგანული კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური ასოციაციების შესახებ, რომელიც არეგულირებს პარტიულ პოლიტიკას, ფინანსებს და სხვა საკითხებს, არ შეიცავს არანაირ მექანიზმს, რომელიც წახალისებდა პოლიტიკურ პარტიებს, რომ მოეხდინათ ეთნიკური უმცირესობების რეკრუტირება. თუმცა კანონი შეიცავს ორ მნიშვნელოვან პუნქტს, რომელთაგან პირველი კრძალავს პოლიტიკური პარტიების მიერ ეთნიკური შუღლის გაღვივებასა და ძალადობისკენ მოწოდებას, ხოლო მეორე - პარტიების მიერ წევრობის შეზღუდვას რეგიონული ან ტერიტორიული ნიშნით. ეს მდგომარეობა, რა თქმა უნდა, არ განაპირობებს ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის დაბალ დონეს, მაგრამ სამართლებრივი წახალისების ნაკლებობა დადებით გავლენას ნამდვილად ვერ მოახდენს. მაგალითად, თუ ქალების პოლიტიკური მონაწილეობის ზრდის ხელშეწყობას განვიხილავთ, კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური ასოციაციის შესახებ დადებით სტიმულებს შეიცავს, რომლებსაც აქვთ ფინანსური წახალისების ფორმა: საბაზისო დაფინანსება 30 პროცენტით იზრდება იმ პოლიტიკური პარტიებისთვის, რომლებიც საარჩევნო სიაში შეიყვანენ ქალ კანდიდატებს მინიმუმ 30 პროცენტიათა წილით კანდიდატთა სიის პირველ, მეორე, მესამე და ყოველ მომდევნო ათეულში. მეორე საკითხია, რაღა თქმა უნდა, ის, თუ რამდენად საკმარისია ეს წამახალისებელი ზომები რეალური შედეგის მისაღწევად, თუმცა ეთნიკური უმცირესობების შემთხვევაში მსგავსი სიმბოლური მცდელობაც კი არ არსებობს სამართლებრივი ნორმების დაწესების მიმართულებით, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობის ზრდის პრინციპის მხარდაჭერას უზრუნველყოფდა.

საქართველოში პარტიული პოლიტიკის აღნიშნული ხარვეზები კარგად გამოჩნდა 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნების შედეგების გათვალისწინებით, რომლის ანალიზი პარტიული პოლიტიკის

ჭრილში განახორციელა ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრმა.⁵ ეთნიკურ უმცირესობათა რაოდენობრივი მაჩვენებლები ადგილობრივ არჩევით ორგანოებში 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნების შედეგად შემდეგნაირად გამოიყურება: 64-დან 21 მუნიციპალიტეტში არჩეულია მინიმუმ ერთი კანდიდატი ეთნიკური უმცირესობების თემიდან. აღნიშნულ 21 მუნიციპალიტეტში უმცირესობებს წარმოადგენს სულ 165 წარმომადგენელი. ქვემოთ მოცემული დიაგრამა აჩვენებს იმ საკრებულოების ეთნიკურ შემადგენლობას, რომლებშიც წევრების მინიმუმ 20 პროცენტი ეთნიკურ უმცირესობებს მიეკუთვნება. სულ ასეთი მუნიციპალიტეტი არის რვა და მდებარეობს იმ რეგიონებში, სადაც ეთნიკური უმცირესობები კომპაქტურად სახლობენ.

დიაგრამა 3: ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლობა საკრებულოებში (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი)

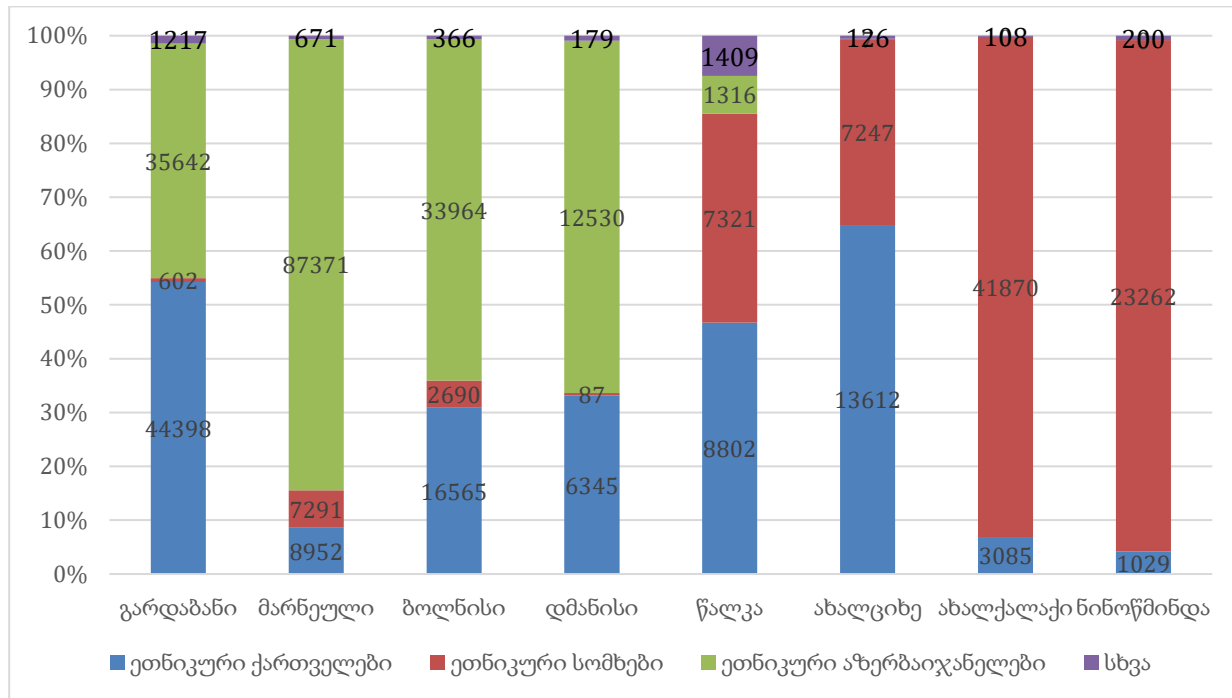

თუმცა ეს დიაგრამა პროპორციულად არ ასახავს ამ რეგიონების ეთნიკურ შემადგენლობას. 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით, საქართველოში სულ ექვსი მუნიციპალიტეტია, სადაც ეთნიკური ქართველები უმცირესობაში იმყოფებიან: ახალქალაქი, ბოლნისი, დმანისი, მარნეული, ნინოწმინდა და წალკა (იხილეთ დიაგრამა 4 ქვემოთ). 2017 წლის არჩევნების შედეგად კი მხოლოდ სამი მუნიციპალიტეტია - მარნეული, ახალქალაქი და ნინოწმინდა, რომელთა საკრებულოშიც ეთნიკური ქართველები უმრავლესობას არ წარმოადგენენ. ბოლნისის, დმანისისა და წალკის საკრებულოებში ეთნიკურად ქართველები უმრავლესობაში არიან. ეს კი პროპორციულად არ ასახავს ამ მუნიციპალიტეტების ეთნიკურ შემადგენლობას. ყოველივე ეს იმას ნიშნავს, რომ ამ უკანასკნელ

⁵ კონკურენცია ეთნიკური უმცირესობების ხმებისათვის საქართველოში: 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნები, პოლიტიკის ნარკვევი, ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი, თბილისი 2018

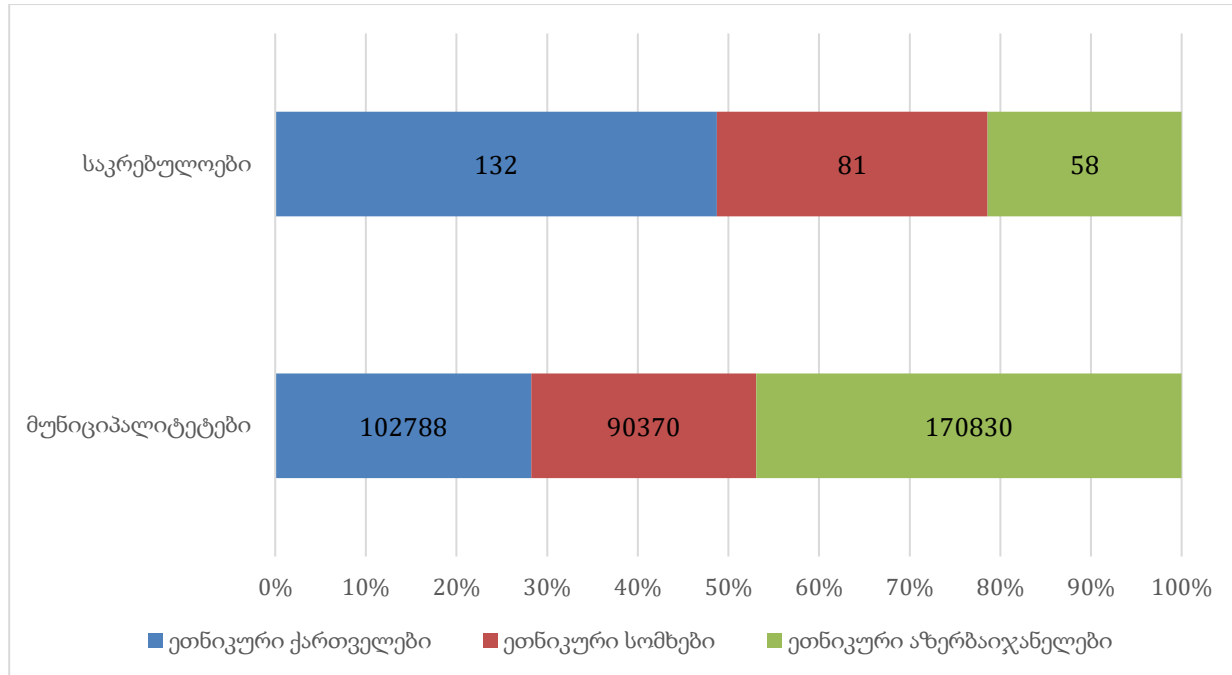
მუნიციპალიტეტებში ეთნიკურად ქართველები გადამეტებულად არიან წარმოდგენილნი, ხოლო ეთნიკური უმცირესობების - ნაკლებად.

დიაგრამა 4: რვა მუნიციპალიტეტის ეთნიკური შემადგენლობა (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი)

დიაგრამა 5 აჩვენებს, რომ მოცემულ რვა მუნიციპალიტეტში ცხოვრობს 102,788 ეთნიკურად ქართველი, 90,370 ეთნიკურად სომეხი და 170,830 ეთნიკურად აჭერბაიჯანელი, თუმცა ამ სამმა თემმა შესაბამისად მიიღო 132, 81 და 58 ადგილი რვა საკრებულოში. ეს ნიშნავს, რომ საშუალოდ 779 ეთნიკურად ქართველს ჰყავს ერთი წარმომადგენელი საკრებულოში, მაშინ როდესაც 1,116 ეთნიკურად სომეხსაც და 2,945 ეთნიკურად აჭერბაიჯანელსაც თითო-თითო წარმომადგენელი ჰყავს საკრებულოში. ეს რიცხვები იმის მანიშნებელია, რომ უმცირესობები მთლიანობაში გაცილებით ნაკლებად არიან წარმოდგენილნი საკრებულოებში, ვიდრე ქართველები. ამასთან, ეთნიკურად აჭერბაიჯანელი მოსახლეობა უფრო არასახარბიელო მდგომარეობაშია, ვიდრე ეთნიკურად სომეხი მოსახლეობა. ამ უკანასკნელი ფაქტის ერთ-ერთი ახსნა შეიძლება ის იყოს, რომ ეთნიკურად სომეხი მოსახლეობა უფრო მაღალი პროცენტულობით არის კონცენტრირებული საკუთარი განსახლების არეალში, ვიდრე ეთნიკურად აჭერბაიჯანელი მოსახლეობა.

დიაგრამა 5: რვა მუნიციპალიტეტისა და მათი საკრებულოების ეთნიკური შემადგენლობის შედარება (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი)

ამგვარად, მონაცემებზე დაყრდნობით ნათელი ხდება, რომ საქართველოში ეთნიკური უმცირესობები არასათანადოდ არიან წარმოდგენილნი ადგილობრივ დონეზე. შედეგად, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ საკუთარი ამომრჩევლების ეთნიკური შემადგენლობის პროპორციულად ასახვა ჯერჯერობით, შეიძლება, არ წარმოადგენდეს ქართული პოლიტიკური პარტიების უმთავრეს პრიორიტეტს.

ცენტრალურ დონეზე აღმასრულებელ ხელისუფლებას რაც შეეხება უმცირესობათა თემების ინტერესების გამომხატველი წარმომადგენლობა ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე ფაქტობრივად არ გვხვდება. ეთნიკური უმცირესობები მხოლოდ საშუალო და დაბალი რგოლის პოლიტიკურ თანამდებობებს იკავებენ. განსხვავებულ ვითარებას ვაწყდებით ეთნიკური უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებულ რეგიონებსა და მუნიციპალიტეტებში. ახალქალაქისა და ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტების შემთხვევაში მართვის სადავეები მთლიანად მინდობილია ადგილობრივ სომხური ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებისათვის, რომლებიც იკავებენ როგორც გამგებლის, გამგებლის მოადგილეების თუ სხვა საკვანძო თანამდებობებს. ქვემო ქართლის რეგიონის შემთხვევაში კი ადგილობრივი ეთნიკური აზერბაიჯანული თემი მხოლოდ ფრაგმენტულად და არასრულფასოვნად ინაწილებს ადგილობრივ ხელისუფლებას. ახალქალაქისა და ნინოწმინდისაგან განსხვავებით ქვემო ქართლის მუნიციპალიტეტებში ეთნიკურ აზერბაიჯანელს არასდროს დაუკავებია გამგებლის თანამდებობა, ასევე იშვიათი გამოჩენისების გარდა ყველა სხვა საკვანძო თანამდებობებიც არააზერბაიჯანელების ხელშია თავმოყრილი.

ამავე დროს შესაძლებელია საუბარი გარკვეულ დადებით ტენდენციებზეც, რომელიც მიუთითებს ხელისუფლების მხრიდან ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო და პოლიტიკური ჩართულობის

გადლიერებისკენ გადადგმულ ნაბიჯებზე. ამ მიმართულებით განსაკუთრებით აღსანიშნავია ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ განხორციელებული პროგრამული აქტივობები. კერძოდ, ცესკო უზრუნველყოფს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრების მომზადებას საარჩევნო პროცედურებთან დაკავშირებით, საარჩევნო დოკუმენტაციის თარგმნას სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე, საინფორმაციო-სარეკლამო ვიდეო რგოლების დამზადებას სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზე და გაშვებას საზოგადოებრივი მაუწყებლისა და რეგიონული ტელევიზიების ეთერში, ეთნიკური უმცირესობების ამომრჩეველთა საგანმანათლებლო პროგრამების განხორციელებას, საინფორმაციო შეხვედრების გამართვასა და საარჩევნო პერიოდში ცესკოს აპარატში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების დასაქმებას. აღსანიშნავია, რომ ცესკო ყოველწლიურად განსაზღვრავს საგრანტო კონკურსის დაფინანსების მიმართულებებს, მათ შორის კონკრეტულად ეთნიკური უმცირესობების ამომრჩეველთა სამიზნე ჯგუფებისთვის. სსიპ - საარჩევნო სისტემების განვითარების, რეფორმებისა და სწავლების ცენტრმა (ცესკოს სწავლების ცენტრი), წინა წლების მსგავსად, ამ მიმართულებით 2016 წელს გასცა მიზნობრივი გრანტები 8 ადგილობრივ არასამთავრობო ორგანიზაციაზე და დაფინანსებული პროექტების საერთო ბიუჯეტმა 200 000 ლარზე მეტი შეადგინა.

ეთნიკურ/ეროვნულ უმცირესობათა სამოქალაქო და პოლიტიკური ჩართულობის ამაღლებას ისახავს მიზნად შერიგებისა და სამოქალაქო თანასწორობის საკითხებში სახელმწიფო მინისტრის აპარატის ინიციატივა, რომელიც ითვალისწინებს საჯარო სექტორში ეთნიკურ/ეროვნულ უმცირესობათა სტაჟირების პრაქტიკის დანერგვას. პროგრამის ფარგლებში მოხდება სხვადასხვა საჯარო დაწესებულებებში (სამინისტროები, ადგილობრივი რეგიონულ სამსახურები, სახალხო დამცველის წარმომადგენლობები და სხვა უწყებები) კონკურსის წესით შერჩეული ეთნიკურ/ეროვნულ უმცირესობებს მიკუთვნებული ახალგაზრდების სტაჟიორებად დასაქმება. ამ საპილოტე პროექტის განხორციელება დაწყებულია.

განათლება და სახელმწიფო ენა

ეთნიკურ უმცირესობათა პოლიტიკური ჩართულობის უზრუნველყოფის გარდა უკანასკნელი წლების მანძილზე უმწვავეს პრობლემას წარმოადგენს ხარისხიანი განათლების შეთავაზება ეთნიკური უმცირესობებისათვის, რაც უშუალოდ არის დაკავშირებული პოლიტიკური მონაწილეობის ეფექტურობასთან. ამ თვალსაზრისით პოლიტიკის მთავარ გამოწვევას წარმოადგენს ქართული ენის გავრცელება უმცირესობათა შორის ისე რომ სრულფასოვნად შენარჩუნებულ იქნას ეთნიკურ უმცირესობათა ლინგვისტური თავისებურებები. აღნიშნულ სფეროში პოლიტიკის წარმმართველი და შესაბამის სამოქმედო გეგმის შესრულებაზე პასუხისმგებელი ძირითადად განათლების და მეცნიერების სამინისტროა. ეთნიკური უმცირესობებისათვის განათლების საკითხების პრიორიტეტიზაცია სამინისტრომ ჯერ კიდევ 2004 წლიდან მოახდინა, როდესაც დაიწყო კონცეპტუალური და პროგრამული მიდგომები ეთნიკურ უმცირესობებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხებზე. თუმცა აღნიშნული პოლიტიკის მთავარი ხარვეზი მისი არამდგრადობა და არასტაბილურობა იყო, რაც გამოიხატებოდა მიდგომების და მეთოდების ხშირ ცვლასა და

არათანმიმდევრულობაში. მოცემული მომენტისათვის სამინისტრო ასრულებს მუშაობას ყოვლისმომცველ ეთნიკურ უმცირესობათა განათლების პოლიტიკის დოკუმენტზე, რომელიც უმცირესობათა განათლების ყველა უმთავრეს ასპექტს ეხება.

განხორციელებული აქტივობების მიხედვით სამინისტროს პრიორიტეტებად იკვეთება მასწავლებელთა პროფესიული გადამზადება, ამ თვალსაზრისით აღსანიშნავია 2015 მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ეროვნული ცენტრის მიერ შემუშავებული და დაამტკიცებული ეროვნული უმცირესობებით კომპაქტურად დასახლებული რეგიონების ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების მასწავლებელთა პროფესიული განვითარებისა და კარიერული წინსვლის მხარდაჭერის პროგრამა, რომელმაც უკვე ათასობით აზერბაიჯანულენოვანი, სომხურენოვანი და რუსულენოვანი მასწავლებელი მოამზადა.

ეთნიკურ უმცირესობათა სამოქალაქო ჩართულობასა და ინტეგრაციასთან დაკავშირებული სხვა სფეროებისაგან განსხვავებით განათლების სფეროში განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო საშეღავათო პრაქტიკას და ეგრეთ წოდებულ პოზიტიურ დისკრიმინაციას აქტიურად მიმართავს. საშეღავათო პოლიტიკის ნაწილია 2012 წლიდან დანერგილი უმაღლეს სასწავლებლებში ეთნიკურ უმცირესობებს მიკუთვნებული აბიტურიენტების ჩარიცხვის პრაქტიკა, რაც ითვალისწინებს უმცირესობათა ენებზე მხოლოდ უნარ-ჩვევების ჩაბარებას, რის საფუძველზეც აბიტურიენტი ირიცხება სახელმწიფო ენის ერთწლიანი მომზადების კურსზე, რომლის წარმატებით დასრულების შემდეგ კი მას საშუალება აქვს ქართულ ენაზე მიიღოს სრული საბაკალავრო განათლება ქართულ უმაღლეს სასწავლებელში. 2012 წლიდან უმაღლეს სასწავლებლებში ჩარიცხული უმცირესობების რაოდენობას და შესაბამის დინამიკას თუ გადავავლებთ თვალს აშკარად სახეზე გვაქვს ქართულ უმაღლეს სასწავლებლებში უმცირესობათა რაოდენობის მკვეთრი მატება. მაგალითისათვის, 2015 წლის ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე ზოგადი უნარების აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი ტესტების შედეგების საფუძველზე საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლის გაგრძელების უფლება მოიპოვა - აზერბაიჯანულენოვანი ტესტების საფუძველზე 522-მა აბიტურიენტმა, ხოლო სომხურენოვანი ტესტების საფუძველზე 219-მა აბიტურიენტმა.⁶ თუმცა, ამის მიუხედავად ექსპერტების მოსაზრებებით აღნიშნულ საშეღავათო პრაქტიკას ხარვეზებიც გააჩნია, კერძოდ ნაკლოვანებებს შორის სახელდება ის, რომ ერთწლიანი მოსამზადებელი კურსი ქართული ენის სრულფასოვნად შესწავლისათვის და საუნივერსიტეტო პროგრამის ქართულ ენაზე დაძლევისათვის საკმარისი არ არის, ასევე კრიტიკის საფუძველი ხდება ის გარემო, რომელშიც ეთნიკური უმცირესობები ხვდებიან აღნიშნული ერთწლიანი კურსის ფარგლებში, კერძოდ პროგრამა ვერ უზრუნველყოფს აბიტურიენტთა ინტერაქციას ქართველ სტუდენტებთან და გარესაზოგადოებასთან.

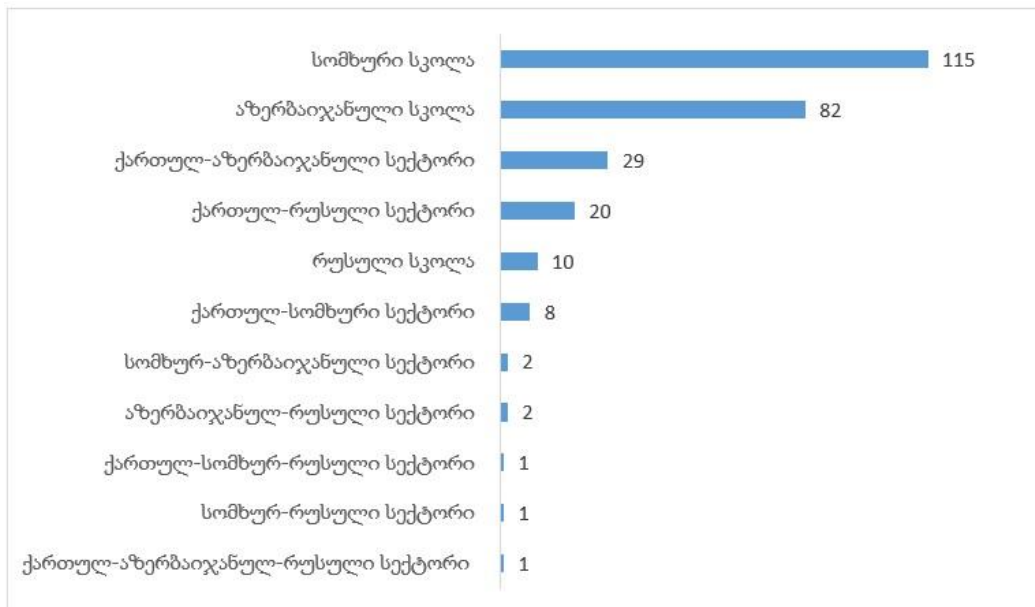
ამასთანავე სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი აბიტურიენტების ზოგადი უნარების გამოცდების შედეგები და მათი შედარება ქართულენოვანი და რუსულენოვანი აბიტურიენტების

⁶ სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიისა და 2015 წლის სამოქმედო გეგმის შესრულების ანგარიში, საქართველოს მთავრობა, სახელმწიფო უწყებათაშორისო კომისია, თებერვალი, 2016

შედეგებთან ასევე საინტერესო სურათს იძლევა ანალიზისათვის. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგადი უნარების გამოცდა ტარდება აბიტურიენტთა მშობლიურ ენაზე, მათი საერთო შეფასებები გაცილებით დაბალია ქართულენოვან და რუსულენოვან აბიტურიენტთა შეფასებებზე, რაც ნათლად მიუთითებს ზოგადი განათლების საფეხურზე სწავლების ხარისხთან დაკავშირებულ პრობლემებზე.

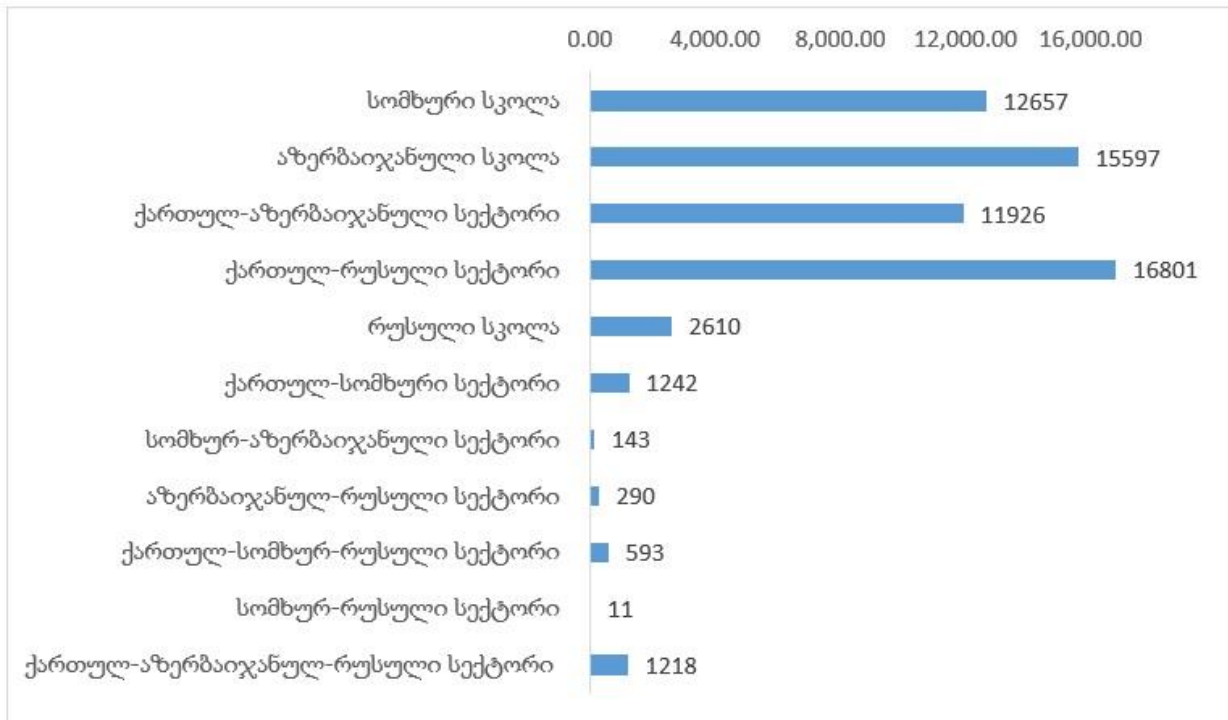
საქართველოს მთავრობის მიერ განათლების სფეროში გატარებული პოლიტიკა ეთნიკურ უმცირესობებთან მიმართებაში აშკარად თანხვედრაში მოდის მულტიკულტურალიზმის ზოგად კონცეფციასთან, რომლის ერთ-ერთ გამოვლინებად ეთნიკურ უმცირესობათა სასკოლო განათლების მხარდაჭერაა. ამ პოლიტიკის ფარგლებში სახელმწიფო აგრძელებს არაქართულენოვანი სკოლების და არაქართულენოვანი სექტორების ფუნქციონირებას. მართალია არაერთმა არაქართულენოვანმა სკოლამ (განსაკუთრებით რუსულენოვანმა) ოპტიმიზაციის პროცესის შედეგად არსებობა შეწყვიტა, თუმცა იქ სადაც ამის მზარდი მოთხოვნა არსებობს სახელმწიფო ინარჩუნებს მსგავს სკოლებს. 2018 წლის მონაცემებით საქართველოში 271 არაქართულენოვანი და შერეული სექტორის მქონე საჯარო სკოლა იყო. რომელთაგან უმეტესობა 115 წარმოადგენს სომხურენოვან სკოლას, 82 აზერბაიჯანულენოვანს, ხოლო 10 რუსულენოვანს. არაქართულენოვანი სექტორიდან კი 20 არის ქართულ-რუსული, 29 ქართულ-აზერბაიჯანული, 8 ქართულ-სომხური. უფრო დაწვრილებით იხილეთ ცხრილი #.

დიაგრამა 6: არაქართული და შერეული სექტორის საჯარო სკოლები 2017-2018 სასწავლო წლის მდგომარეობით (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრის ინტერაქტიული ვებ-რუკა www.csem.ge/interactivemap. მონაცემები ეყრდნობა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ოფიციალური მონაცემებს)

მოსწავლეთა რაოდენობა აღნიშნულ 271 სკოლაში შეადგებს 63,088 ბავშვს. სკოლების კატეგორიების მიხედვით კი მოსწავლეთა რაოდენობა შემდეგნაირად გამოიყურება:

დიაგრამა 7: არაქართული და შერეული სექტორის საჯარო სკოლები 2017-2018 სასწავლო წლის მდგომარეობით (წყარო: ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრის ინტერაქტიული ვებ-რუკა www.csem.ge/interactivemap. მონაცემები ეყრდნობა საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ოფიციალური მონაცემები

არაქართულენოვანი და შერეული სკოლების არსებობის პარალელურად საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტროსათვის კვლავ დღის წესრიგში დგას მულტილინგვური განათლების დანერგვის პროექტი. ამ პროცესის ინიცირება სამინისტრომ წლების წინ დაიწყო, როდესაც საერთაშორისო ექსპერტების მონაწილეობით შეიქმნა კიდევ მულტილინგვური განათლების ხელშემწყობი პროგრამა, შეირჩა 40 საპილოტე სკოლა და შეიქმნა შესაბამისი ორენოვანი სახელმძღვანელოები, რომლებშიც მასალის 70 პროცენტი უმცირესობათა ენებზე იქნა განთავსებული, 30 პროცენტი კი ქართულენოვანი ტექსტებით შეივსო.

კულტურულად და ლინგვისტურად მრავალფეროვან საზოგადოებაში მულტილინგვური განათლების პრაქტიკა, მათ შორის ბილინგვური განათლების პრინციპების დანერგვა აპრობირებული მეთოდია და დანერგილია მრავალი ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემაში. არაერთი ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტის მოსაზრებით ბილინგვური განათლება შესაძლებელია ერთ-ერთ ეფექტურ ინსტრუმენტად იქცეს საქართველოში ეთნიკური უმცირესობებისათვის ხარისხიანი და ადვილად აღსაქმელი განათლების გავრცელებისათვის. თუმცა ამ გაზიარებული მოსაზრების მიუხედავად ბილინგვური განათლების დანერგვის პროცესი საქართველოში მთელი რიგი ხარვეზებით მიმდინარეობს. მთავარი ხარვეზი ექსპერტთა შეფასებით მდგომარეობს სახელმძღვანელოების გაუმართაობაში, რომლებიც არ ეფუძნება კარგად გათვლილ მეთოდოლოგიურ პრინციპებს და რეალურ საჭიროებებს, ასევე რეფორმის პროცესში არ იქნა სათანადო ინვესტირება ჩადებული

ბილინგვური განათლების პედაგოგთა მოსამზადებლად. პედაგოგების უმეტესობა ვერ ფლობს სახელმწიფო ენას, შესაბამისად მათთვის გაუგებარი რჩება სახელმძღვანელოებში ქართულ ენაზე დატოვებული 30 პროცენტის შინაარსი. 2015 წელს განათლების და მეცნიერების სამინისტრომ მართალია ჩაატარა ქვემო ქართლში და სამცხე-ჯავახეთში საპილოტე სკოლების მონიტორინგი, ასევე მომზადდა მოწვეული ექსპერტის მხრიდან პროგრამის შეფასება, თუმცა სამინისტროს ჯერ-ჯერობით საბოლოო გადაწყვეტილება ბილინგვური განათლების პერსპექტივების შესახებ არ მიუღია.

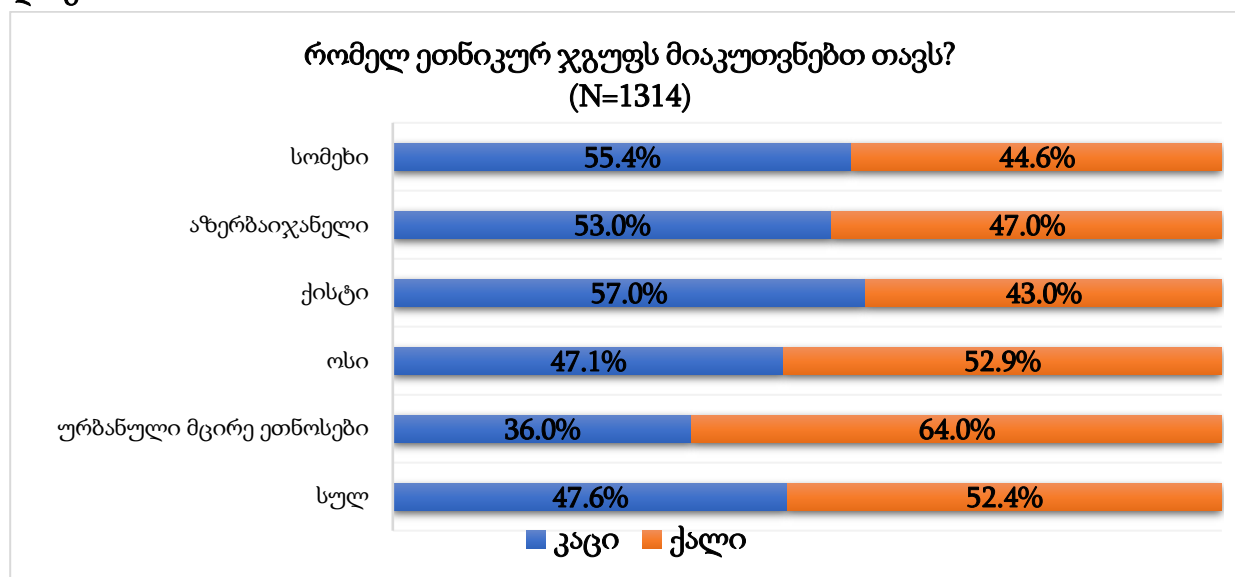
განათლებისა და ენის მიმართულებით სახელმწიფოსთვის ურთულეს გამოწვევად რჩევა ისეთი დაბალანსებული პოლიტიკის განხორციელება, რომელიც ერთის მხრივ ხელს შეუწყობს სახელმწიფო ენის სწავლებას ყველა მოქალაქისათვის, ხოლო მეორეს მხრივ უზრუნველყოფს უმცირესობათა ენების სწავლებას, რათა ქვეყნის ლინგვისტური მრავალფეროვნება იქნეს დაცული და მხარდაჭერილი. მრავალრიცხოვანი ეთნიკური ჯგუფების ენების (სომხური და აზერბაიჯანული) სწავლებას საქართველოში უწყვეტი ტრადიცია გააჩნია, არსებობს შესაბამისი სტანდარტები და მეთოდოლოგიაც, შესაბამისად საქართველოს საგანმანათლებლო სისტემა ადვილად ახერხებს მშობლიური ენის სწავლების პროგრამის განხორციელებას სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი მოსწავლეებისათვის. პრობლემური საკითხი უკავშირდება მცირერიცხოვანი ეთნიკური ჯგუფების სწავლებას საქართველოში. საბჭოთა და შემდგომი პერიოდის საქართველოში რამდენიმე ენის სწავლების (მაგალითად ბერძნული, ოსური, ქურთული) ტრადიცია არსებობდა, თუმცა თანამედროვე ეტაპზე ამ ენების სწავლების პრაქტიკა შეწყვეტილია, პრობლემას წარმოადგენს სტანდარტიზაცია და მეთოდოლოგიის გამართვაც. ამ თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი ცვლილება განხორციელდა 2016 წელს, როდესაც განათლების სამინისტრომ მიიღო გადაწყვეტილება მცირერიცხოვანი ეთნიკური ჯგუფების ენების სწავლების საჯარო სკოლებში დანერგვის შესახებ. ამ ეტაპისათვის ეს გადაწყვეტილება ეხება შემდეგ ენებს: ასურული, ავარული, ქისტური (ჩეჩნული), უდიური, კურმანჯი (ქურთული) და ოსური. ამავე კონტექსტში ასევე მნიშვნელოვანია 2015 წელს კანონის მიღება სახელმწიფო ენის შესახებ. კანონი განსაზღვრავს სახელმწიფო ენის სტატუსს, მისი გამოყენების და დაცვის საშუალებებს. კანონი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისითაც, რომ ის შეიცავს მთელ რიგ დებულებებს ეროვნულ უმცირესობათა ენების გამოყენების შესახებ. კანონი განსაზღვრავს ეროვნულ უმცირესობის ენას, როგორც არასახელმწიფო ენას, რომელსაც ტრადიციულად იყენებენ საქართველოს გარკვეულ ტერიტორიაზე კომპაქტურად მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეები.

5. რაოდენობრივი კვლევის (გამოკითხვის) შედეგები

5.1. კვლევის მონაწილეთა სოციალურ-დემოგრაფიული პროფილი

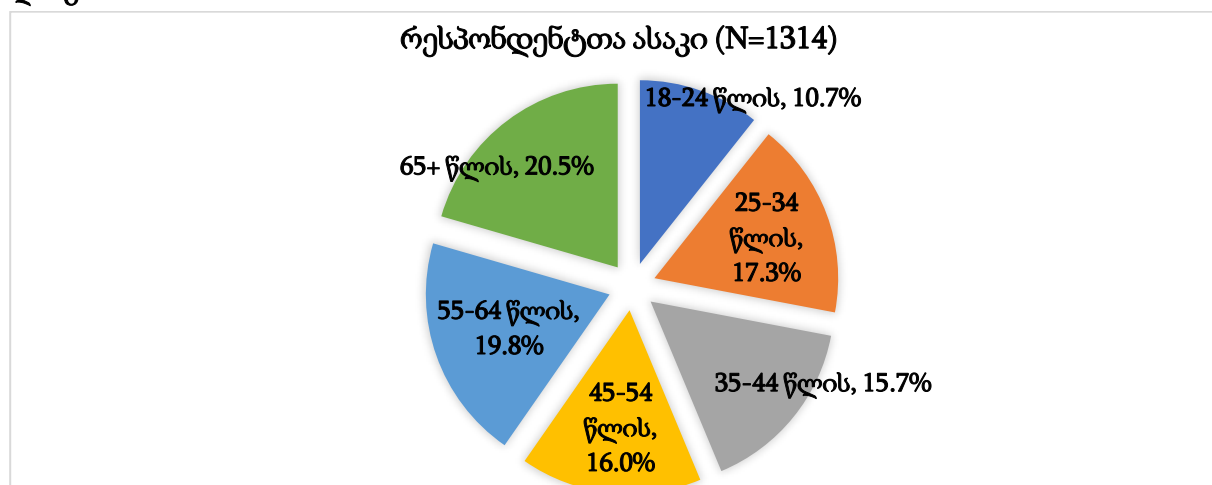
კვლევამ მოიცვა საქართველოში მცხოვრები სხვადასხვა ეთნიკური უმცირესობები. გამოკითხულთა 20.5% სომხურ, 20.2% აზერბაიჯანულ, 20.1% ქისტ, 18.6% ოს და 20.7% ურბანულ მცირე ეთნოსებს: რუსულენოვან, ქურთ/იეზიდ ან ბოშების თემს აკუთვნებს საკუთარ თავს. რესპონდენტთა 47.6% კაცია, ხოლო 52.4% ქალი (იხ. დიაგრამა N8).

დიაგრამა N8:

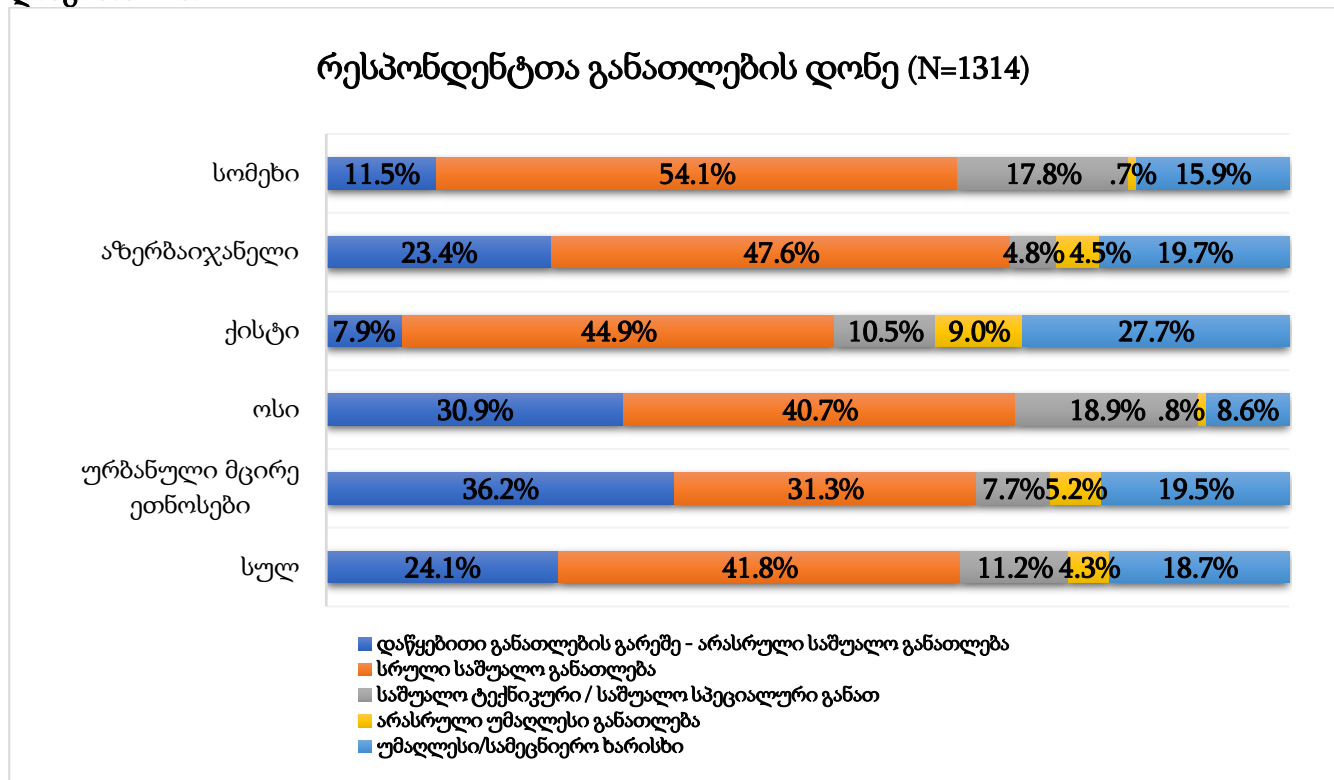
კვლევის მონაწილეთა ასაკს რაც შეეხება, 18-დან 24 წლამდეა რესპონდენტთა 11%, 25-დან 34 წლამდე - 17%, 35-დან 44 წლამდე - 16%, 45-დან 54 წლამდე - 16%, 55-დან 64 წლამდე - 20%, 65 წლის ზემოთ - 20% (იხ. დიაგრამა N9).

დიაგრამა N9:

რესპონდენტთა 24%-ს მხოლოდ არასრული საშუალო განათლება (დაწყებითი განათლების გარეშე - 2.2%, დაწყებითი განათლება - 5.5% და არასრული საშუალო განათლება 16.4%) აქვს. სრული საშუალო განათლება აქვს მიღებული გამოკითხულთა 41%-ს, სპეციალური/პროფესიული - 11.2%-ს, არასრული უმაღლესი განათლება - 4.3%-ს, ხოლო სრული უმაღლესი განათლება (ბაკალავრის, მაგისტრის, სპეციალისტის დიპლომი ან სამეცნიერო ხარისხი) - 18.6%-ს. აღსანიშნავია, რომ ქალებში (27.2%) უფრო მეტია ისეთი რესპონდენტების წილი, რომელთაც არასრული საშუალო განათლება აქვთ, ვიდრე კაცებში (20.6%). ხოლო უმაღლესი განათლება ქალებისა და კაცების თითქმის თანაბარ რაოდენობას აქვს მიღებული. ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების ჭრილში იკვეთება, რომ საშუალო განათლების მიღების პრობლემა განსაკუთრებით მწვავეა ურბანულ მცირე ეთნოსებში, შემდეგ ოს და აზერბაიჯანულ თემებში: არასრული საშუალო განათლება აქვს მიღებული ქალაქის ტიპის დასახლებაში მცხოვრები მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 36.2%-ს, ოსების 30.9%-ს, აზერბაიჯანული თემის 23.4%-ს, სომხური თემის 11.5%-ს და ქისტების 7.9%-ს. უმაღლესი განათლების ხარისხი (ბაკალავრის, მაგისტრის ან სპეციალისტის დიპლომი აქვს) აქვს ეთნიკურად ქისტი რესპონდენტების 27.7%-ს, აზერბაიჯანელების 19.7%-ს, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 19.5%-ს, სომხების 15.9%-სა და ოსების 8.6%-ს (იხ. დიაგრამა N10).

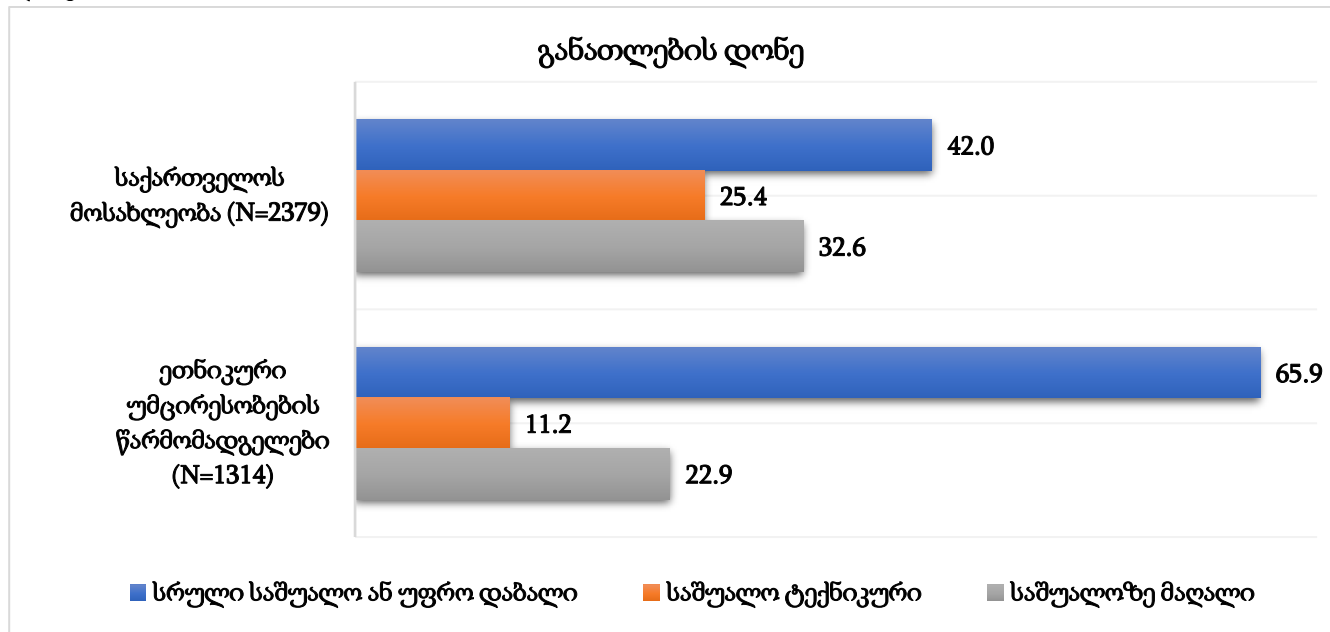
დიაგრამა N10:

საინტერესოა განათლების მიღწეული დონის ამ სურათის დანახვა საქართველოს მოსახლეობის მთლიან ჭრილში. კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის საქართველოს მოსახლეობის გამოკითხვა სხვადასხვა საკითხთან დაკავშირებით ჰოლისტურ წარმოდგენებს იძლევა. ამ კუთხით, აღსანიშნავია

ქვეყნის მოსახლეობის განათლების დონე. აღმოჩნდა, რომ მოსახლეობის 42%-ს მიღებული აქვს მხოლოდ სრული საშუალო ან უფრო დაბალი დონის განათლება, 25.4%-ს - საშუალო ტექნიკური, 32.6%-ს - საშუალოზე მაღალი (კავკასიის ბარომეტრი, 2017). ამ ფონზე, ეთნიკური უმცირესობების განათლების დონის სურათი გაცილებით უარესად გამოიყურება: ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების 65.9%-ს მიღებული აქვს საშუალო ან დაბალი განათლება, რაც აღემატება საქართველოს მოსახლეობის მაჩვენებელს, ხოლო საშუალოზე მაღალი განათლება მიღებული აქვს მხოლოდ 22.9%-ს, რაც, შესაბამისად, მცირეა მთლიან მოსახლეობასთან შედარებით (იხ. დიაგრამა N11).

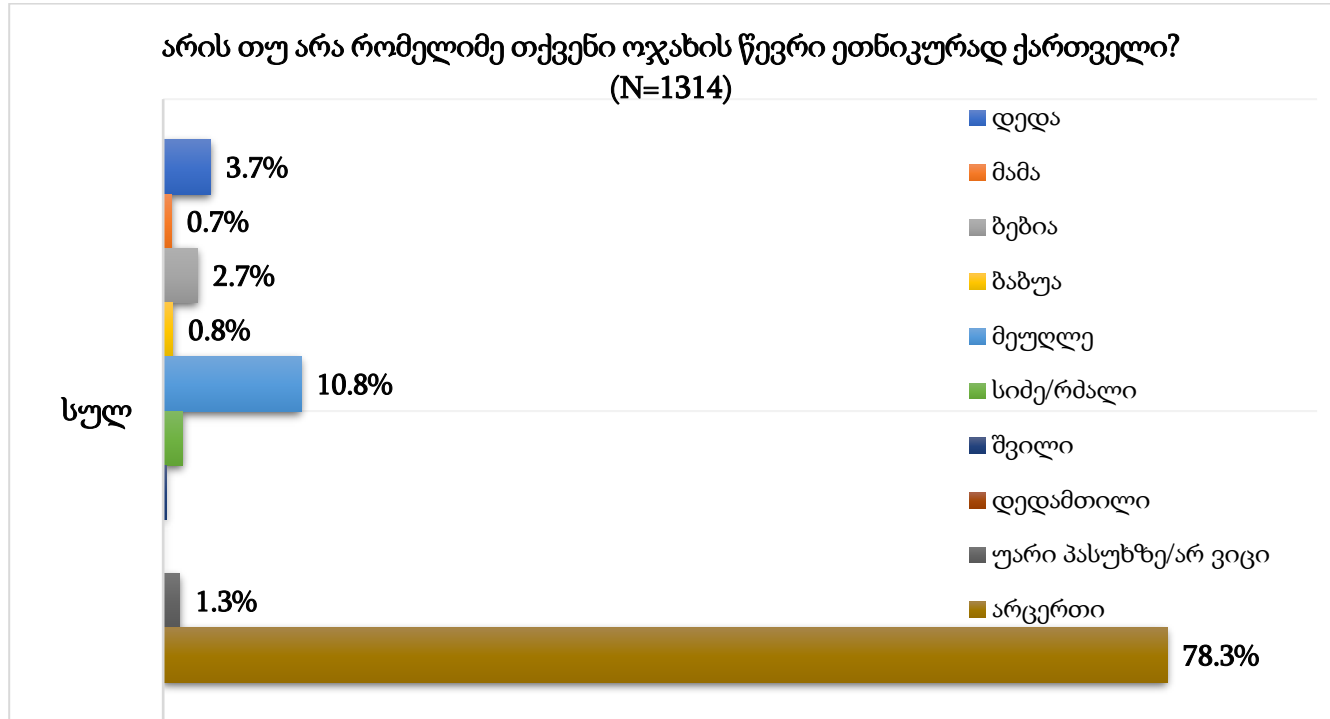
დიაგრამა N11:

შენიშვნა: მონაცემი საქართველოს მოსახლეობის შესახებ გამოყენებულია კავკასიის ბარომეტრი საქართველოს 2017 წლის კვლევის შედეგებიდან

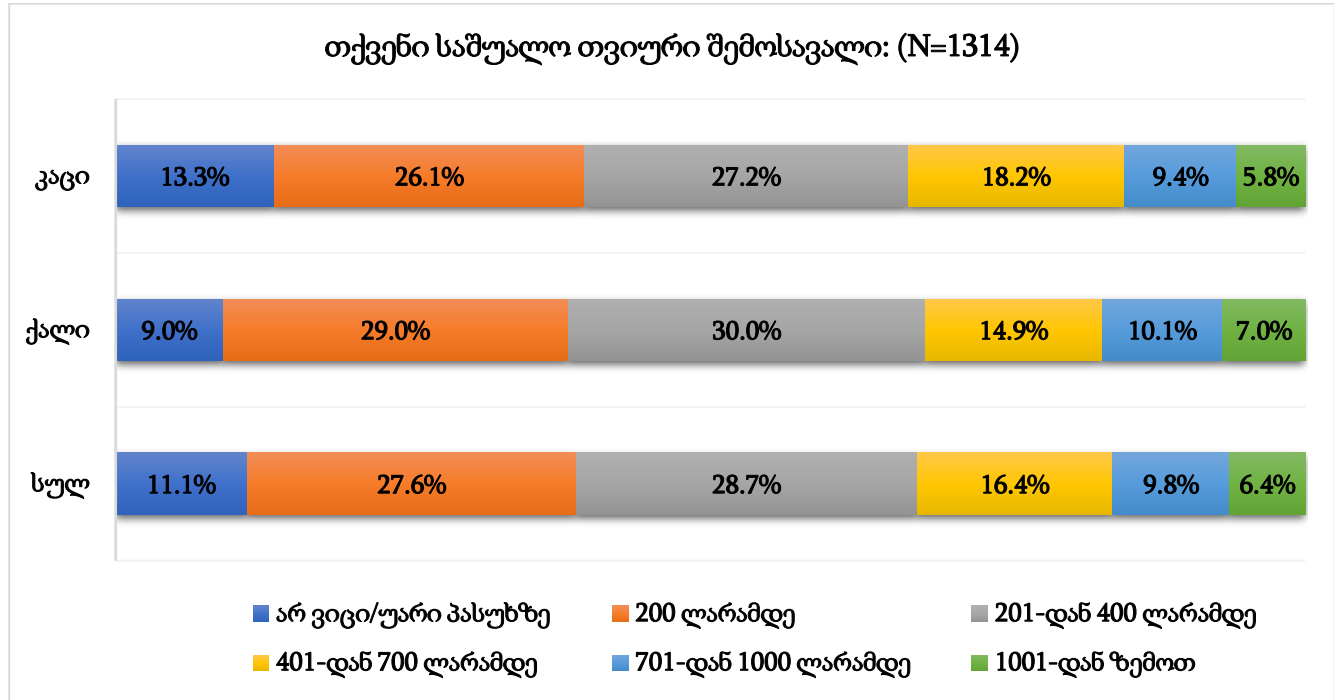
ოჯახში მინიმუმ ერთი, ეთნიკურად ქართველი წევრი ჰყავს რესპონდენტთა 21.7%-ს. ვლინდება, რომ ოჯახის ქართულენოვანი წევრი უმეტესად (10.8%-ის შემთხვევაში) არის მეუღლე (რომელთაგან ორჯერ მეტი ქალია, ვიდრე კაცი), შემდეგ - დედა (3.7%) და - ბებია (2.7%). ოჯახის ქართულენოვანი წევრი (დედა, მამა, ბებია, ბაბუა, მეუღლე, სიძე/რძალი, შვილი, დედამთილი) ჰყავს ოსების თემის რესპონდენტების 46.5%-ს, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 33.7%-ს, ქისტების 7.1%, სომხების 3.3%-ს, ხოლო აზერბაიჯანელების 2.7%-ს (იხ. დიაგრამა N12).

დიაგრამა N12:

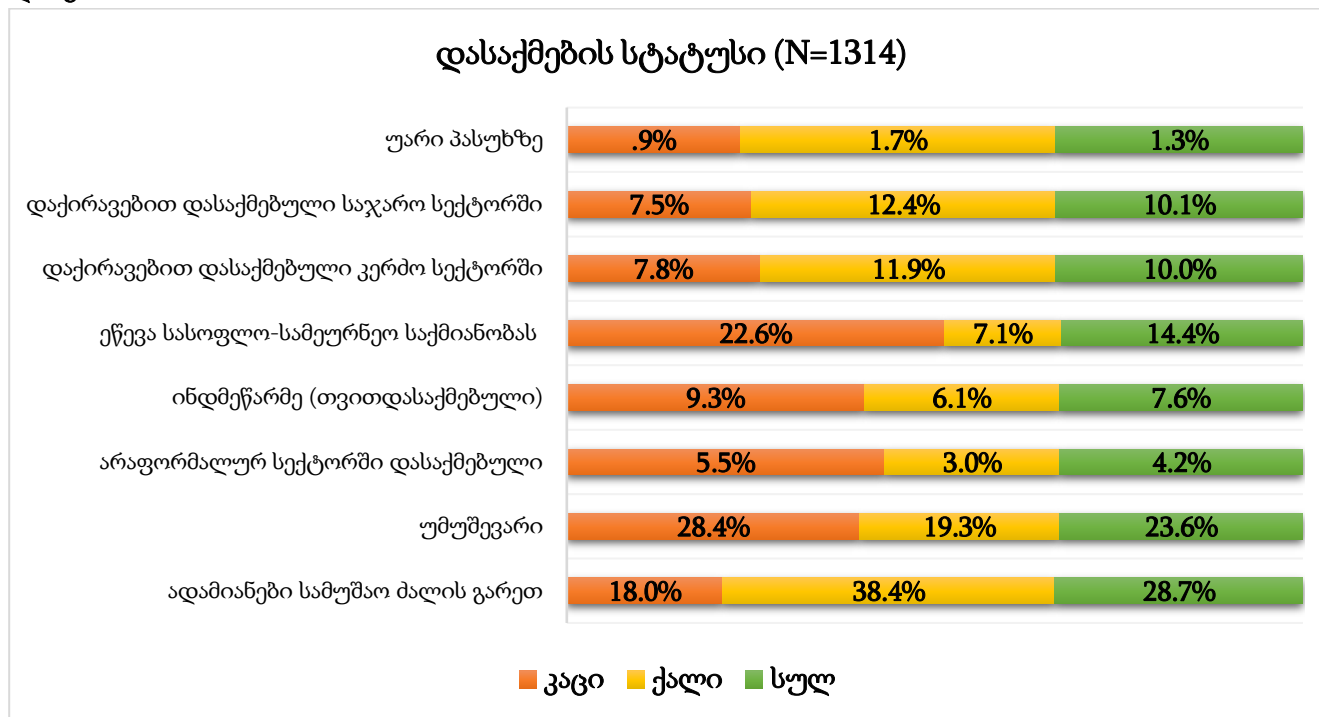
რაც შეეხება რესპონდენტთა შემოსავალს, გამოკითხულთა 27.6%-ის საშუალო თვიური შემოსავალი 0-დან 200 ლარამდეა. იმის გავითვალისწინებით, რომ საარსებო მინიმუმი 180 ლარამდეა და საქართველოს მოსახლეობის 21.9% ამ ზღვარს ქვემოთაა (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2018), გამოდის, რომ ეთნიკური უმცირესობები უფრო მეტად ღარიბები არიან. საშუალოზე დაბალი (201-400 ლარი) შემოსავალი აქვს კვლევის მონაწილეთა 28.7%-ს, საშუალო შემოსავალი (401-700 ლარი) - 16.4%-ს, საშუალოზე მაღალი (701-1000 ლარი) - 9.8%, ხოლო მაღალი (1001 ლარზე ზემოთ) - 6.4%-ს. შემოსავლების დასახელებაზე უარი თქვა ან გაუჭირდა კითხვაზე პასუხის გაცემა რესპონდენტთა 11.1%-ს. გენდერულ ჭრილში, შემოსავლების კუთხით თითქმის თანაბარი ტენდენცია ვლინდება, მცირედით მეტია იმ ქალების წილი, ვისაც 0-დან 400 ლარამდე აქვს შემოსავალი (59%), კაცებთან შედარებით (53.3%) (იხ. დიაგრამა N13). ქისტების თემში ყველაზე მეტი აღმოჩნდა ისეთი რესპონდენტების წილი, ვისი საშუალო ყოველთვიური შემოსავალიც 200 ლარამდეა.

დიაგრამა N13:

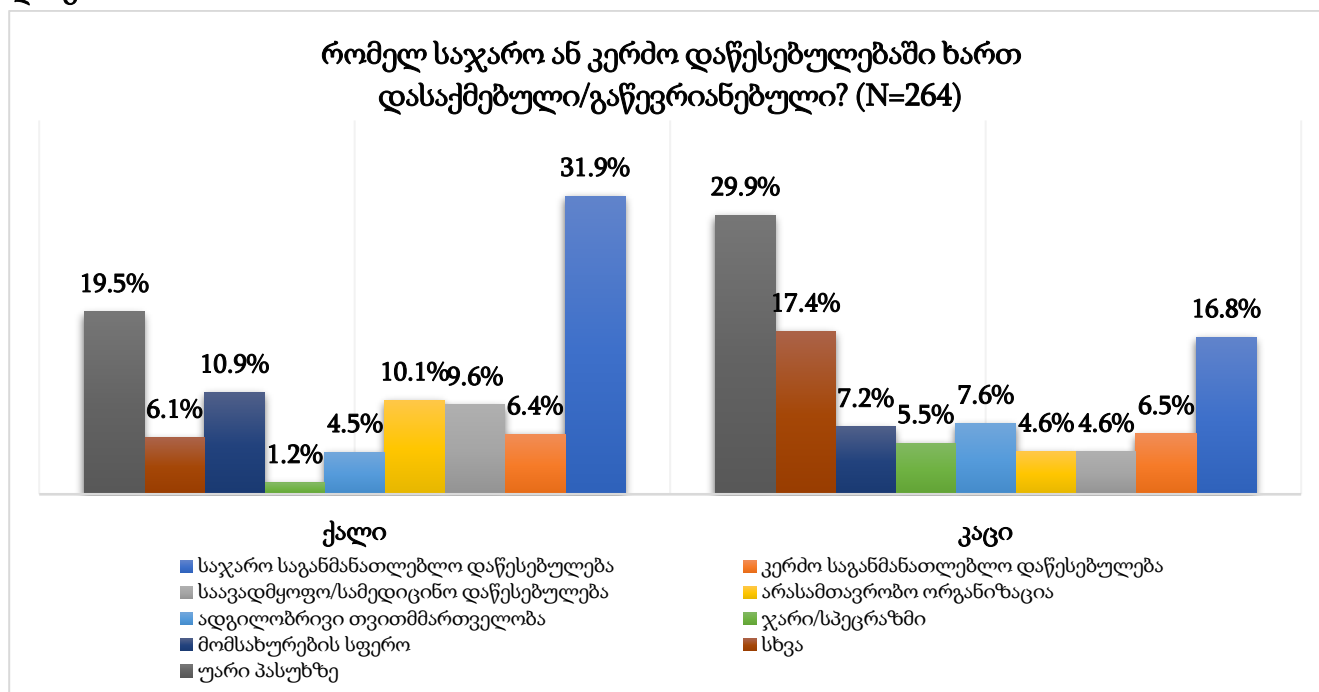
გამოკითხულთა 28.7% ეკონომიკურად არააქტიურია, ხოლო 23.7% - უმუშევარი, რაც აღემატება საქართველოს მოსახლეობის უმუშევართა რიცხვს. საქსტატის მიხედვით, 2017 წელს უმუშევარი იყო მოსახლეობის - 13.9% (საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017). უმუშევრებად მივიჩნიეთ ადამიანები, რომლებიც არ მუშაობენ და ეძებდნენ სამსახურს გამოკითხვამდე ბოლო 4 კვირის განმავლობაში. ხოლო ეკონომიკურად არააქტიურად - ისინი, ვინც არ ეძებს სამუშაოს, მაგალითად, პენსიონრები, დიასახლისები, სტუდენტები და ა.შ. საჯარო სექტორში დასაქმებულია გამოკითხულთა 10.1%, კერძო სექტორში - 10% და არაფორმალურ სექტორში - 4.2%. თვითდასაქმებულია (ინდ. მეწარმეა ან ეწევა სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას) რესპონდენტთა 22%. ქალი რესპონდენტების დიდმა ნაწილმა - 38.4%-მა - თქვა, რომ ეკონომიკურად არააქტიურია, ანუ არ ეძებს სამსახურს, ხოლო 19.3%-მა უმუშევრად მიიჩნია საკუთარი თავი. რაც შეეხება კაცებს, 28.4%-ის თქმით, ისინი უმუშევრები არიან და 22.6%-ის თქმით, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას ეწევიან. სამუშაო ძალის გარეთ მყოფად მიიჩნეეს საკუთარ თავს კაცების 18% (იხ. დიაგრამა N14). დასაქმების სტატუსთან მიმართებით, საინტერესოა ტენდენცია ვლინდება ეთნიკური ჯგუფების შიგნით. სასოფლო სამეურნეო საქმიანობას ეწევიან ძირითადად ოსი რესპონდენტები (34.9%), შემდეგ სომხური თემის (23%) და აზერბაიჯანული თემის (18.5%) წარმომადგენლები. უმუშევრად მიიჩნეეს თავს ქისტი რესპონდენტების 35.2% და ეკონომიკურად არააქტიურად მათი 19.3%, მაშინ, როდესაც სხვა ეთნიკურ ჯგუფებში ეს პროპორცია პირიქითაა და რესპონდენტთა უფრო დიდი ნაწილი სამუშაო ძალის გარეთ მყოფად მიიჩნეეს საკუთარ თავს, ვიდრე უმუშევრად.

დიაგრამა N14:

რაც შეეხება დასაქმებულ რესპონდენტთა სამუშაო ადგილებს, მათი უფრო დიდი ნაწილი (26.7%) დასაქმებულია საჯარო საგანმანათლებლო დაწესებულებაში. კაცების 16.8% მუშაობს ამ ტიპის დაწესებულებაში, ხოლო ქალების 31.9% (იხ. დიაგრამა N15). არასამთავრობო ორგანიზაციაში მუშაობს კვლევის მონაწილეთა 8.1% და ადგილობრივ თვითმმართველობაში - 5.7%. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 23.4%-მა უარი განაცხადა თავისი სამუშაო ადგილის დასახელებაზე.

დიაგრამა N15:

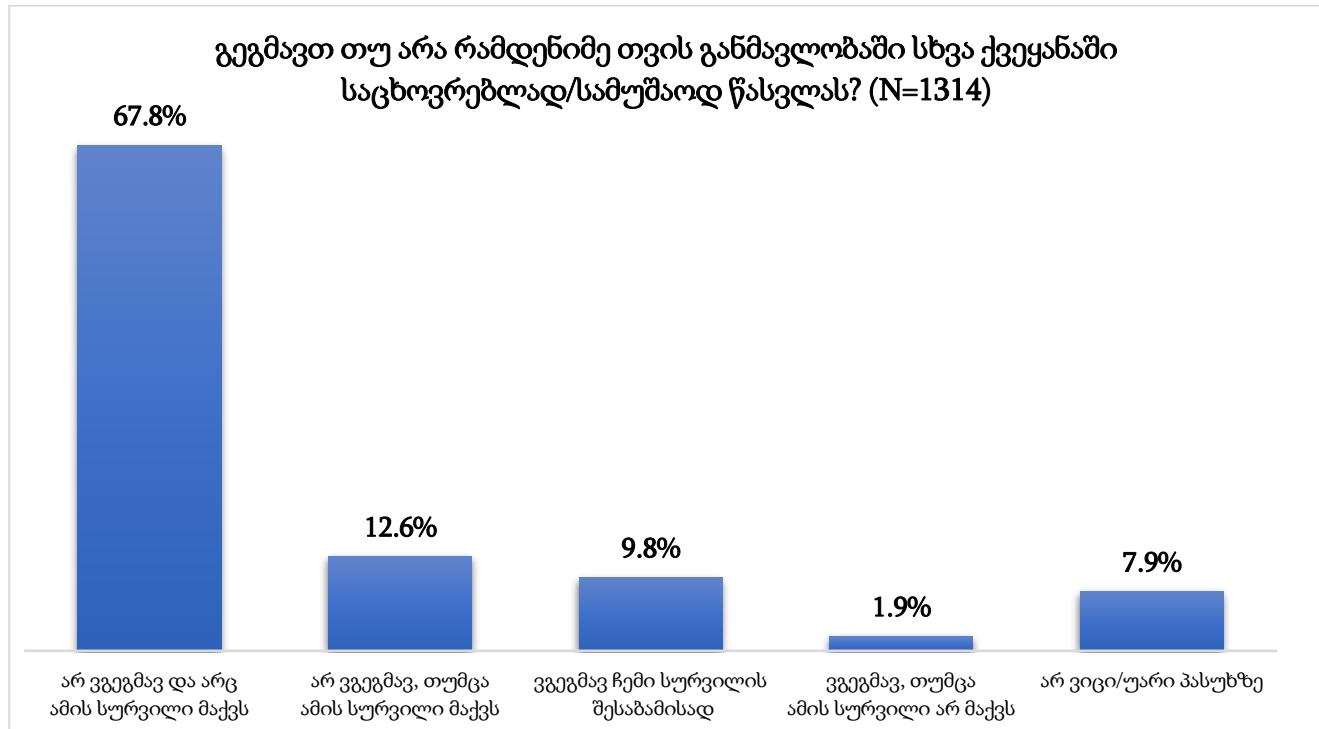

ეთნიკური ნიშნით გამოიკვეთა ის, რომ სომხური თემიდან გამოკითხული წევრების შედარებითი დიდი ნაწილი (34.7%) სამედიცინო დაწესებულებაშია დასაქმებული, აზერბაიჯანული თემიდან გამოკითხულთა 50.9% და ქისტების 37.6% - საჯარო საგანმანათლებლო დაწესებულებაში. დანარჩენი ჯგუფებიდან შედარებით მცირე ნაწილია დასაქმებული საჯარო საგანმანათლებლო დაწესებულებაში, თუმცა ეს დასაქმების ადგილი მაინც შედარებით გამოკვეთილია ოსების თემში გამოკითხულ 24.9%-სა და ურბანული მცირე ეთნოსების 14.4%-ში. აღსანიშნავია, რომ დასაქმებული ოსებისა და ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების დიდმა ნაწილმა (33.4% და 29.3%) უარი თქვა დასაქმების სფეროს დასახელებაზე.

დასაქმებასთან დაკავშირებული კითხვები შეეხებოდა იმასაც, რესპონდენტთა რომელიმე ოჯახის წევრი არის თუ არა დასაქმებული შემდეგ ორგანოებში/ორგანიზაციებში: ადგილობრივი თვითმმართველობა, ცენტრალური ხელისუფლება, პოლიტიკური პარტია ან/და არასამთავრობო ორგანიზაცია. კვლევა აჩვენებს, რომ 3%-ს არ აჭარბებს იმ რესპონდენტების წილი, რომელთა ოჯახის წევრიც დასაქმებულია ჩამოთვლილ რომელიმე ორგანოში/ორგანიზაციაში.

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების მიგრაციის დინამიკის კუთხით აღსანიშნავია, რომ ბოლო 2 წლის განმავლობაში სამუშაოდ ან საცხოვრებლად საქართველოდან წასვლა და ქვეყანაში უკან დაბრუნება რესპონდენტთა 10.7%-ს მოუწია. ინტერვიუს ჩატარებიდან მომდევნო რამდენიმე თვის განმავლობაში რესპონდენტთა უმრავლესობას (67.8%) არ აქვს მიგრაციის სურვილი და, შესაბამისად, არც გეგმავს ამას, ხოლო გამოკითხულთა 12.6% აქვს ქვეყნიდან წასვლის სურვილი, თუმცა, კონკრეტული გეგმა არ გააჩნია. გენდერულ ჭრილში, ქალების 75% არ გეგმავს ქვეყნიდან მიგრაციას და არც ამისი სურვილი აქვს, მაშინ როდესაც კაცების 60%-ია ასე განწყობილი. ეთნიკურობის ჭრილში მიგრაციის სურვილისა და დაგეგმვის კუთხით, თითქმის ჰომოგენური ტენდენცია იკვეთება, თუმცა სომხურ და აზერბაიჯანულ თემებში მცირედით მაღალია საქართველოში ცხოვრების სურვილი, სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან შედარებით. გამოდის, რომ ქვეყნიდან წასვლის სურვილი აქვს რესპონდენტთა 22.4%-ს და აქედან 9.8% გეგმავს მიგრაციაში წასვლას. გამოკითხულთა 6.9% ამ კითხვას არ პასუხობს (იხ. დიაგრამა N16).

დიაგრამა N16

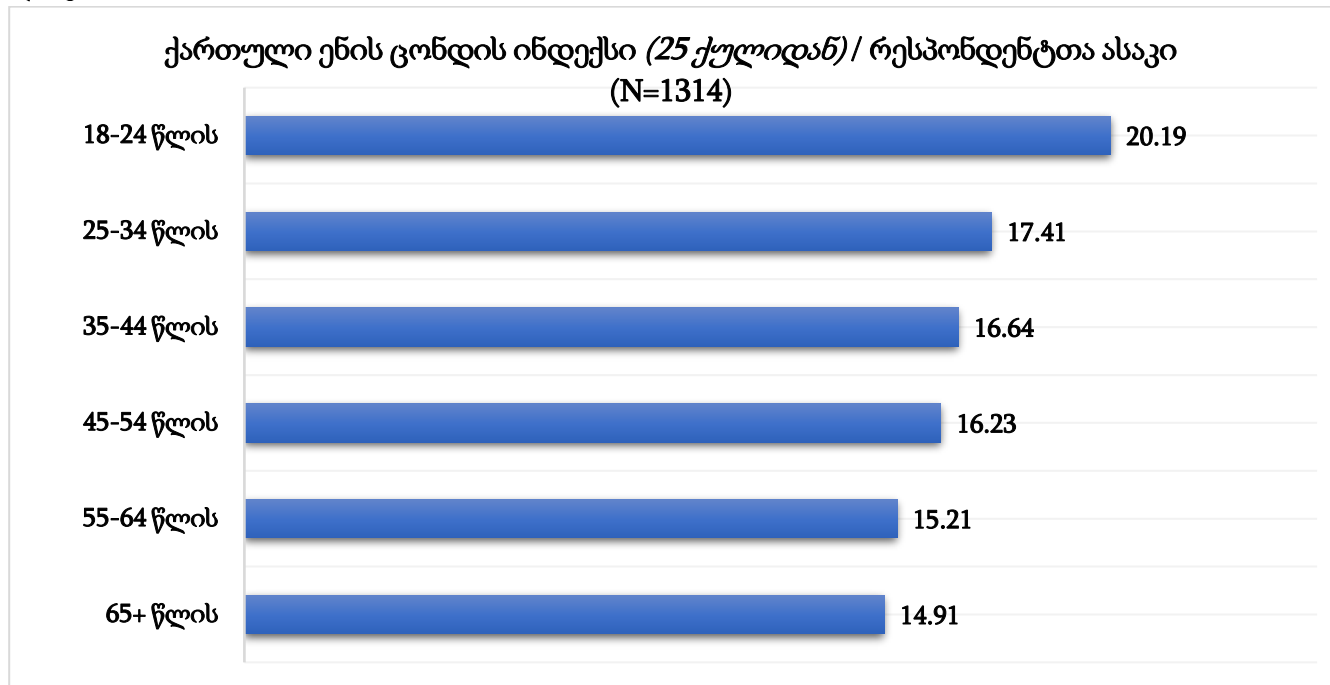
ის რესპონდენტები, რომელთაც მიგრაციის სურვილი აქვთ და/ან აპირებენ ქვეყნიდან წასვლას, ამის მიზეზად, ძირითადად, ასახელებენ შემდეგ ფაქტორებს: სიღარიბე (40.5%) და სამუშაო ადგილების ნაკლებობა (25.9%). მიგრაციის მიზეზად დასაქმების ადგილების პრობლემის სიმწვავეს კაცების უფრო დიდი ნაწილი (66.8%) ასახელებს, ვიდრე ქალების (55.4%). მიგრაციის მაპროვოცირებელ ფაქტორებად სიღარიბისა და სამუშაო ადგილის პრობლემა ყველა ეთნიკურ ჯგუფში მწვავედ დგას, თუმცა კიდევ უფრო მკვეთრია აზერბაიჯანულ თემში (83.1% და 86.6%), სამუშაო ადგილების პრობლემა, ასევე, აქტუალურია ქისტების თემში (79.6%), ხოლო სიღარიბე - ურბანულ მცირე ეთნოსებსა (65%) და ოსებში (62.3%).

ქართული ენის, როგორც სახელმწიფო ენის, ცოდნა დომინანტურ საზოგადოებაში ინტეგრაციის მნიშვნელოვანი პარამეტრია. ინტეგრაციის სხვადასხვა ასპექტს გულისხმობს: უმაღლესი განათლების მიღებას, კარიერული თვალსაზრისით რეალიზებას, პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობას და ა.შ. იმისათვის, რომ დაგვედგინა ეთნიკური უმცირესობების ქართული ენის ფლობის დონე, შევქმენით ინდექსი, რომელიც მოიცავდა შემდეგ ცვლადებს: 1) ქართული ასოების ცნობა და სიტყვების კითხვა; 2) ქართულ ენაზე მოსაუბრე ადამიანთან კომუნიკაციის დამყარება, 3) ქართული ლიტერატურის კითხვა და ტექსტის შინაარსის გაგება, 4) ქართული სატელევიზიო არხების ყურებისას ინფორმაციის გაგება, 5) მსჯელობა და საკუთარი სათქმელის გადმოცემა ქართულ ენაზე. თითოეული პარამეტრი რესპონდენტებმა 5 ქულიან სკალაზე შეაფასეს, იმის მიხედვით, თუ რამდენად შეუძლიათ თითოეული მათგანის განხორციელება. სკალაზე ქულა 1 ნიშნავდა „ძალიან ცუდად“, ქულა 3 – „საშუალოდ“, ხოლო ქულა 5 – „ძალიან კარგად“ (ინდექსის შექმნაში მონაწილეობა არ მიუღია ისეთ პასუხებს, როგორებიცაა „მიჭირს პასუხის გაცემა“ და „უარი პასუხზე“). აღმოჩნდა, რომ ეთნიკურ უმცირესობებს ყველაზე

მეტად შეუძლიათ ქართულ ენაზე მოსაუბრე ადამიანთან კომუნიკაციის დამყარება (5 ქულიდან სკალაზე საშუალოა - 3.48) და ქართული სატელევიზიო არხების ყურებისას შეგიძლიათ ინფორმაციის გაგება (საშუალო - 3.47). ყველაზე ნაკლებად შეუძლიათ ქართული ლიტერატურის კითხვა და ტექსტის შინაარსის გაგება (საშუალო - 3.02). ქართული ენის ცოდნის ინდექსი განვიხილეთ სხვადასხვა ცვლადთან მიმართებით, რათა უფრო მკაფიო გამხდარიყო ამ და სხვა ფაქტორებს შორის კავშირი.

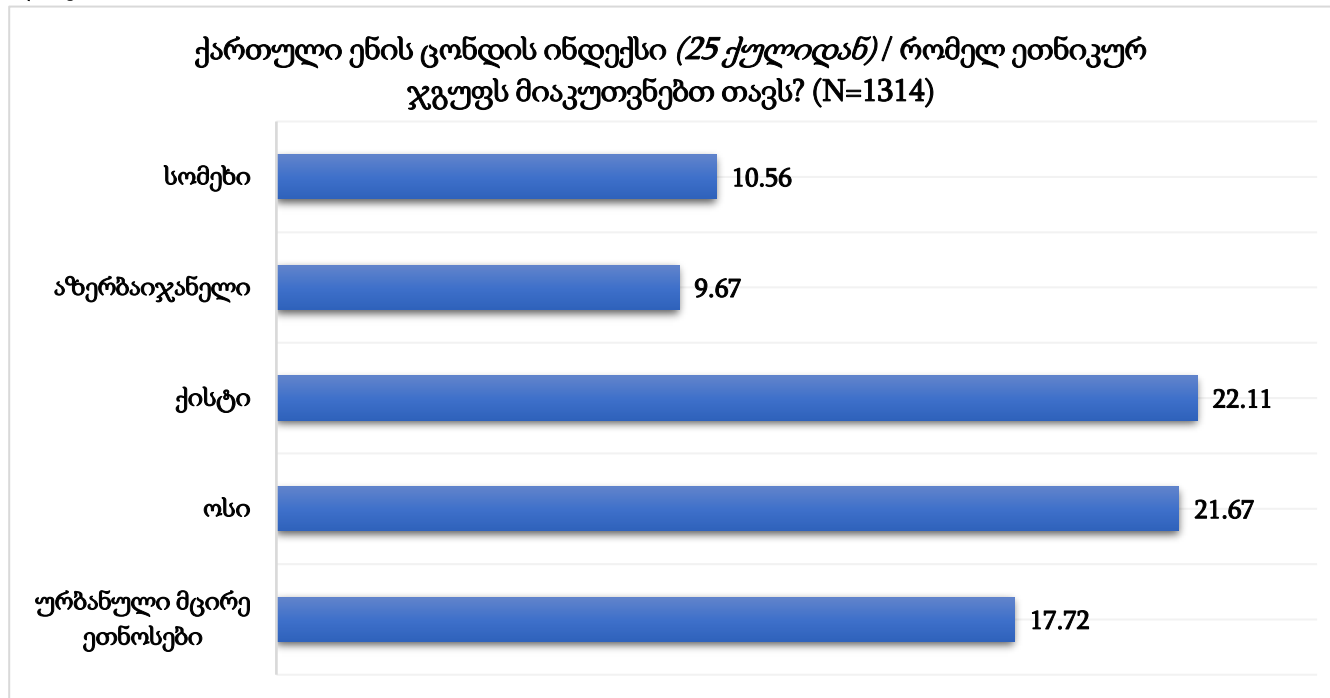
აღსანიშნავია, რომ ქართული ენის ცოდნა ყველაზე მაღალია 18-24 წლის რესპონდენტებში (ინდექსის საშუალოა 25 ქულიდან - 20.19) და მცირდება ასაკის ზრდასთან ერთად: 25-34 წლის - ინდექსის საშუალო ქულა 17.41-ია, 35-44 წლის - 16.64, 45-54 წლის - 16.23, 55-64 წლის - 15.21, ხოლო 65 და მეტი წლის - 14.91 (იხ. დიაგრამა N17). ქართული ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი ქალების ჯგუფში (16.8) რამდენადმე აღემატება კაცებისას (16.0).

დიაგრამა N17:

რაც შეეხება ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების შიგნით ქართული ენის ცოდნის დონეს, სახელმწიფო ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი ყველაზე მაღალია ქისტებში (22.11 - 25 ქულიდან), შემდეგ ოსებში საშუალო ქულით 21.67, ურბანულ მცირე ეთნოსებში სომხებში - 10.56 და აზერბაიჯანელებში - 9.67 (იხ. დიაგრამა N18).

დიაგრამა N18:

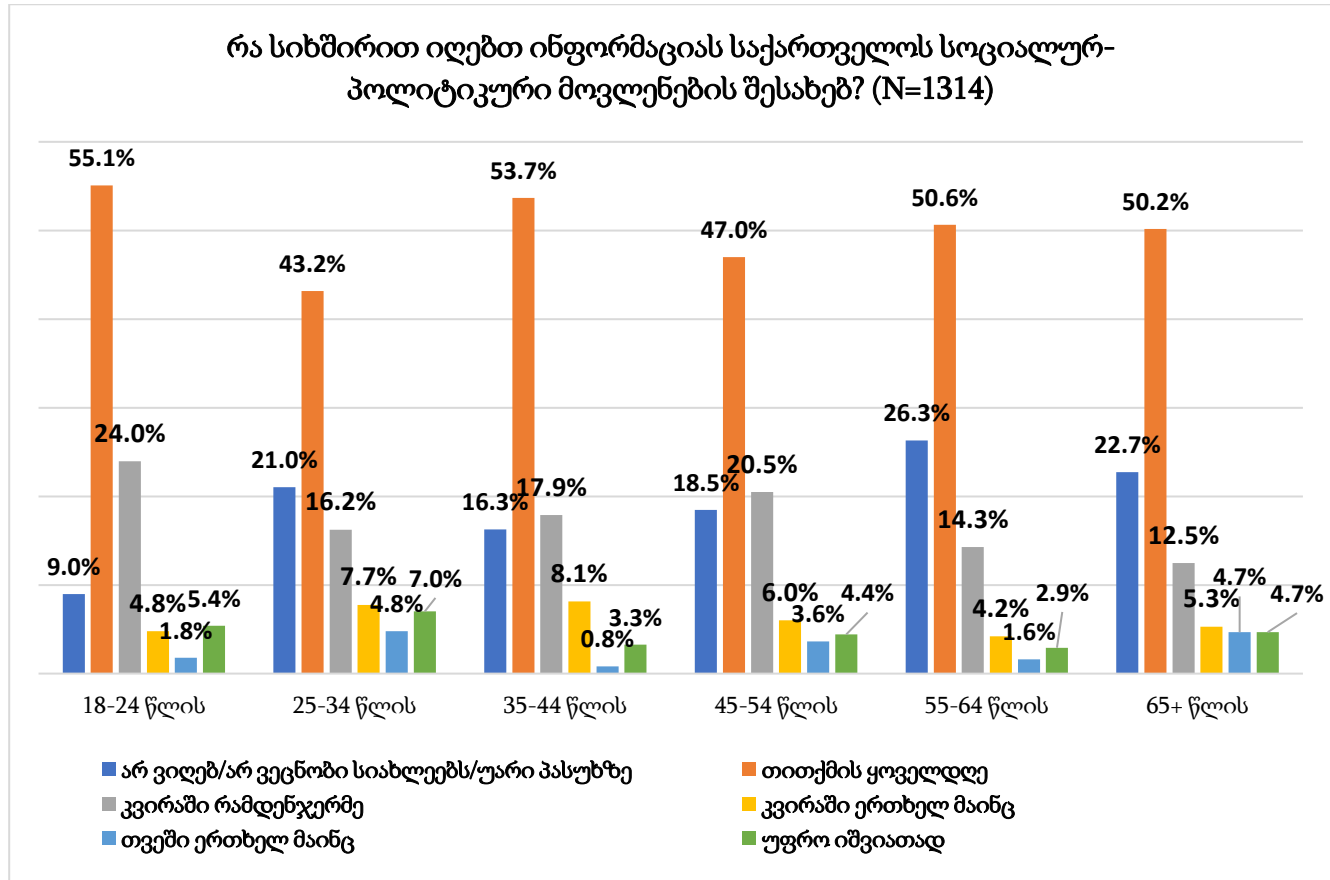
5.2 მასმედიის როლი

ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის გასაზრდელად მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მედია, რომელიც მედიუმია ხალხსა და ხელისუფლებას/ადგილობრივ თვითმმართველობას/პოლიტიკურ პარტიებს შორის. საინტერესოა, რამდენად აქვთ საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ უმცირესობებს წვდომა მედიაზე, რომელი წყაროებიდან იღებენ ისინი სხვადასხვა სახის ინფორმაციას, რამდენად ენდობიან არსებული მედიასაშუალებებიდან მიღებულ ინფორმაციას, რამდენად უწყობენ მედიასაშუალებები ხელს ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდას და ა.შ. კვლევამ აჩვენა, რომ მედიასაშუალებების მიმართ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების ნდობა მაღალი არ არის. მათი მხოლოდ 28.3% ენდობა (სრულიად ან ძირითადად) მასმედიას.

თავდაპირველად, საინტერესო იყო იმის გაგება, თუ რა სიხშირით იღებენ ინფორმაციას ეთნიკური უმცირესობები საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ. პრაქტიკულად ყოველი მეორე რესპონდენტი (49.7%) თითქმის ყოველდღე იღებს მსგავს ინფორმაციას, 17.1% - კვირაში რამდენჯერმე, ხოლო 17.8% საერთოდ არ იღებს/არ ეცნობა სოციალურ-პოლიტიკურ სიახლეებს. ეთნიკურობის ჭრილში, თითქმის ყოველდღიურად ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციას იღებს ოსი რესპონდენტების 83.9%, ქისტების 80.5%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 51%, სომეხების 21.4% და აზერბაიჯანელების 13.7%. რესპონდენტთა ასაკის ჭრილში აღსანიშნავია, რომ იმ რესპონდენტთა წილი, ვინც საერთოდ არ იღებს ინფორმაციას

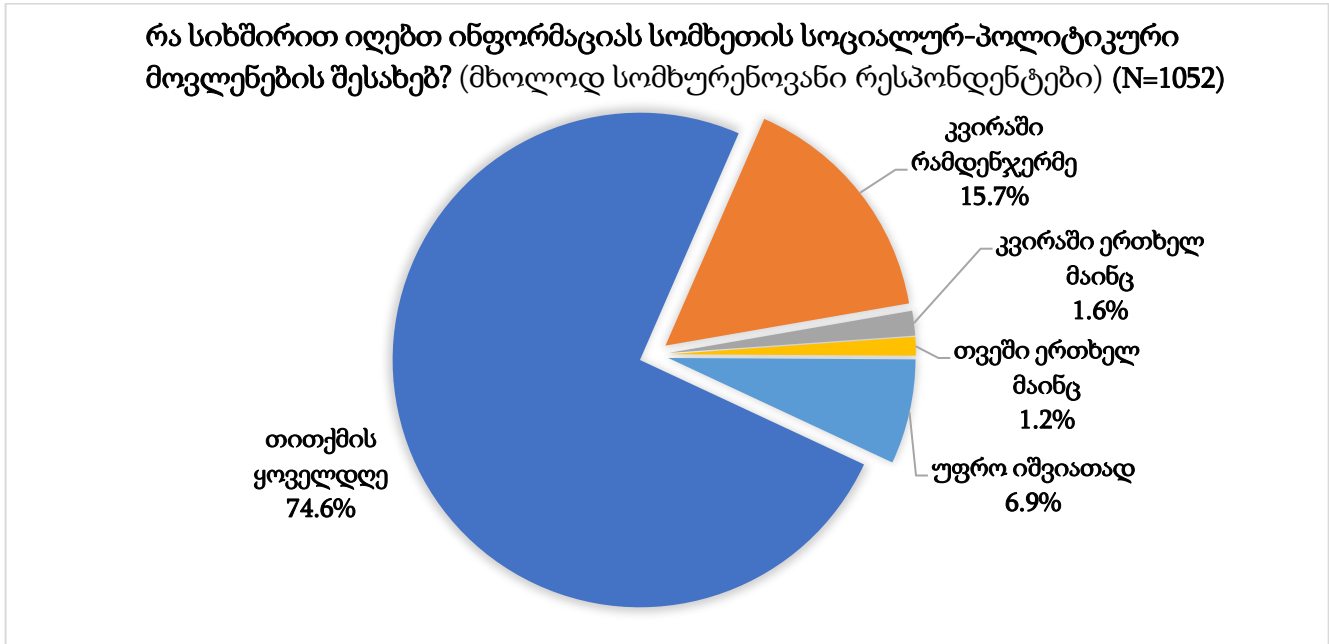
საქართველოში მიმდინარე პროცესების შესახებ, ყველაზე მცირეა 18-24 წლის ასაკობრივ ჯგუფში (9%), მაშინ, როცა მაგალითად, ამგვარ სიახლეებს არ ეცნობა 25-34 წლის რესპონდენტთა 21% (იხ. დიაგრამა N19).

დიაგრამა N19:

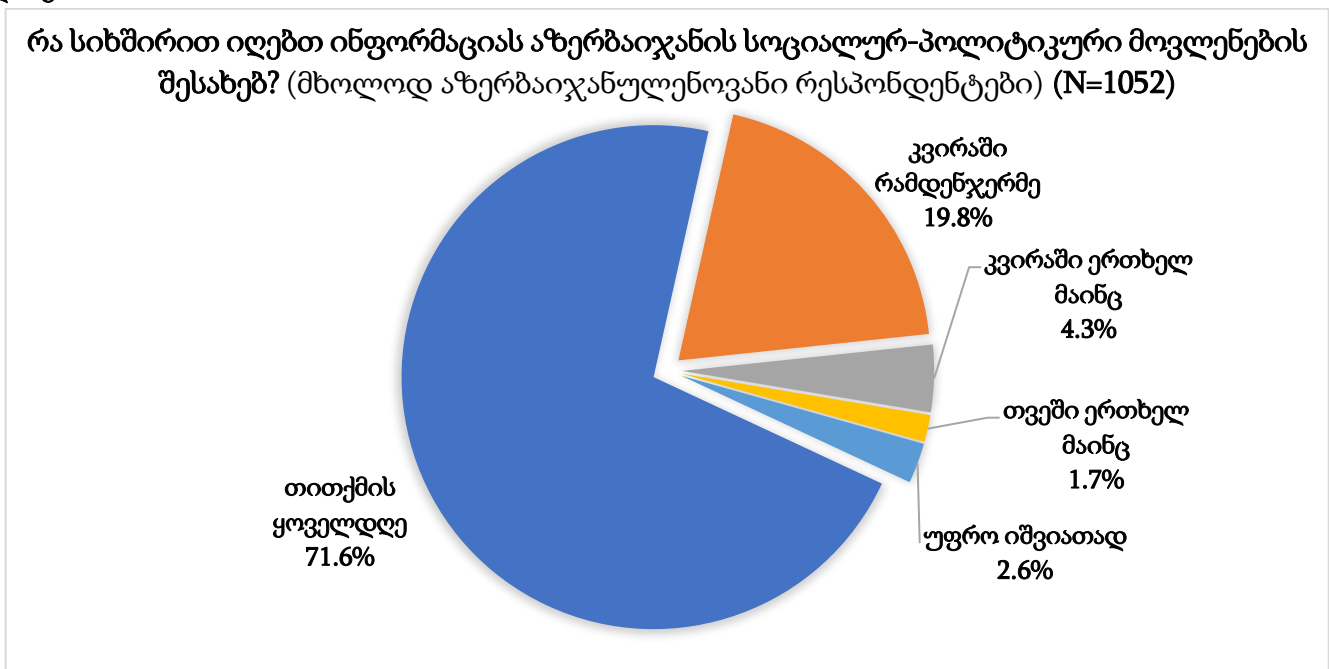
რაც შეეხება სომხეთში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებს შესახებ ინფორმაციის მიღების სიხშირეს, რესპონდენტთა 12.9% თითქმის ყოველდღე იღებს მსგავს ინფორმაციას. გამოკითხულთა 10.1% - უფრო იშვიათად, ვიდრე თვეში ერთხელ, ხოლო რესპონდენტთა უმრავლესობა, 64.7%, არ იღებს/არ ეცნობა მსგავს სიახლეებს. სომხეთში მიმდინარე პროცესების შესახებ საქართველოს სომხურენოვანი მოსახლეობის 74.6% თითქმის ყოველდღიურად იღებს ინფორმაციას, 15.7% კვირაში რამდენჯერმე. ხოლო, საერთოდ არ იღებს სიახლეებს სომხეთში მიმდინარე პროცესების შესახებ ამ რესპონდენტების 8.1% (იხ. დიაგრამა N20).

დიაგრამა N20:

აზერბაიჯანში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაციას რესპონდენტთა 11.0% თითქმის ყოველდღე ეცნობა, 9.7% - უფრო იშვიათად, ვიდრე თვეში ერთხელ, ხოლო 64.4% არ იღებს/არ ეცნობა აზერბაიჯანში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციას. საინტერესოა, რა ვითარებაა ამ მხრივ თავად აზერბაიჯანულენოვან მოსახლეობაში. მათი 71.6% თითქმის ყოველდღიურად ეცნობა აზერბაიჯანში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ პროცესებს, 19.8% კვირაში რამდენჯერმე. ზოგადად, ამ სიახლეებს არ იღებს აზერბაიჯანულენოვან რესპონდენტთა 13.8% (იხ. დიაგრამა N21).

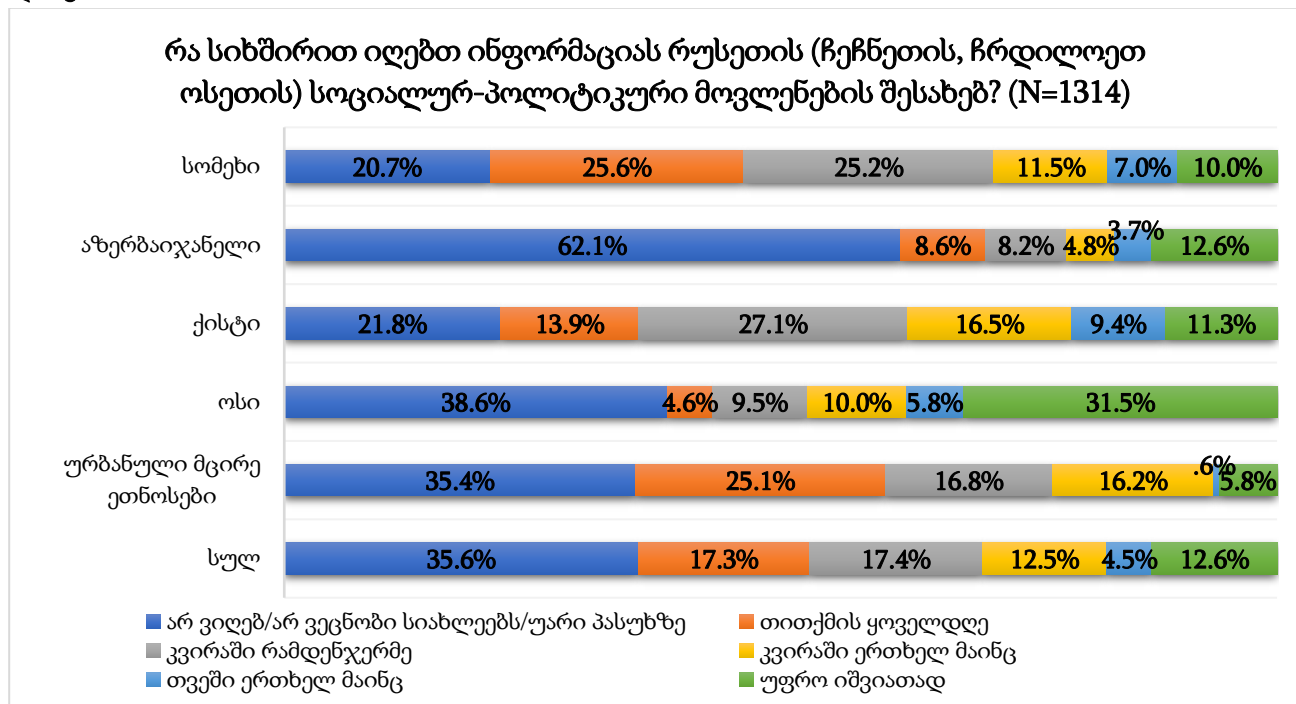
დიაგრამა N21:

სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კავშირი ვლინდება ქართული ენის ცოდნისა და სიახლეების მიღების ცვლადებს შორის. საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაციას ყოველდღიურად იღებენ ის რესპონდენტები, რომელთა ქართული ენის ცოდნის დონე ყველაზე მაღალია (ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო - 20.35). ხოლო, სომხეთში, აზერბაიჯანსა და თურქეთში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ძირითადად კვლევის ის მონაწილეები იღებენ (თითქმის ყოველდღიურად) ინფორმაციას, რომელთა ქართული ენის ფლობის დონე დაბალია (შესაბამისად, ინდექსის საშუალო მაჩვენებლებია 10.32, 9.59 და 10.48). მაგალითად, ვინც აზერბაიჯანის შესახებ თითქმის ყოველდღე იღებს ინფორმაციას, მათი ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელია 9.59, ხოლო ინდექსი იზრდება ამ ინფორმაციის მიღების სიხშირის კლებასთან ერთად. უფრო იშვიათად, ვიდრე თვეში ერთხელ რომელი რესპონდენტებიც იღებენ სოციალურ-პოლიტიკურ ინფორმაციას, მათი ქართული ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი 21.27 ქულამდე იზრდება.

ასევე, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, თუ რა სიხშირით იღებენ რესპონდენტები ინფორმაციას რუსეთის (ჩეჩნეთის, ჩრდ. ოსეთის) სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ. საერთო რესპონდენტთა 17.3% თითქმის ყოველდღე ეცნობა მსგავს ინფორმაციას, 17.5% - კვირაში რამდენჯერმე, 12.5% - კვირაში ერთხელ მაინც, ხოლო 33.3% - საერთოდ არ ეცნობა/არ იღებს მსგავს სიახლეებს. ეთნიკური ჯგუფების შიგნით იკვეთება, რომ სომხების (25.6%) და ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების (25.1%) ყოველი მეოთხე წარმომადგენელი თითქმის ყოველდღიურად ეცნობა სიახლეებს რუსეთში მიმდინარე პროცესების შესახებ, მაშინ, როდესაც, სხვა ჯგუფებში კიდევ უფრო იშვიათად იღებენ ამ ქვეყნის შესახებ ინფორმაციას (იხ. დიაგრამა N22).

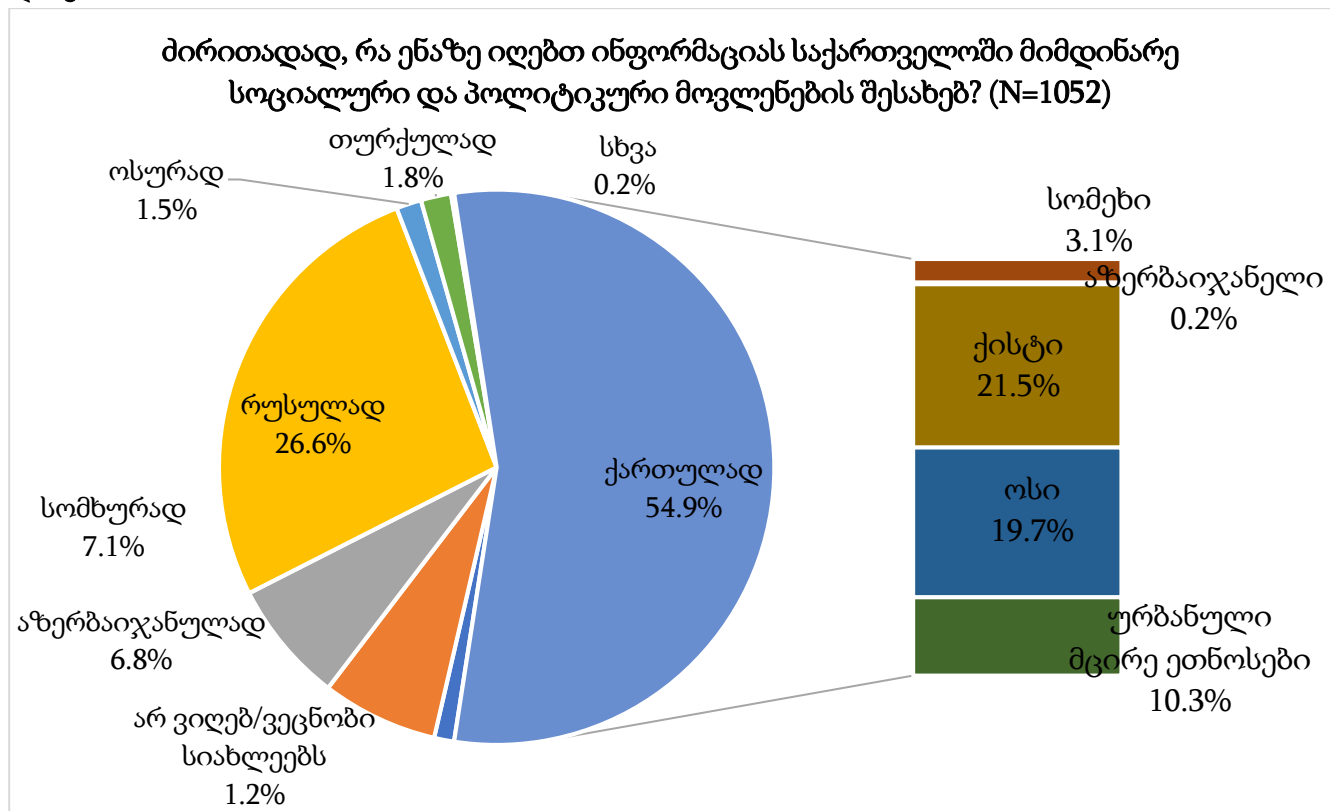
დიაგრამა N22:

თვითგამოცხადებულ სამხრეთ ოსეთში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებს თვეში ერთხელ ან უფრო იშვიათად ეცნობა რესპონდენტთა 14%, ხოლო 75.5% კი არ იღებს/არ ეცნობა სიახლეებს მის შესახებ. აღსანიშნავია ისიც, რომ რუსეთის (ჩეჩნეთის, ჩრდ. ოსეთის) შესახებ ინფორმაციის მიღების სიხშირე ნაკლებად არის კავშირში ქართული ენის ფლობასთან, რადგან სიხშირის ყველა პასუხთან ქართული ენის ფლობის ინდექსის თითქმის თანაბარი საშუალო მაჩვენებელი ვლინდება. და ბოლოს, რაც შეეხება თურქეთში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკურ მოვლენებს თვეში ერთხელ ან უფრო იშვიათად ეცნობა რესპონდენტთა 12.6%, ხოლო არ ეცნობა/არ იღებს ინფორმაციას - 68.5%. ამ ქვეყნის შესახებ ინფორმაციის ძირითადად მხოლოდ აზერბაიჯანელი მოსახლეობა ეცნობა. მათი 22.3% ეცნობა ამ სიახლეებს თითქმის ყოველდღიურად და 20.4% კვირაში რამდენჯერმე.

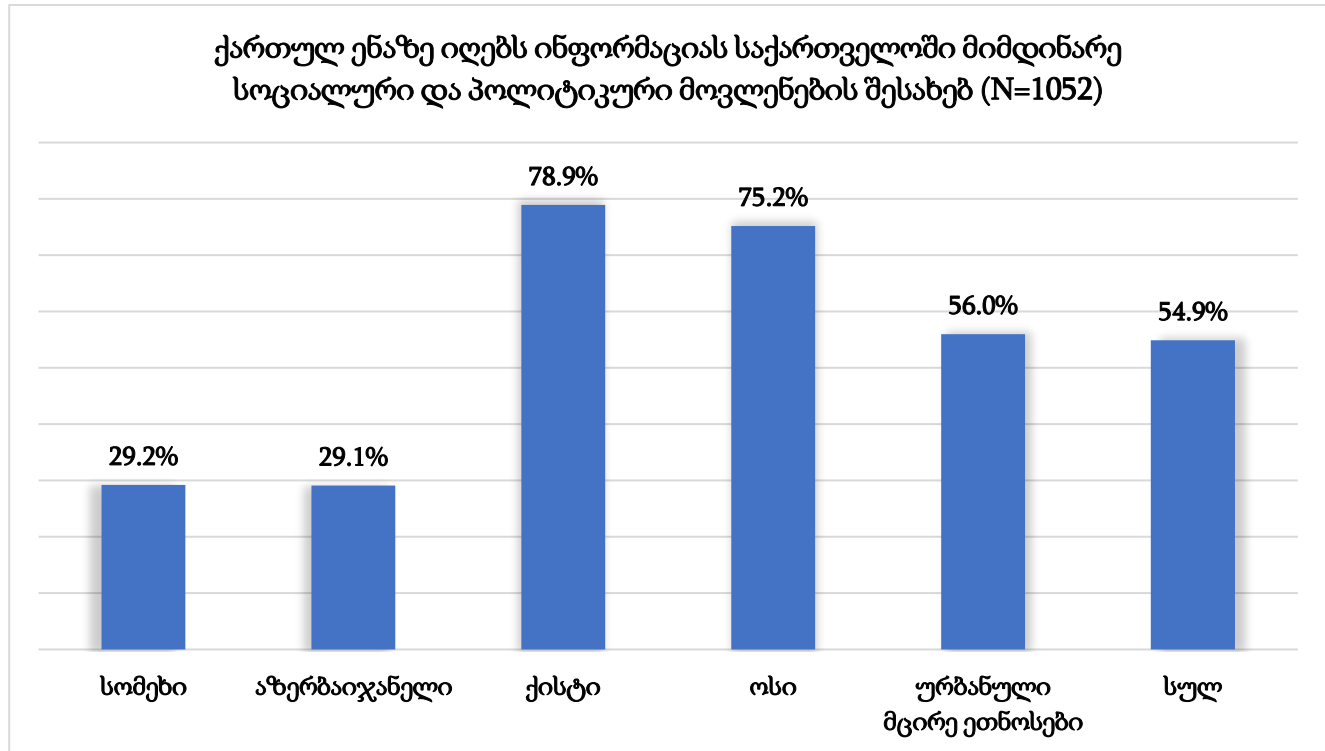
საქართველოში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმაციას რესპონდენტები რამდენიმე ენაზე იღებენ. ინფორმაციის მიღების ენად, პირველ რიგში, ქართული დასახელდა (85.6%), შემდეგ რუსული (40.8%), სომხური (10.9%), აზერბაიჯანული (10.4%), თურქული (2.7%) და ოსური (2.2%). საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაციას ქართულად იღებს რესპონდენტთა 54.9%, რუსულად - 26.6%, სომხურად - 7.1%, აზერბაიჯანულად - 6.8%, თურქულად 1.8% და ოსურად 1.5% (იხ. დიაგრამა N23).

დიაგრამა N23:

ქართული დასახელდა საქართველოში მიმდინარე პროცესების შესახებ ინფორმაციის მიღების მთავარ ენად ქისტებში (100%), ოსებსა (99.6%) და ქალაქის ტიპის დასახლებაში მცხოვრები ეთნოსების წარმომადგენლებში (89.5%). ქართულ ენაზე ინფორმაციის მიღების პრაქტიკები შედარებით მცირეა სომხურენოვან (48.9%) და აზერბაიჯანულენოვან (60.9%) რესპონდენტებში. საერთო ჯამში, საქართველოს შესახებ სოციალურ-პოლიტიკურ ინფორმაციას ქართულად იღებს ქისტი რესპონდენტების 78.9%, ოსების 75.2%, ურბანული მცირე ეთნოსების 56%, სომხების 29.2% და აზერბაიჯანელების 29.1% (იხ. დიაგრამა N24).

დიაგრამა N24:

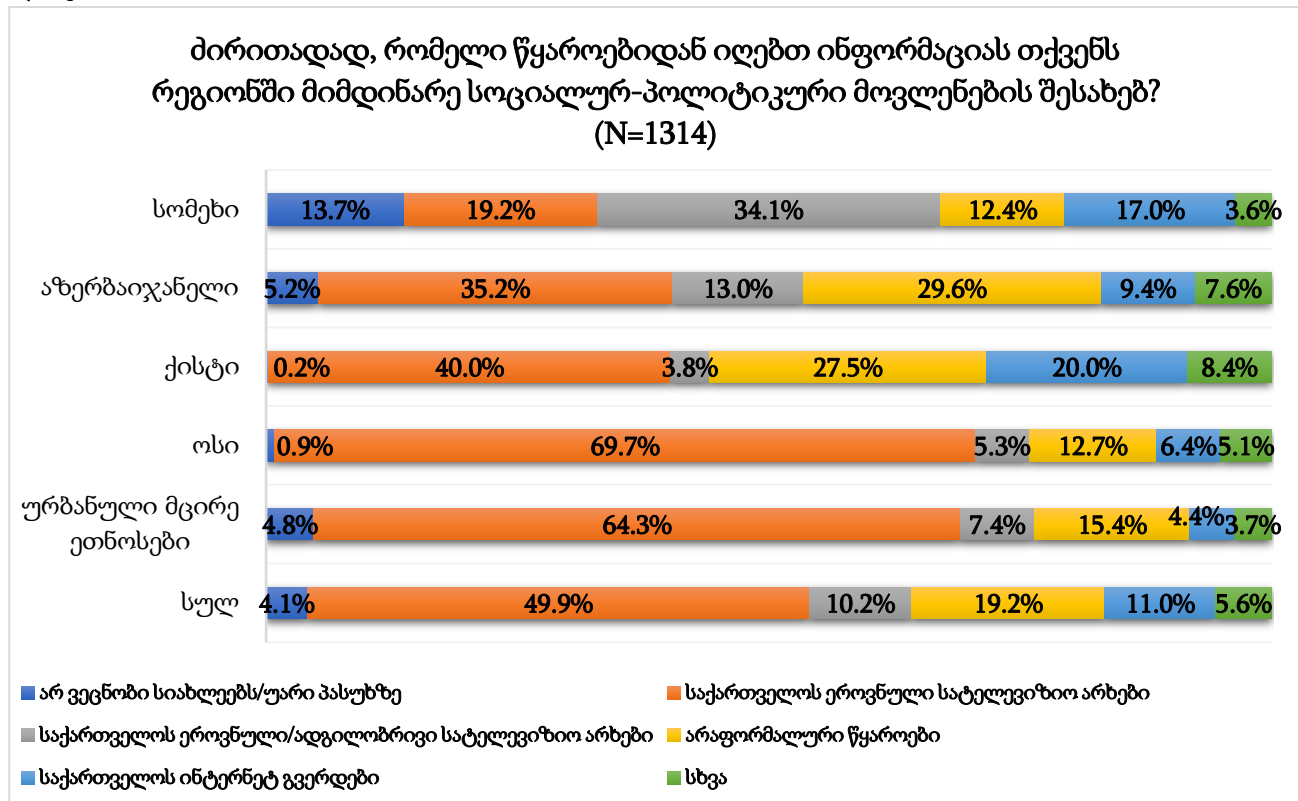

რაც შეეხება იმ წყაროებს, რომლებიდანაც რესპონდენტები საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების შესახებ ინფორმაციას იღებენ, მათგან ყველაზე პოპულარულია საქართველოს სატელევიზიო არხები (83%), ქართული ინტერნეტ გვერდები (23.5%), რუსული მედიასაშუალებები (23.3%), სომხური მედიასაშუალებები (10.0%) და არაფორმალური წყაროები (ოჯახის წევრები, ნაცნობები, მეზობლები და ა.შ.) – 12%. ინფორმაციას საქართველოს სატელევიზიო არხებიდან იღებს ოსი (63.9%), ქისტი (45.4%), ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენელი (54.5%) რესპონდენტების დიდი ნაწილი. შედარებით მცირეა ასეთი სომეხი (28%) და აზერბაიჯანელი (32.1%) რესპონდენტების რიცხვი.

რაც შეეხება ინფორმაციის მიღების წყაროებს ეთნიკური უმცირესობების რეგიონში მიმდინარე მოვლენების შესახებ, აქაც ყველაზე პოპულარული და ხელმისაწვდომია საქართველოს ეროვნული სატელევიზიო არხები (73.4%), არაფორმალური წყაროები (28.2%) და ადგილობრივი სატელევიზიო

არხები (15%). თავიანთ რეგიონში მიმდინარე პოლიტიკური მოვლენების შესახებ საქართველოს ეროვნული სატელევიზიო არხებიდან იღებს ინფორმაციას ოსი რესპონდენტების 69.7%, ურბანული მცირე ეთნოსების 64.3%, ქისტების 40%, აზერბაიჯანელების 35.2% და სომხების 19.2%. სომხური თემის რესპონდენტებიდან დაახლოებით ყოველი მესამე ადამიანი (34.1%) ადგილობრივი სატელევიზიო არხ(ებ)იდან იღებს ამ ინფორმაციას, ხოლო აზერბაიჯანული თემიდან კიდევ უფრო ცოტა, მხოლოდ 13% (იხ. დიაგრამა N25). არაფორმალური წყაროებიდან იღებს ინფორმაციას აზერბაიჯანული თემის რესპონდენტთა 29.6% და ქისტების - 27.5%.

დიაგრამა N25:

მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, თუ რომელ საინფორმაციო არხებს უყურებენ კვლევის მონაწილეები. რესპონდენტთა 41% რუსთავი 2-ს უყურებს ყველაზე ხშირად, 31% - იმედს, ხოლო პირველ არხს – მხოლოდ 4.5%. რაც შეეხება საქართველოს ჟურნალ-გაზეთებს, ის რესპონდენტებში არ სარგებლოს პოპულარობით. მათგან მხოლოდ 6.5% კითხულობს „კვირის პალიტრას“, ხოლო 1.8% - „ასავალ-დასავალს“.

ასევე, დაბალია რადიო არხების პოპულარობა, როცა საქმე საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების გაცნობას ეხება. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 25.6%-ს არ აქვს წვდომა მასზე, 4% უსმენს რადიო „იმედს“, 2.1% კი რადიო „ფორტუნას“. საქართველოს ინტერნეტ გვერდებიდან მცირედით გამოკვეთილია „ambebi.ge“, რომელსაც ეცნობა რესპონდენტთა 8.7%.

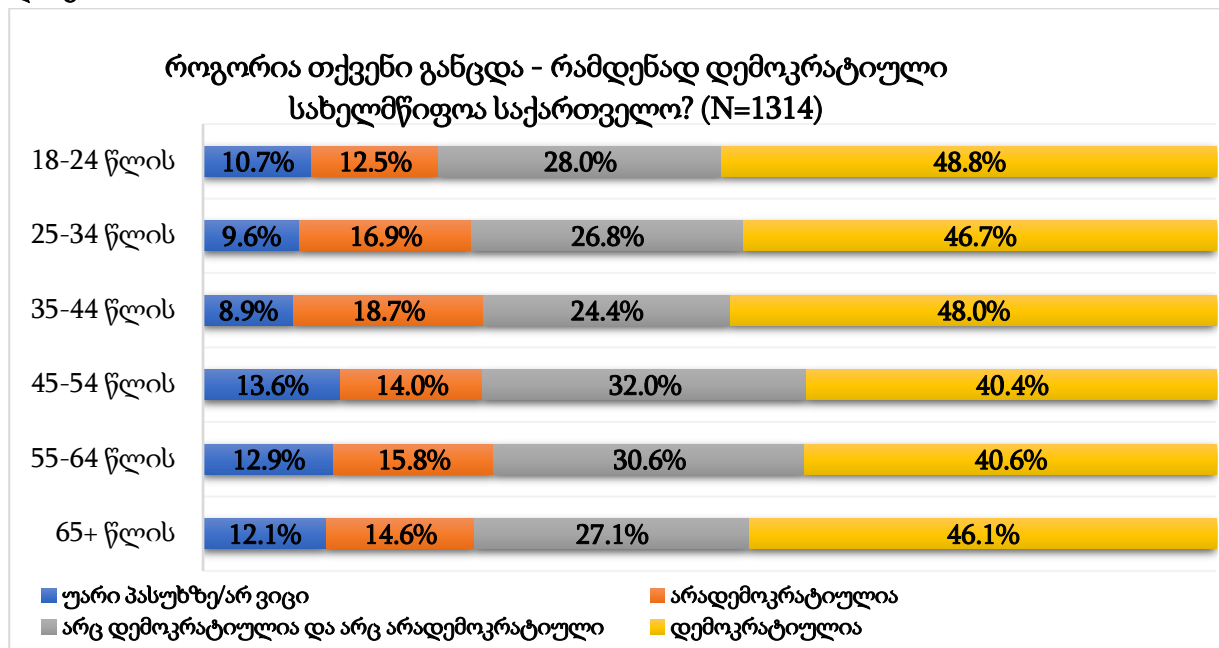
გარდა ამისა, რესპონდენტებმა ასევე შეაფასეს იმ სამი მედიასაშუალებების მიმართ მათი ნდობა, რომლებსაც ისინი ყველაზე ხშირად უყურებენ/უსმენენ/კითხულობენ საქართველოში მიმდინარე სოციალურ-პოლიტიკური მოვლენების გასაგებად: საქართველოს სატელევიზიო არხების შეფასების საშუალო ქულაა - 3.15 (სტანდარტული გადახრა - 0.83, მედიანა - 3) 5 ქულიანი სკალიდან; ქართული ინტერნეტ გვერდების საშუალო ქულა 3.67-ია (სტანდარტული გადახრა - 0.75, მედიანა - 3). ხოლო რუსული მედიასაშუალებების საშუალო ქულა კი 3.3-ია (სტანდარტული გადახრა - 0.73, მედიანა - 3).

5.3 პოლიტიკური სისტემისა და მოვლენების შეფასება

მნიშვნელოვანია, როგორ აფასებენ სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წევრები ქვეყნის განვითარების მიმართულებას, მის დემოკრატიულობას, თავად როგორ ესმით დემოკრატიის განხორციელებაში მონაწილეობა და თავიანთი ჩართულობის საჭიროება.

ეთნიკური უმცირესობების შეფასებები ეთანხმება საქართველოს, როგორც ჰიბრიდული დემოკრატიის სახელმწიფოს საერთაშორისო იმიჯს. რესპონდენტთა 44.7%-ს აქვს განცდა, რომ საქართველო დემოკრატიული („სრულიად დემოკრატიულია“ ან „უფრო დემოკრატიულია, ვიდრე არადემოკრატიულია“) სახელმწიფოა. 28.2% თვლის, რომ ის იმდენადვე დემოკრატიულია, როგორც არადემოკრატიული, ხოლო 15.7% მიიჩნევს, რომ საქართველო არადემოკრატიულია („სრულიად არადემოკრატიულია“ ან „უფრო არადემოკრატიულია, ვიდრე დემოკრატიული“). რესპონდენტთა 11.4%-ს უჭირს ქვეყნის დემოკრატიულობის ხარისხის შეფასება. ქვეყნის დემოკრატიულობის შეფასებისას შედარებით კრიტიკულები 45-54 და 55-64 წლის რესპონდენტები არიან. მათი უფრო მცირე ნაწილი მიიჩნევს, რომ საქართველო დემოკრატიული ან უფრო დემოკრატიული, ვიდრე არადემოკრატიულია, ვიდრე სხვა ასაკობრივი ჯგუფების წარმომადგენლები (იხ. დიაგრამა N26).

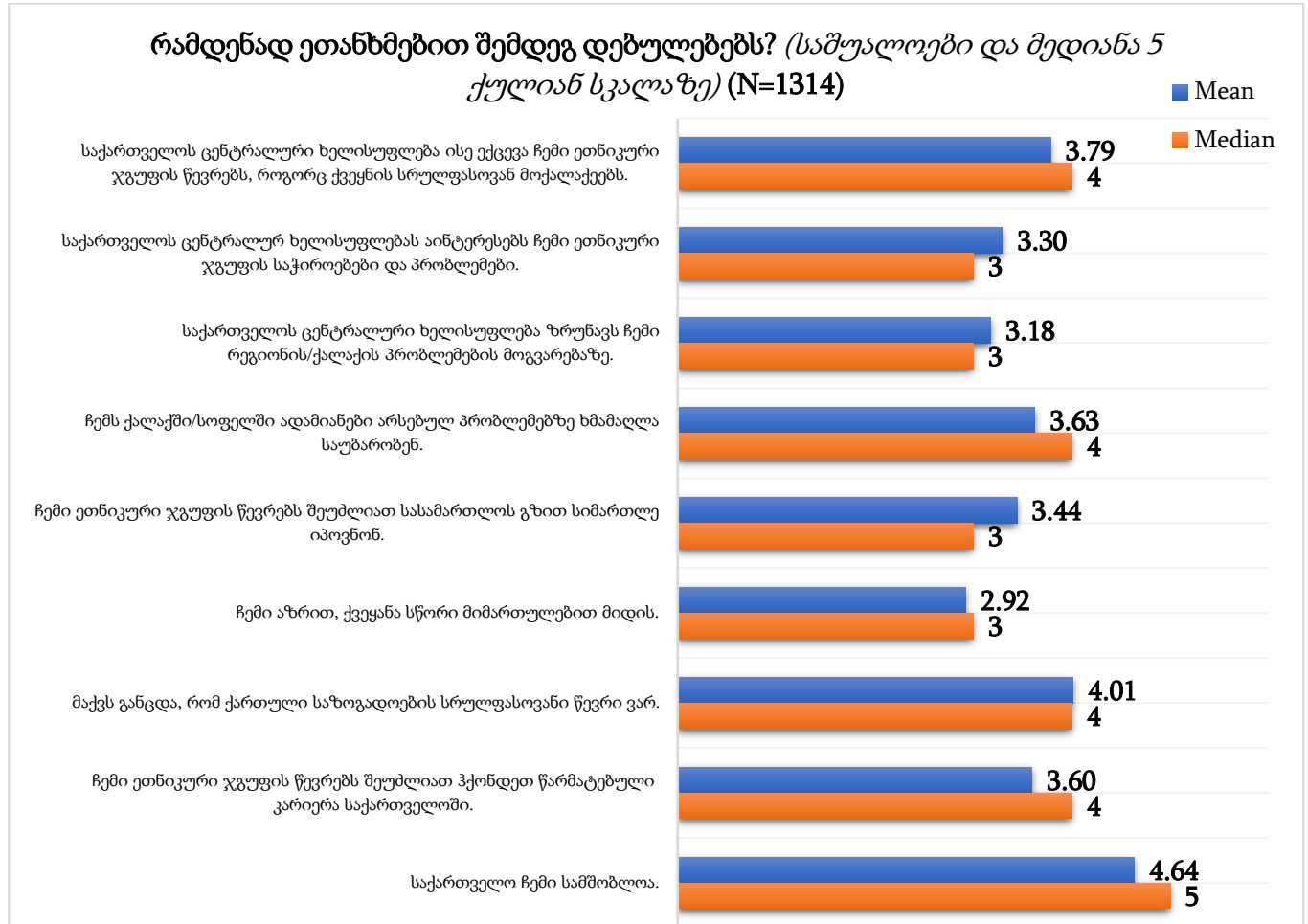
დიაგრამა N26:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „დემოკრატიული“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „სრულიად დემოკრატიული“ და „უფრო დემოკრატიულია, ვიდრე არადემოკრატიული“, ხოლო კატეგორიაში „არადემოკრატიული“ – „უფრო არადემოკრატიულია, ვიდრე დემოკრატიული“ და „სრულიად არადემოკრატიული“.

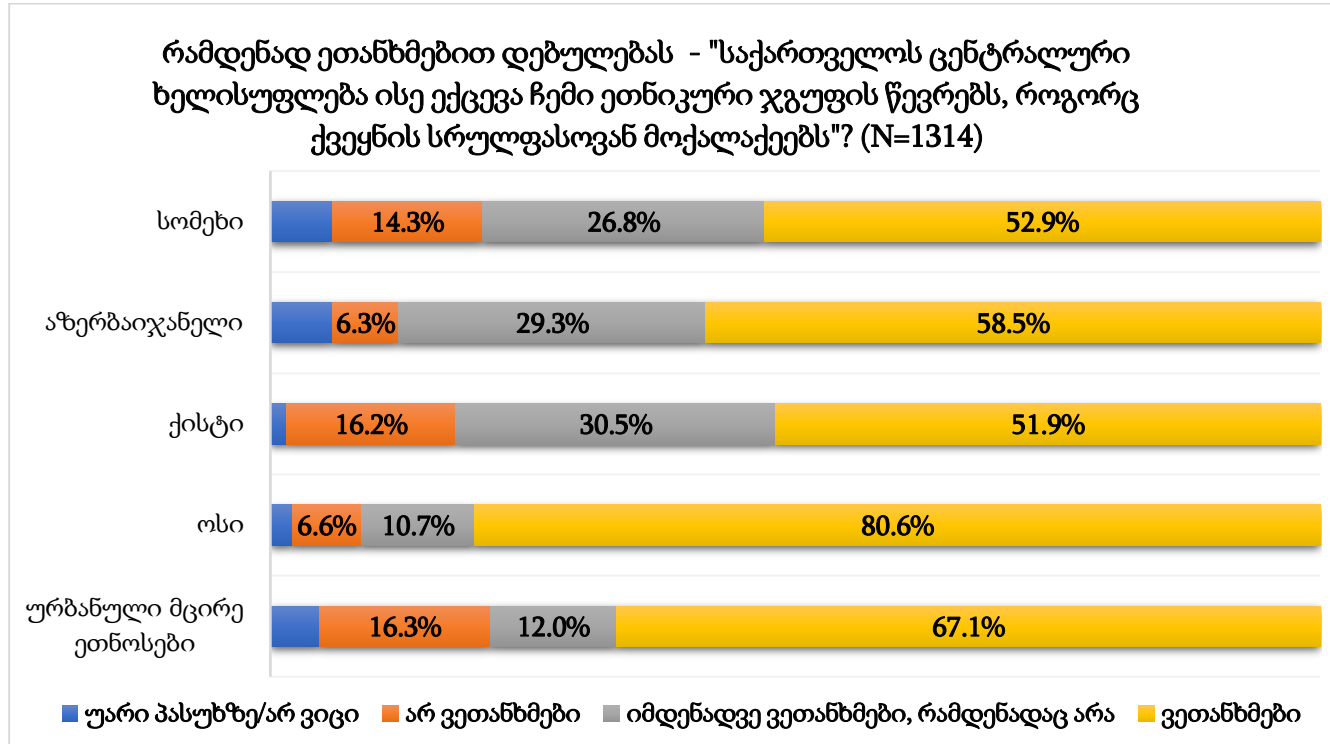
რესპონდენტებმა ქართულ საზოგადოებაში თავიანთი ეთნიკური ჯგუფისა თუ მათი ინდივიდუალური ინტეგრაცია, ასევე ხელისუფლების დემოკრატიულობა და მიდგომები სხვადასხვა დებულების შეფასებით გამოხატეს. ეს დებულებები საბოლოო ჯამში ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების კულტურულ-პოლიტიკური იდენტობის ხარისხს აჩვენებს საქართველოსა და ქართული საზოგადოების მიმართ. თითოეული დებულება შეფასდა 5 ქულიან სკალაზე, სადაც ქულა 1 ნიშნავდა: „სრულიად არ ვეთანხმები“, ქულა 3 - „იმდენადვე ვეთანხმები, რამდენადაც არ ვეთანხმები“, ხოლო ქულა 5 „სავსებით ვეთანხმები“. დებულებების შეფასებისას ქულა 3-ზე მეტი საშუალო მაჩვენებელი პოზიტიური შეფასების ველში თავსდება, მასზე ნაკლები კი – უარყოფით ველში. მკვეთრად პოზიტიური განწყობებით გამოირჩევა შემდეგი ორი დებულება: 1. „საქართველო ჩემი სამშობლოა“ - შეფასების საშუალო ქულაა - 4.64 (სტანდარტული გადახრა - 0.77, მედიანა - 5) და 2. „მაქვს განცდა, რომ ქართული საზოგადოების სრულფასოვანი წევრი ვარ“ - შეფასების საშუალო ქულაა - 4.01 (სტანდარტული გადახრა - 1.2, მედიანა - 4). ხოლო, უარყოფით ველში თავსდება შემდეგი დებულება: „ჩემი აზრით, ქვეყანა სწორი მიმართულებით მიდის“ - შეფასების საშუალო ქულა - 2.92-ის (სტანდარტული გადახრა - 1.14, მედიანა - 3). პირველ დებულებასთან დაკავშირებით, თანხმობის ყველაზე მაღალი ხარისხი იკვეთება ოსურ თემში (საშუალო - 4.95, სტანდარტული გადახრა - 0.295, მედიანა - 5). მეორე დებულებას, რომელიც შესაძლოა ამ ჯგუფების ქართულ საზოგადოებაში ინტეგრაციისა და კულტურულ-პოლიტიკური იდენტობის ხარისხს უსვამდეს ხაზს, საერთო საშუალო შეფასებასთან შედარებით ნაკლებად ეთანხმებიან აზერბაიჯანული თემის წევრები (საშუალო - 3.49, სტანდარტული გადახრა - 0.92, მედიანა - 3); ხოლო, მესამე დებულებას ქვეყნის აღმავალი განვითარების შესახებ, ყველაზე ნაკლებად ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლები ეთანხმებიან (საშუალო - 2.66, სტანდარტული გადახრა - 1.28, მედიანა - 3) (იხ. დიაგრამა N27).

დიაგრამა N27:

აღსანიშნავია რესპონდენტების აღქმები საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლების მიერ მათი ეთნიკური ჯგუფის მიმართ დამოკიდებულებების თვალსაზრისით. დებულებას, რომ „საქართველოს ცენტრალური ხელისუფლება ისე ექცევა ჩემი ეთნიკური ჯგუფის წევრებს, როგორც ქვეყნის სრულფასოვან მოქალაქეებს“ ეთანხმება („სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) ოსების თემის რესპონდენტების 80.6%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 67.1%, აზერბაიჯანელების - 58.5%, სომხური თემის - 52.9% და ქისტების - 51.9%. (იხ. დიაგრამა N28).

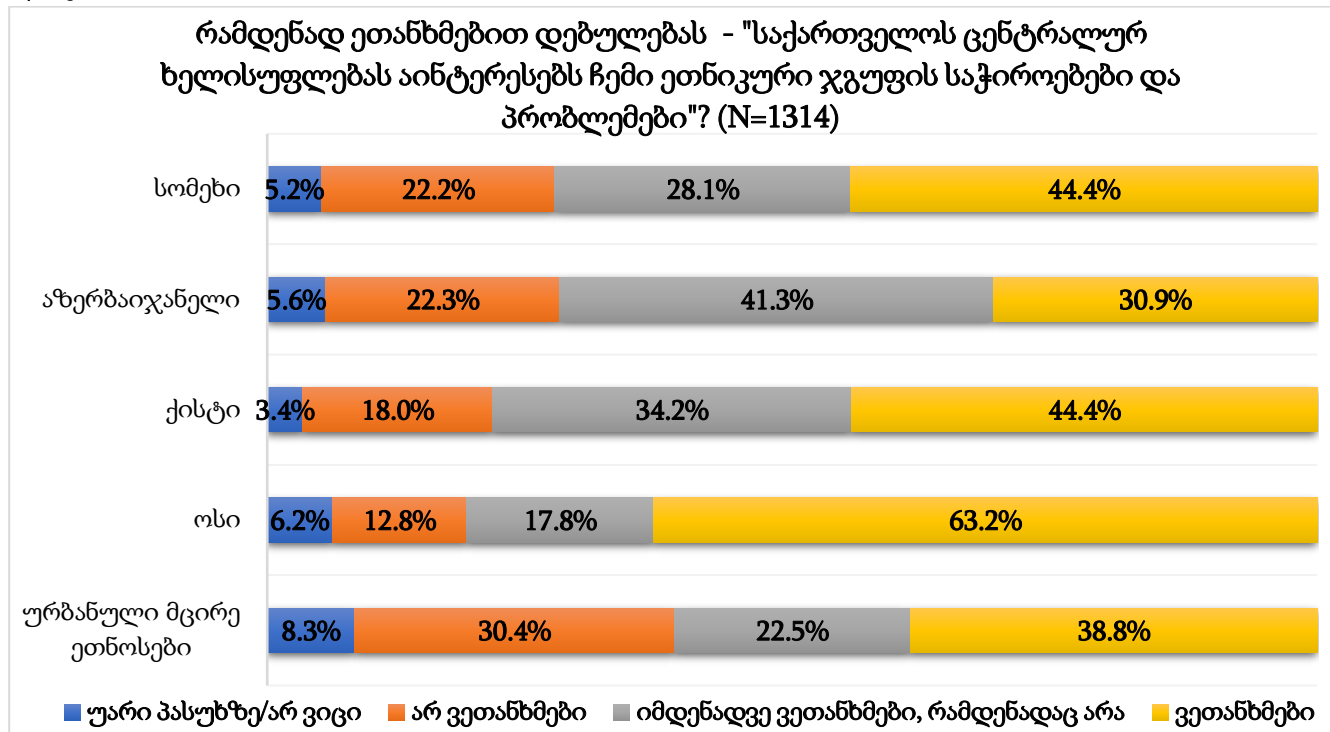
დიაგრამა N28:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „ვეთანხმები“ გაერთიანებულია შემდეგი პასუხები: „სრულიად ვეთანხმები“ და „ძირითადად ვეთანხმები“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვეთანხმები“ – „ძირითადად არ ვეთანხმები“ და „საერთოდ არ ვეთანხმები“.

დებულებას იმის შესახებ, რომ საქართველოს ცენტრალურ ხელისუფლებას აინტერესებს თავიანთი ჯგუფის საჭიროებები და პრობლემები, ეთანხმება („სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) ჯამში რესპონდენტთა 43.1%. ხოლო ეთნიკური ჯგუფების შიგნით: ოსი რესპონდენტების 63.2%, სომხების და ქისტების 44.4%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 38.8% და აზერბაიჯანელების 30.9% (იხ. დიაგრამა N29).

დიაგრამა N29:

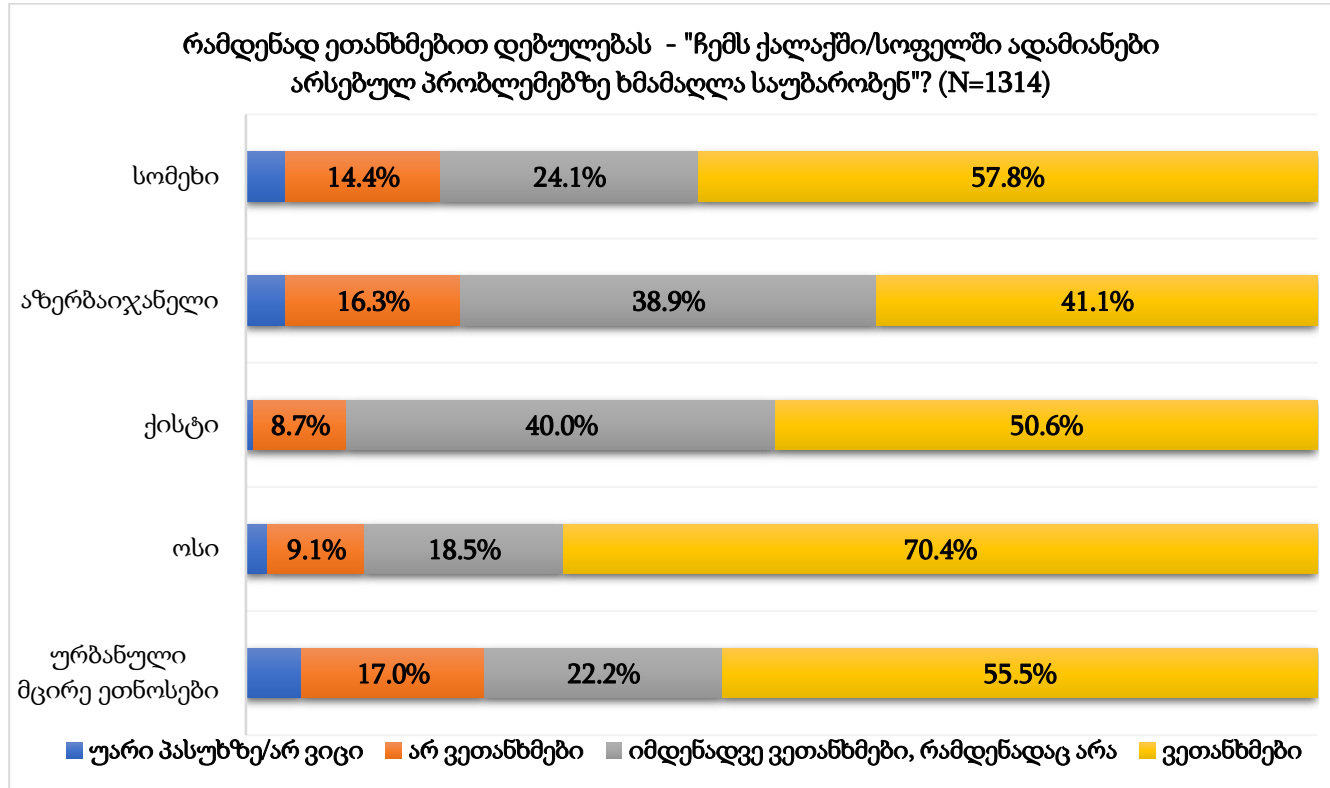

შენიშვნა: კატეგორიაში - „ვეთანხმები“ გაერთიანებულია შემდეგი პასუხები: „სრულიად ვეთანხმები“ და „ძირითადად ვეთანხმები“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვეთანხმები“ – „ძირითადად არ ვეთანხმები“ და „საერთოდ არ ვეთანხმები“.

ხოლო, რაც შეეხება იმას, ზრუნავს თუ არა, რესპონდენტების აზრით, ხელისუფლება მათი რეგიონის/დასახლების პრობლემის მოგვარებაზე, შესაბამის დებულებას ეთანხმება („სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) გამოკითხულთა მხოლოდ 36.7%. ეთნიკური ჯგუფების ჭრილში, დებულებას ეთანხმება („სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) ეთნიკურად სომეხი და ქისტი რესპონდენტების 43.8%, ოსების 43.2%, ურბანული ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლების 29.9% და აზერბაიჯანელების 29.4%.

დემოკრატიაზე საუბრისას, მნიშვნელოვანია გამოხატვის თავისუფლების საკითხის განხილვაც. ერთ-ერთი დებულება შეეხებოდა იმას, თუ როგორ აღიქვამენ რესპონდენტები, რამდენად თავისუფლად შეუძლიათ თავიანთ დასახლებაში ადამიანებს არსებული პრობლემების შესახებ საჯაროდ საუბარი. კვლევის მონაწილეთა 54.8% სრულიად ან ძირითადად ეთანხმება ამ მოსაზრებას. თუმცა, ეთნიკური ჯგუფის შიგნით დამოკიდებულებები განსხვავებულია. დებულებას: „ჩემს ქალაქში/სოფელში ადამიანები არსებულ პრობლემებზე ხმამაღლა საუბარობენ“ ეთანხმება („სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) ოსების თემის რესპონდენტთა 70.4%, სომხურენოვანთა 57.8%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 55.5%, ქისტების 50.6% და აზერბაიჯანულენოვანი თემის 41.1% (იხ. დიაგრამა N30).

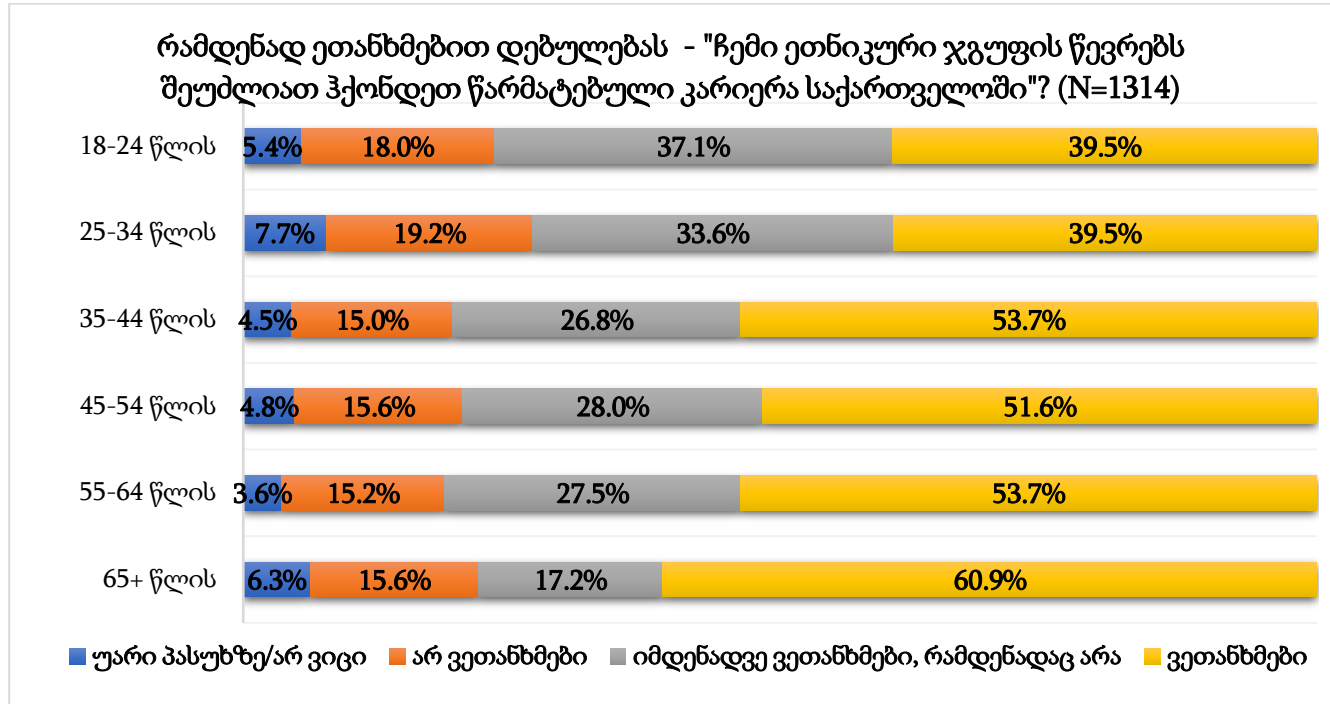
დიაგრამა N30:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „ვეთანხმები“ გაერთიანებულია შემდეგი პასუხები: „სრულიად ვეთანხმები“ და „ძირითადად ვეთანხმები“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვეთანხმები“ – „ძირითადად არ ვეთანხმები“ და „საერთოდ არ ვეთანხმები“.

აღსანიშნავია ზემოაღნიშნულ დებულებებზე შეხედულებების ანალიზი ასაკობრივ ჯგუფში. ვლინდება ტენდენცია, რომ დებულებების შეფასებისას შედარებით მაღალი კრიტიკულობით 18-24 და 25-34 წლის რესპონდენტები გამოირჩევიან. ყველაზე თვალსაჩინო განსხვავებები ასაკობრივ ჯგუფებს შორის შემდეგ დებულებასთან დაკავშირებით ვლინდება: „ჩემი ეთნიკური ჯგუფის წევრებს შეუძლიათ ჰქონდეთ წარმატებული კარიერა საქართველოში“. ამ მოსაზრებას სრულიად ან ძირითადად ეთანხმება 18-24 წლისა და 25-34 ასაკობრივი კატეგორიების გამოკითხულთა 39.5%, მაშინ, როდესაც სხვა ასაკობრივ ჯგუფებში ამ ტიპის რესპონდენტთა წილი 50%-ს აღემატება (იხ. დიაგრამა N31). შესაბამისად, ქართულ საზოგადოებასთან კულტურულ-პოლიტიკური იდენტობის განცდა ახალგაზრდა თაობაში რამდენადმეა შემცირებული.

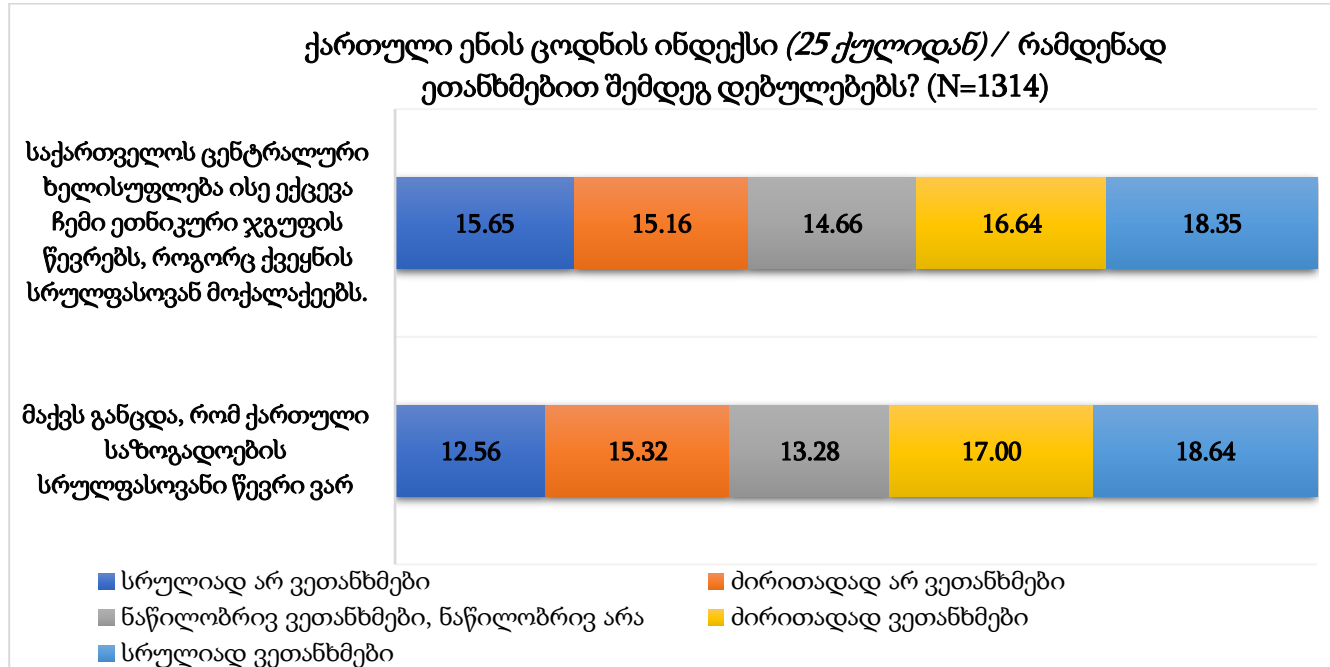
დიაგრამა N31:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „ვეთანხმები“ გაერთიანებულია შემდეგი პასუხები: „სრულიად ვეთანხმები“ და „ძირითადად ვეთანხმები“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვეთანხმები“ – „ძირითადად არ ვეთანხმები“ და „საერთოდ არ ვეთანხმები“.

დაახლოებით მსგავსია ტენდენციაა შემდეგ დებულებასთან დაკავშირებითაც: „მაქვს განცდა, რომ ქართული საზოგადოების სრულფასოვანი წევრი ვარ“. ამ შეხედულებას იზიარებს (ანუ „სრულიად ეთანხმება“ ან „ძირითადად ეთანხმება“) 18-24 წლის რესპონდენტთა 63.7% და 25-34 წლის გამოკითხულთა 60.7%, სხვა ჯგუფებში კი ასე ფიქრობს რესპონდენტთა მინიმუმ 70%. კვლევის მონაწილეთა აღქმები ქართული საზოგადოების სრულფასოვანი წევრობის შესახებ კავშირშია ქართული ენის ცოდნასთან. ქართული ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი დაბალია იმ რესპონდენტებში, რომლებიც სრულიად (საშუალო - 12.56) და ძირითადად (საშუალო - 15.32) არ ეთანხმებიან ამ დებულებას, ხოლო, რომლებიც ძირითადად (საშუალო - 16.2) ან სრულიად (საშუალო - 18.64) ეთანხმებიან, კვლევის ამ მონაწილეებში სახელმწიფო ენის ცოდნის დონე უფრო მაღალია (იხ. დიაგრამა N32).

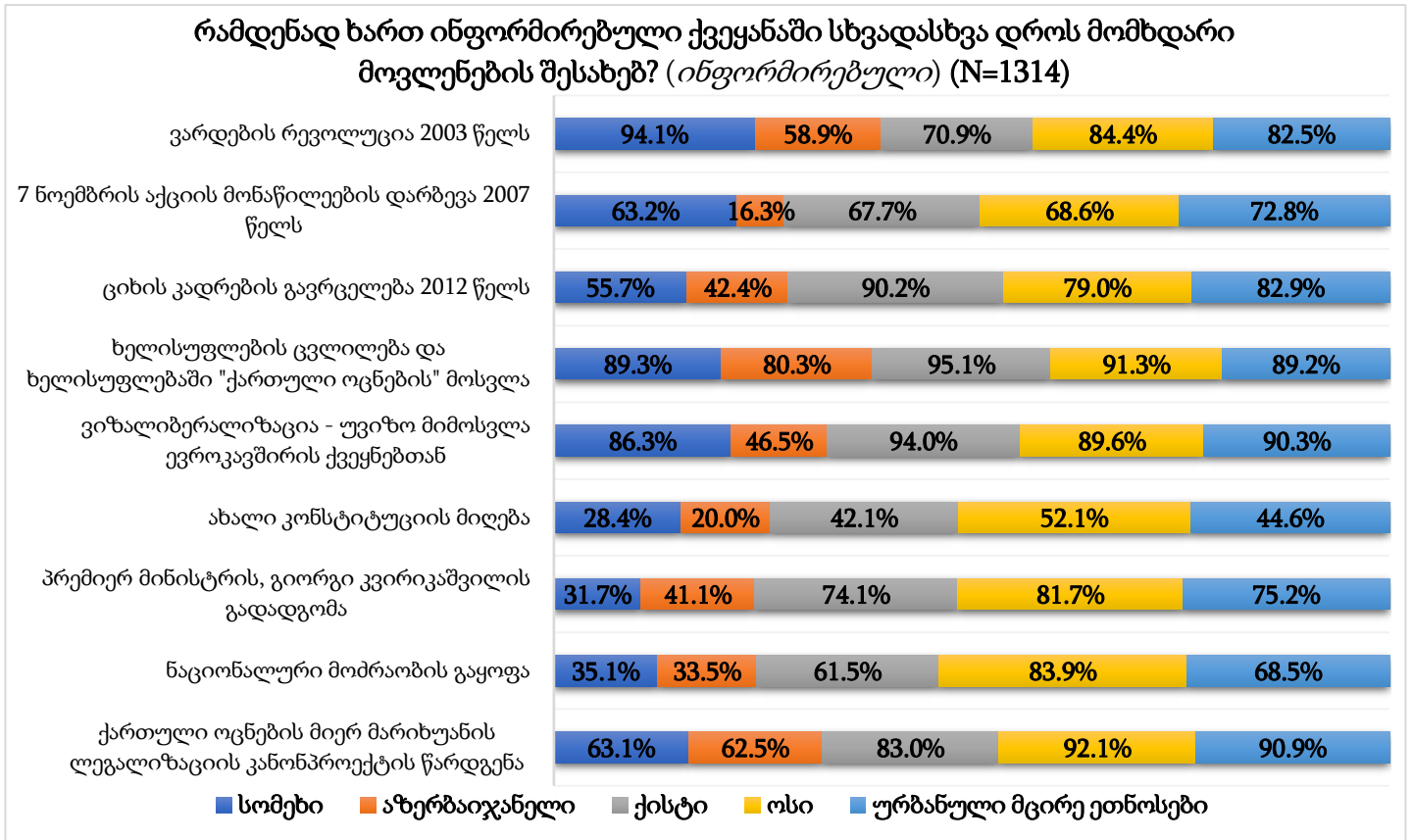
დიაგრამა N32:

პოლიტიკური ჩართულობისთვის მნიშვნელოვანია მიმდინარე პროცესების შესახებ ინფორმაციის ქონა. იმისათვის, რათა დაგვედგინა რამდენად ინფორმირებულნი არიან ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების შესახებ, შევარჩიეთ ქვეყანაში სხვადასხვა დროს მომხდარი ყველაზე მნიშვნელოვანი/გარდამტეხი მოვლენები და რესპონდენტებს შევაფასებინეთ ამ მოვლენების შესახებ ინფორმირებულობის ხარისხი 4 ქულიან სკალაზე. მოცემულ სკალაზე ქულა 1 ნიშნავდა „სრულიად არაინფორმირებული“, ქულა 2 – „უფრო არაინფორმირებული, ვიდრე ინფორმირებული“, ქულა 3 – „უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“ და ქულა 4 – „სრულიად ინფორმირებული“. სკალის გარდაქმნის შედეგად შევქმენით შემდეგი კატეგორიები: „არაინფორმირებული“, „ინფორმირებული“ და „მიჭირს პასუხის გაცემა“. ყველაზე მაღალი ინფორმირებულობა იკვეთება შემდეგი მოვლენების შესახებ: 2008 წლის აგვისტოს ომი (ინფორმირებულია 91.6%), ხელისუფლების ცვლილება და ხელისუფლებაში "ქართული ოცნების" მოსვლა (ინფორმირებულია 89%), ვიზალიბერალიზაცია (ინფორმირებულია 82.5%), ქართული ოცნების მიერ მარიხუანის ლეგალიზაციის კანონპროექტის წარდგენა (ინფორმირებულია 80.1%) და 2003 წლის ვარდების რევოლუცია (ინფორმირებულია 78.7%). გამოიყო ისეთი მოვლენებიც, რომელთა შესახებაც გამოკითხულთა ნახევარზე ნაკლებს აქვს ინფორმაცია. რესპონდენტთა 30.5% არაინფორმირებულია, ხოლო 9.7%-ს უჭირს პასუხის გაცემა ან უარს ამბობს პასუხზე 2007 წლის 7 ნოემბრის აქციის მონაწილეების დარბევის შესახებ. ახალი კონსტიტუციის მიღების შესახებ ინფორმირებულია გამოკითხულთა მხოლოდ 38.4% და პასუხის გაცემა გაუჭირდა ან უარი განაცხადა პასუხზე 23.3%-მა. ეთნიკური უმცირესობების ჭრილში, აღსანიშნავია, რომ ინფორმირებულობის დონე, თითოეული დასახელებული მოვლენის შესახებ ყველაზე დაბალია აზერბაიჯანულ თემში, შემდეგ სომხურში, რაც, ზოგიერთ შემთხვევაში, მნიშვნელოვნად ჩამორჩება სხვა ჯგუფების წარმომადგენლების ინფორმირებულობის დონეს. მაგალითად, 2012 წელს ციხის კადრების

გავრცელების შესახებ ინფორმირებულია („სრულიად ინფორმირებული“ ან „უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“) აზერბაიჯანულენოვან რესპონდენტთა 42.4% და სომხურენოვანთა 55.7%, მაშინ როდესაც სხვა ჯგუფებში გამოკითხულთა გამოკვეთილმა უმრავლესობამ იცის ამის შესახებ (ქისტები - 90.2%, ოსები - 79%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 71.8%) (იხ. დიაგრამა N33).

დიაგრამა N33:

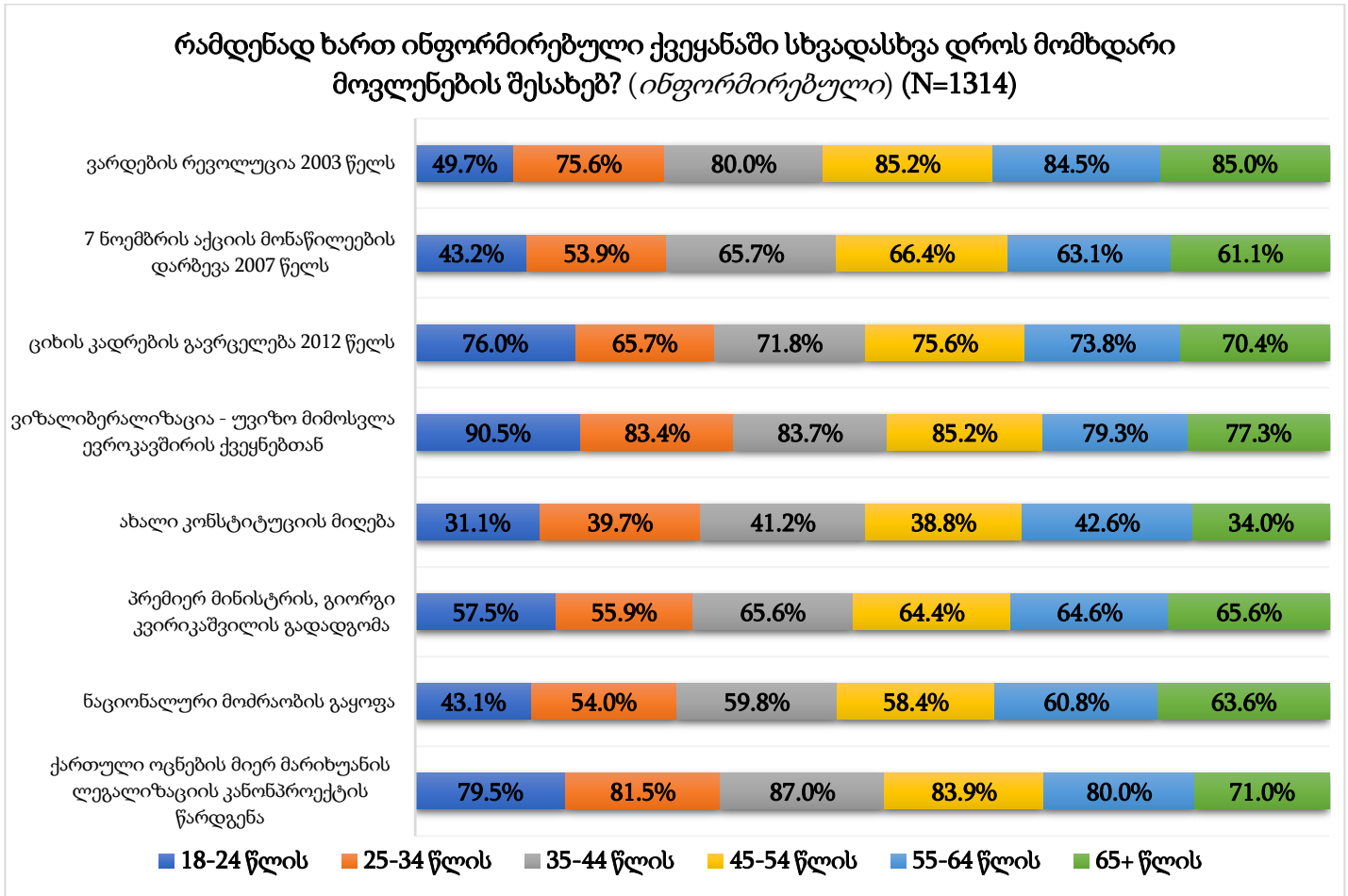

შენიშვნა: კატეგორიაში „ინფორმირებული“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“ და „სრულიად ინფორმირებული“.

საინტერესო ტენდენციები იკვეთება, აგრეთვე, ასაკობრივ ჯგუფში მონაცემთა ანალიზისას. 18-24 წლის რესპონდენტებში, სხვა ასაკობრივი ჯგუფებთან შედარებით, იკლებს იმ რესპონდენტთა წილი, რომლებიც ინფორმირებულები არიან („უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“ ან „სრულიად ინფორმირებული“) შემდეგი მოვლენების შესახებ: ვარდების რევოლუცია 2003 წელს (49.7%), 7 ნოემბრის აქციის მონაწილეების დარბევა 2007 წელს (43.2%), ნაციონალური მოძრაობის გაყოფა (43.1%), რაც ობიექტური მიზეზის გამო, როგორცაა ასაკის ფაქტორი, შესაძლოა ახსნადი იყოს. ხოლო, სხვებთან შედარებით, ამ რესპონდენტების (18-24 წლის) ინფორმირებულობა შედარებით მაღალია ევროკავშირის ქვეყნებთან უვიზო მიმოსვლის შესახებ (90.5%), მაშინ, როდესაც ამ მოვლენის შესახებ ინფორმირებულობა მცირდება ასაკის მატებასთან ერთად და 65 წელზე მეტი ასაკის მქონე

რესპონდენტებში მის შესახებ ინფორმირებულთა („უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“ ან „სრულიად ინფორმირებული“) რაოდენობა 77.3%-ია (იხ. დიაგრამა N34).

დიაგრამა N34:

შენიშვნა: კატეგორიაში „ინფორმირებული“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „უფრო ინფორმირებული, ვიდრე არაინფორმირებული“ და „სრულიად ინფორმირებული“.

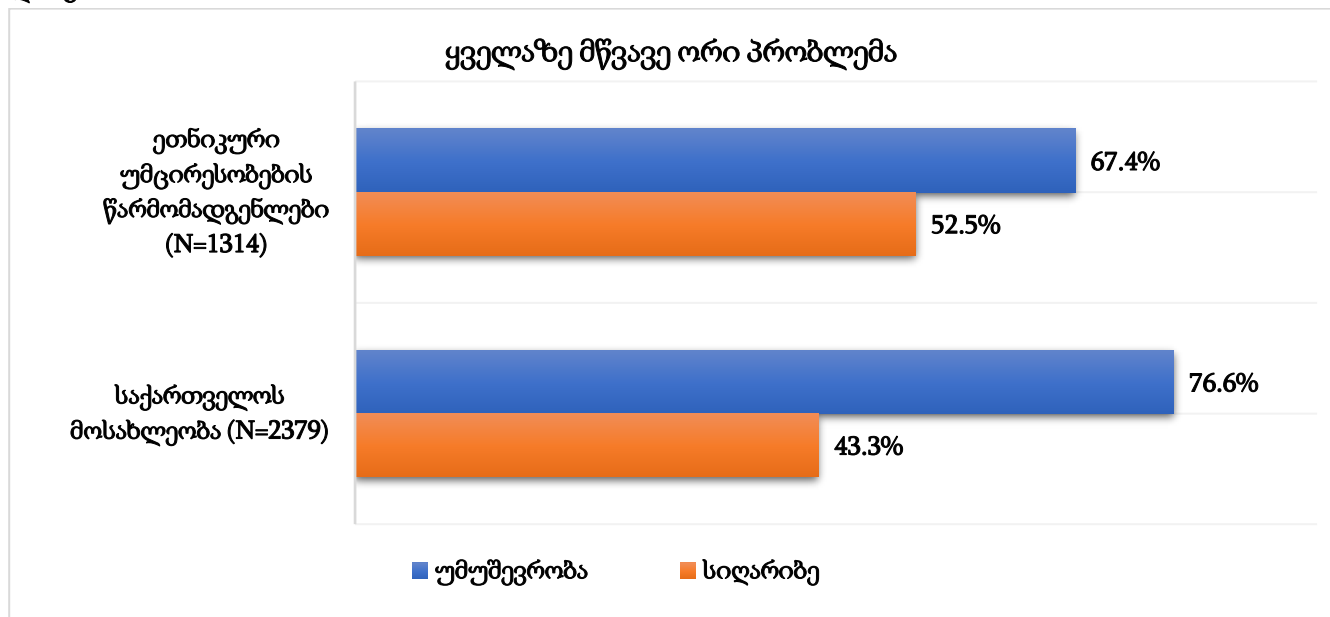
მნიშვნელოვანია იმისი აღნიშვნაც, რომ, ქართული ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებლის ზრდასთან ერთად, იზრდება რესპონდენტების ინფორმირებულობის დონე თითოეული ზემოაღნიშნული მოვლენის შესახებ. მაგალითად, ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი 11.15-ია იმ რესპონდენტებში, რომლებიც სრულიად არაინფორმირებულები არიან იმ მოვლენის შესახებ, რომელიც ეხება პრემიერ მინისტრის, გიორგი კვირიკაშვილის, გადადგომას. 14.85-ია ეს საშუალო მაჩვენებელი იმ რესპონდენტებში, რომლებიც უფრო არაინფორმირებულები არიან, ვიდრე ინფორმირებულები ამ მოვლენის შესახებ, 16.71 - რომლებიც უფრო ინფორმირებულები არიან, ვიდრე ინფორმირებულები და 20 - რომლებიც სრულიად ინფორმირებულები არიან.

აღსანიშნავია **სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები**, რომელიც აქტუალურია რესპონდენტთა ეთნიკური ჯგუფებისთვის. ძირითად პრობლემებად დასახელდა უმუშევრობა (67.4%) და სიღარიბე (52.5%). უმუშევრობის პრობლემა უფრო მწვავედაა დასმული კაცების (73.9%) მიერ, ვიდრე ქალების

(61.4%). ეთნიკური ჯგუფების შიგნით დასაქმების საკითხი აქტუალურ პრობლემად გამოიკვეთა ქისტების (85.9%), სომხურენოვან (84.7%) და აზერბაიჯანულენოვან (80%) თემებში. ხოლო, სიღარიბის პრობლემა, თითქმის თანაბრადაა გამოკვეთილი ყველა ეთნიკურ ჯგუფში, განსაკუთრებული სიმწვავეით აზერბაიჯანელებისა (65.3%) და ოსების ჯგუფებში (61.2%).

საინტერესოა, რამდენად თანხვდება ქვეყნის მოსახლეობის მიერ გამოკვეთილი ძირითადი პრობლემები ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების წუხილს. კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის გამოკითხვის მიხედვით, მოსახლეობისთვის ქვეყანაში არსებული ყველაზე მნიშვნელოვანი პრობლემა უმუშევრობაა (76.6%), შემდეგ სიღარიბე (43.3%) (კავკასიის ბარომეტრი, 2017). გამოდის, რომ უმუშევრობისა და სიღარიბის პრობლემები ექსკლუზიური არაა ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებისთვის და ისინი მთელი ქვეყნის მასშტაბით მწვავეა. თუმცა, საინტერესოა, რომ სიღარიბის პრობლემა ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებში უფრო მეტად გამოკვეთილია (იხ. დიაგრამა N35).

დიაგრამა N35:

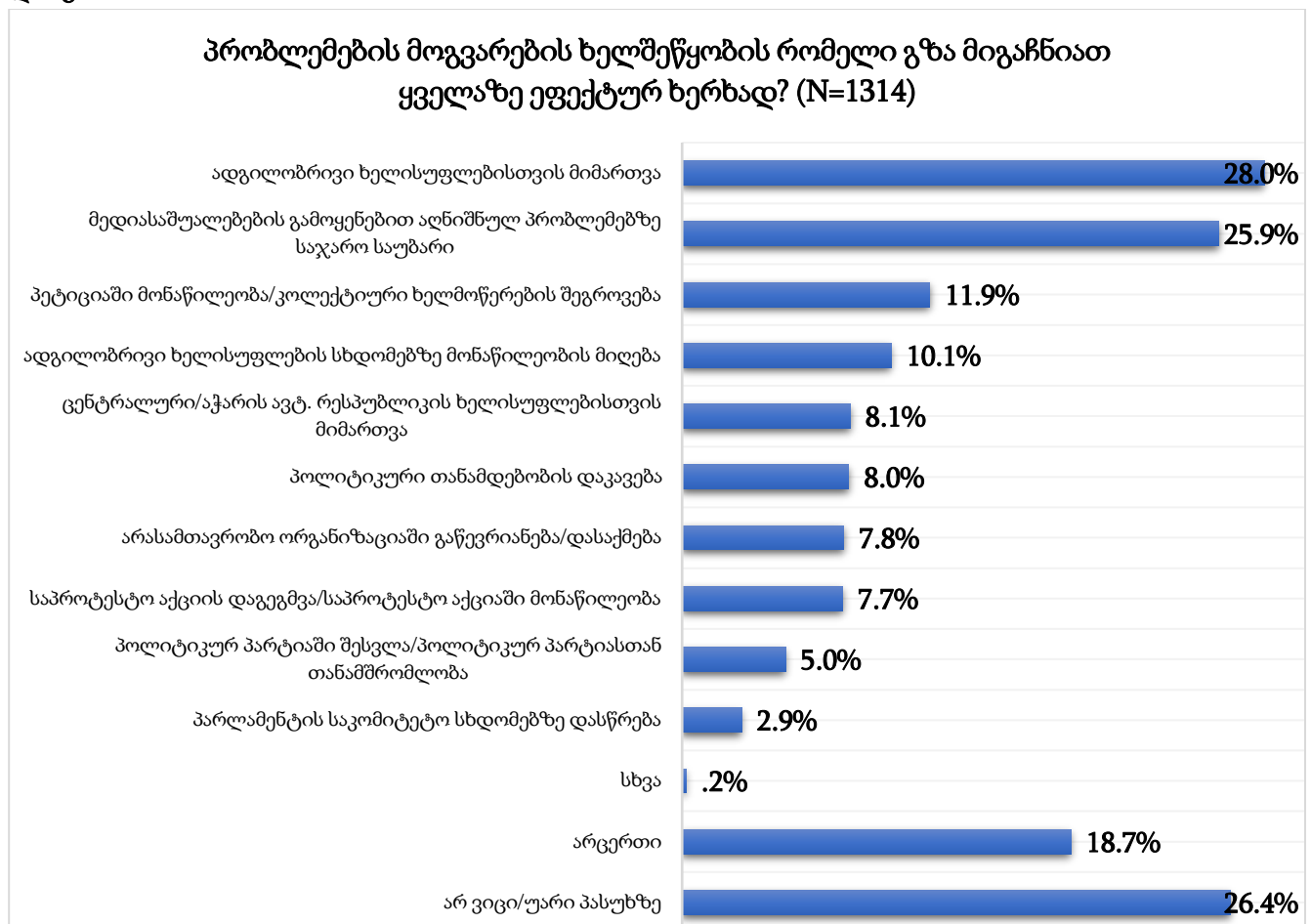
შენიშვნა: მონაცემი საქართველოს მოსახლეობის შესახებ გამოყენებულია კავკასიის ბარომეტრი საქართველოს 2017 წლის კვლევის შედეგებიდან

კვლევა აჩვენებს სახელმწიფო ენის ცოდნის პრობლემის აქტუალობასაც, განსაკუთრებით, აზერბაიჯანულ თემში. ამ პრობლემაზე განსაკუთრებით მიუთითებენ ეთნიკურად აზერბაიჯანელი (43.5%) და სომეხი (20.2%) რესპონდენტები. ეთნიკური ჯგუფების შიგნით აღსანიშნავია სხვა მწვავე პრობლემები: აზერბაიჯანული თემისთვის, დასახელებულთა გარდა, ასევე პრობლემურია ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობა (18.8%) და მიწების დაკანონების საკითხი (16.7%). ქისტების თემში აქტუალურია ქვეყნის საზოგადოებრივ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართულობის დაბალი ხარისხი (19.4%), მათი ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლების უფლებების დარღვევები (18.5%) და მიწების დაკანონების პრობლემები (18.3%); ოსურ თემში გამოვლინდა შემდეგი პრობლემები: მიწების დაკანონების საკითხი (22.1%) და ჯანდაცვის ხელმისაწვდომობა (19.5%). ქალაქის ტიპის დასახლებებში მცხოვრები მცირე

ეთნოსების წარმომადგენლების შემთხვევაში გამოკვეთილი ძირითადად უმუშევრობისა (42.5%) და სიღარიბის (42.1%) პრობლემებია.

ზემოაღნიშნული პრობლემების გადაჭრის კუთხით, იმ რესპონდენტებმა, რომლებმაც არსებული პრობლემები გამოყვეს, დაასახელეს მათი მოგვარების ყველაზე ეფექტური გზები. ძირითადად, გამოიკვეთა შემდეგი გზები: ა) ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის მიმართვა (28.0%) და ბ) აღნიშნულ პრობლემებზე საჯარო საუბარი, მედია საშუალებების გამოყენებით (25.9%). აღსანიშნავია, რომ გამოკითხულთა 14.8%-მა არ იცის, რომელი მეთოდი შეიძლება იყოს ეფექტური, ხოლო რესპონდენტთა 11.6% მიიჩნევს, რომ არც ერთი დასახელებული მეთოდი არ იქნება ცვლილების მომტანი. პრობლემათა გადაჭრის მითითებული გზების გარდა, ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების შიგნით პრობლემების მოგვარების მეთოდებად სომხურ თემში გამოიკვეთა ადგილობრივი ხელისუფლების სხდომებზე მონაწილეობის მიღება (21.3%), ხოლო აზერბაიჯანულ თემში – პეტიციაში მონაწილეობა/კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვება (35.8%) (იხ. დიაგრამა N36).

დიაგრამა N36:

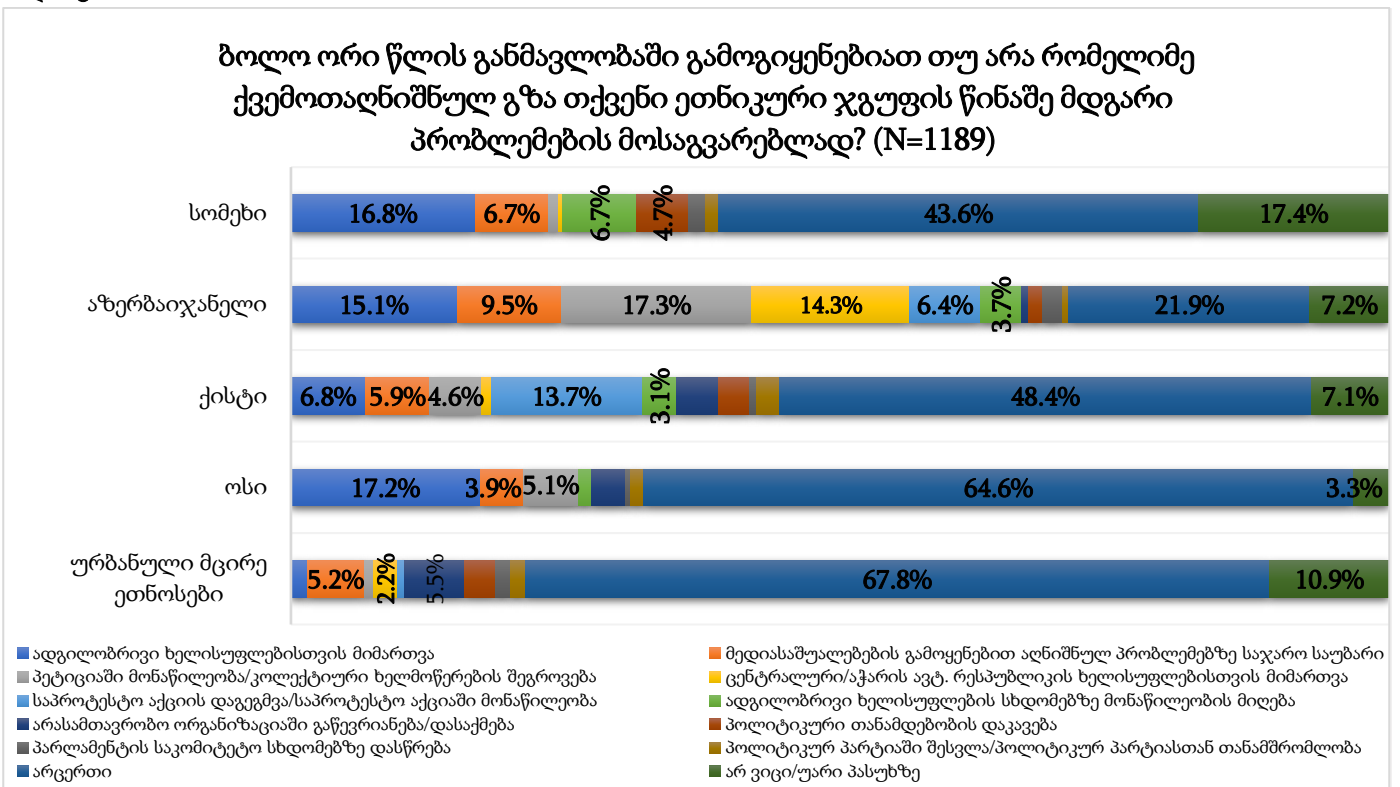

შენიშვნა: მოცემულ კითხვაზე დასაშვები იყო ერთზე მეტი პასუხის გაცემა, შესაბამისად, დიაგრამაზე წარმოდგენილი მონაცემების სიხშირეთა ჯამი აჭარბებს 100%-ს.

გამოკითხვამ აჩვენა ისიც, თავად რესპონდენტებს პრობლემების ადვოკატირების/გადაჭრის რომელი მეთოდისთვის მიუმატავენ ბოლო ორი წლის განმავლობაში. რესპონდენტთა დაახლოებით ნახევარს (47.1%) პოლიტიკური მონაწილეობის არცერთი მეთოდი არ გამოუყენებია დროის ამ მონაკვეთში. ჯამში, გამოკითხულთა მხოლოდ 11%-ს მიუმატავენ ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის, 6.5%-ს მედიის გზით საჯაროდ უსაუბრია პრობლემებზე და 6.5%-ს მიუღია მონაწილეობა კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვებაში. რესპონდენტთა 8.1% აცხადებს, რომ არ იცოდა პოლიტიკური მონაწილეობის ამ გზების შესახებ. ცალკეულ ეთნიკურ ჯგუფებში ვითარება ასეთია: ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის მიუმატავენ სომხურენი თემის რესპონდენტთა 16.7%-ს, აზერბაიჯანული თემის 15.1%-ს, ქისტების 6.9%-ს, ოსების 16.9%-ს, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენელ გამოკითხულთა 1.5%-ს.

აღსანიშნავია ისიც, რომ ზოგიერთ ეთნიკურ ჯგუფში, ძირითადი ტენდენციისგან განსხვავებით, ალტერნატიული მეთოდების გამოყენების აქტუალობა ვლინდება. მაგალითად, ქისტ თემში რესპონდენტთა 13.7%-ს საპროტესტო აქციების დაგეგმვა/მონაწილეობით უცდია პრობლემების მოგვარება, აზერბაიჯანულ თემში რესპონდენტების 17.3%-ს მოსაგვარებლად კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვებაში მიუღია მონაწილეობა (იხ. დიაგრამა N37).

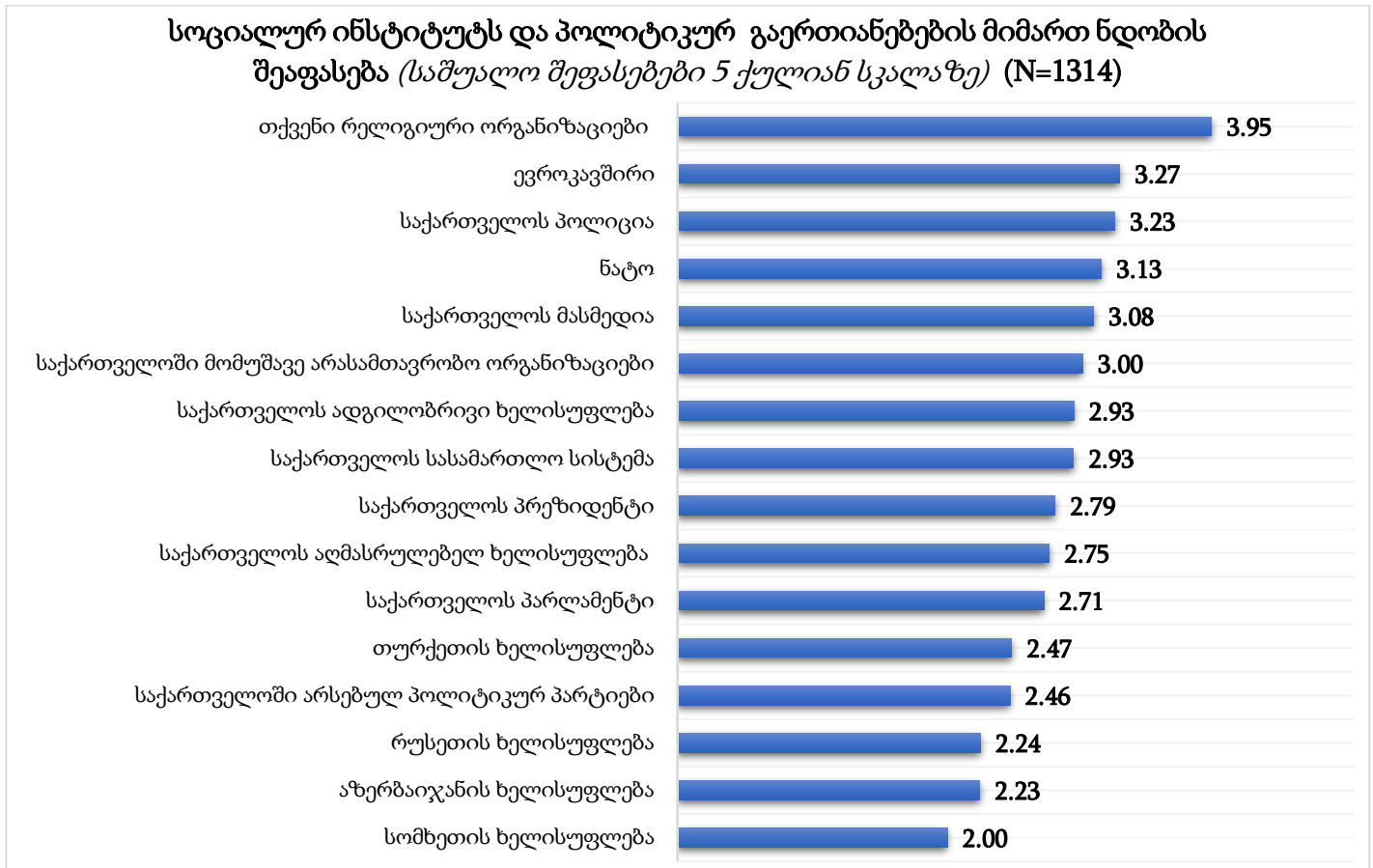
დიაგრამა N37:

მნიშვნელოვანია პოლიტიკური სისტემების, ორგანიზაციებისა და ქვეყნების მიმართ კვლევის მონაწილეების ნდობა. რესპონდენტებმა ნდობის 5 ქულიან სკალაზე შეაფასეს თითოეული შეთავაზებული უწყება/ქვეყანა/ორგანიზაცია. სკალაზე ქულა 1 აღნიშნავს „საერთოდ არ ვენდობი“, ქულა 3 – „იმდენადვე ვენდობი, რამდენადაც არ ვენდობი“ და ქულა 5 – „სავსებით ვენდობი“. ნეიტრალური შეფასება 3 ქულაა, მასზე დაბალი საშუალო მაჩვენებელი ნეგატიური შეფასების, ხოლო

მასზე მაღალი - პოზიტიური შეფასების ველში თავსდება. კვლევის შედეგების მიხედვით, რესპონდენტების მიერ გამორჩეულად მაღალი ნდობა მათი რელიგიური აღმსარებლობის ინსტიტუტების მიმართ იკვეთება (5 ქულიან სკალაზე საშუალო - 3.95, საშუალო სტანდარტული გადახრა - 1.233, მედიანა - 4). თავიანთი თემის რელიგიური ორგანიზაციების მიმართ ნდობა განსაკუთრებით მაღალია სომხური თემის (საშუალო - 4.46) და ქისტ (საშუალო - 4.4) რესპონდენტებში. ნდობის პოზიტიურ ველში, ასევე, ხვდება შემდეგი ორგანიზაციები/სისტემები: ევროკავშირი (საშუალო - 3.27), საქართველოს პოლიცია (საშუალო - 3.23), ნატო (საშუალო - 3.13) და მასმედია (საშუალო - 3.13). ნდობის დადებით ველში აღმოჩნდა შემდეგი ინსტიტუტები/სისტემები: ევროკავშირი (საშუალო - 3.27) და საქართველოს პოლიცია (საშუალო - 3.23). ნდობის ნეიტრალურ პუნქტთან, თუმცა დადებით ველში, ყველაზე ახლოს მოხვდა: ნატო (საშუალო - 3.13) და მასმედია (საშუალო - 3.13). ეთნიკურმა უმცირესობებმა გამოკვეთილი უნდობლობა გამომოავლინეს სომხეთის (საშუალო - 2), აზერბაიჯანის (საშუალო - 2.23) და რუსეთის (საშუალო - 2.24) ხელისუფლებების მიმართ. უნდობლობის ველში მოხვდა აგრეთვე: საქართველოში არსებული პოლიტიკური პარტიები (საშუალო - 2.46), თურქეთის ხელისუფლება (საშუალო - 2.47), საქართველოს პარლამენტი (საშუალო - 2.71), მთავრობა (საშუალო - 2.75) და პრეზიდენტი (საშუალო - 2.71) (იხ. დიაგრამა N38).

დიაგრამა N38:

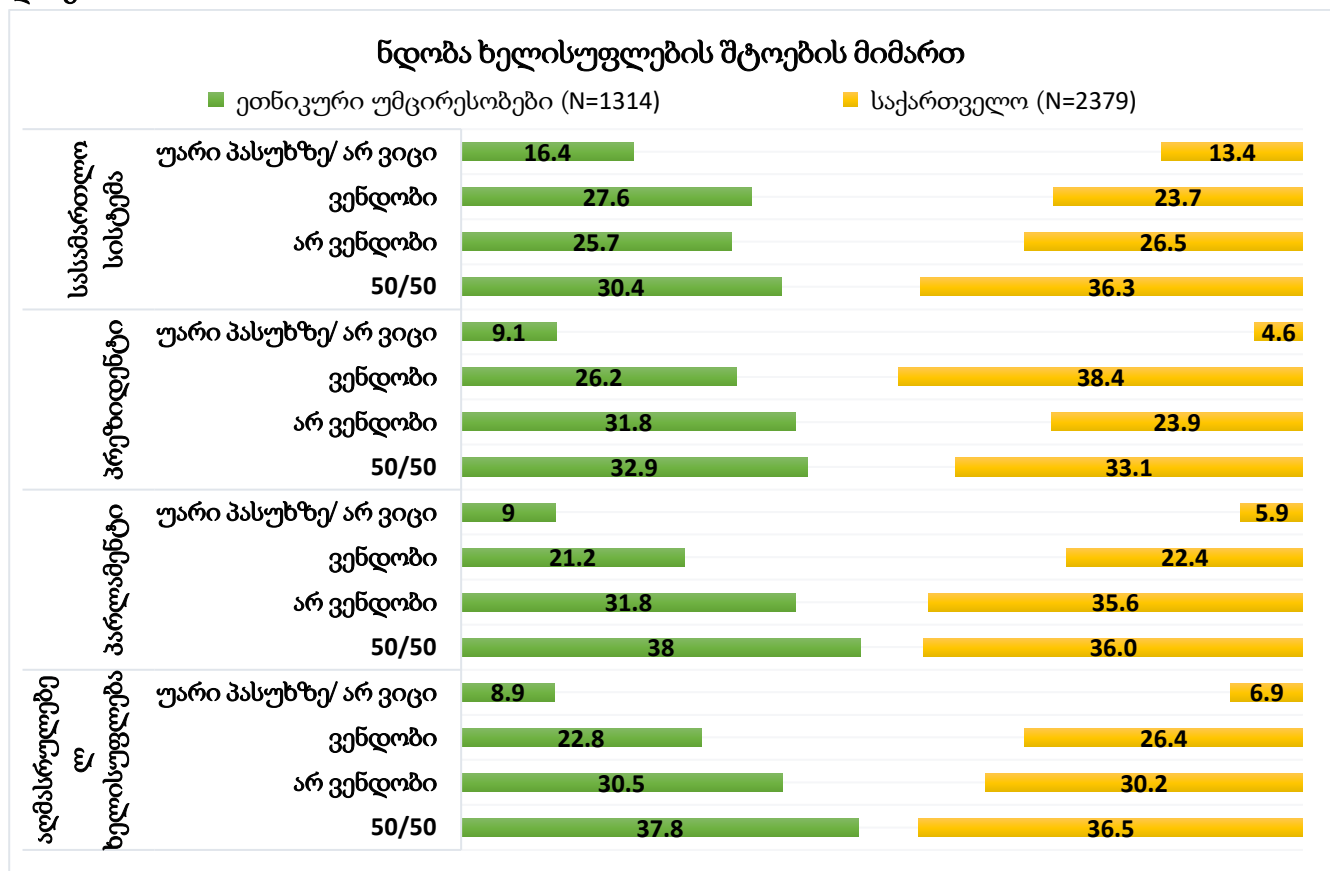

საქართველოს ხელისუფლების შტოების მიმართ რესპონდენტთა დამოკიდებულება ნეგატიურია და თითქმის თანაბარია, საშუალო ქულა მერყეობს 2.7-2.95 ინტერვალს შორის. ამ შტოების მიმართ ნდობა

შედარებით პოზიტიურია (ანუ საშუალო შეფასება მცირედით მაღალი 3-ზე) სომეხ და აზერბაიჯანელ რესპონდენტებში.

აღსანიშნავია, სხვადასხვა ორგანოს/ორგანიზაციის მიმართ ნდობის თვალსაზრისით, საქართველოს მოსახლეობის ზოგადი განწყობები და მათი კონტრასტი ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებთან. კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის გამოკითხვაც აჩვენებს, რომ ხელისუფლების შტოების მიმართ ნდობა ზოგადად ქვეყანაში დაბალია. მოსახლეობის მხოლოდ 22% ენდობა („ძირითადად ვენდობი“ ან „სრულიად ვენდობი“) პარლამენტს, 26% - აღმასრულებელ ხელისუფლებას, 24% - სასამართლო სისტემას, ხოლო მაღალია ნდობა პრეზიდენტის ინსტიტუტის მიმართ (62%) (კავკასიის ბარომეტრი, 2017). ეთნიკური უმცირესობების კვლევის მიხედვით, რესპონდენტების 21.2% ენდობა („ძირითადად ვენდობი“ ან „სრულიად ვენდობი“) პარლამენტს, 22.9% - აღმასრულებელ ხელისუფლებას, 27.5% - სასამართლო სისტემას. მკვეთრად დაბალია პრეზიდენტის მიმართ ნდობა ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებში, მთლიან მოსახლეობასთან შედარებით – ეთნიკურ უმცირესობებში გამოკითხულთა მხოლოდ 26.2% ენდობა პრეზიდენტის ინსტიტუტს (იხ. დიაგრამა N39).

დიაგრამა N39:

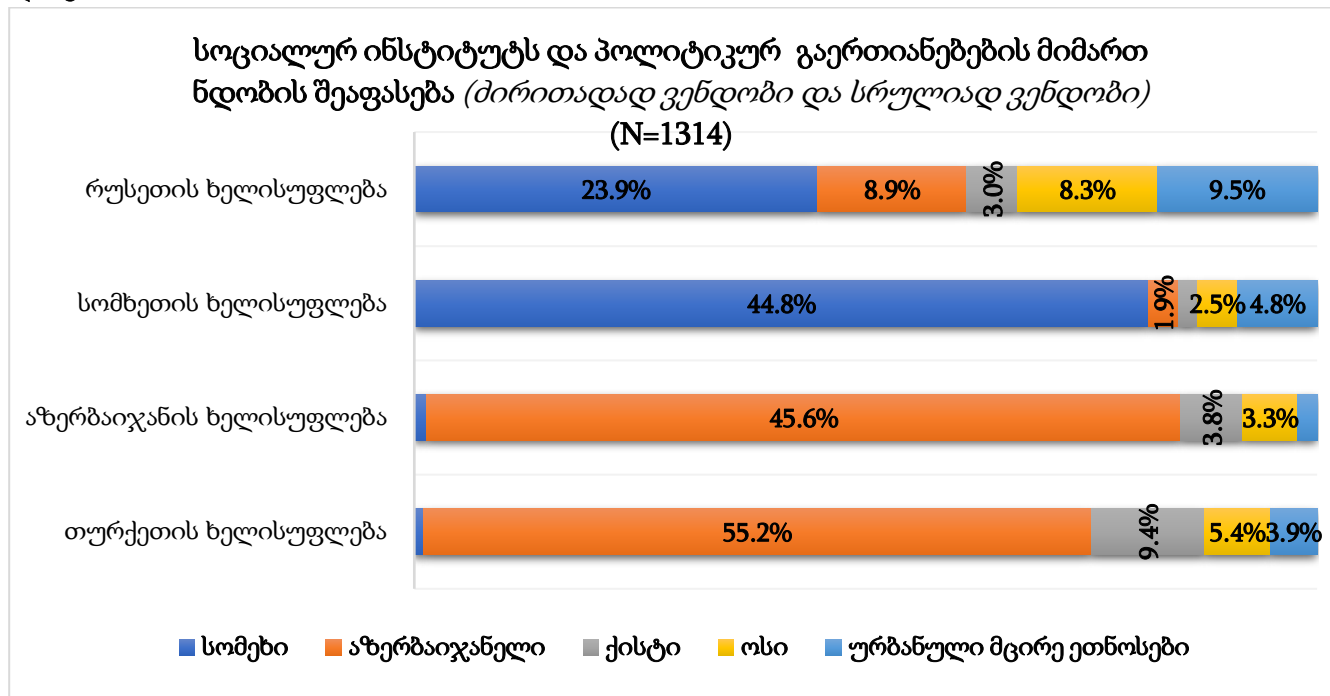

შენიშვნა: მონაცემი საქართველოს მოსახლეობის შესახებ გამოყენებულია კავკასიის ბარომეტრი საქართველოს 2017 წლის კვლევის შედეგებიდან.

რესპონდენტებში ნდობის ყველაზე დაბალი და, შესაბამისად, ნეგატიური ხარისხი აქვთ სომხეთის (საშუალო - 2, ხუთ ქულიან სკალაზე), აზერბაიჯანისა (საშუალო - 2.23) და რუსეთის (2.24)

ხელისუფლებებს. ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების შიგნით აღნიშნული სისტემების/ორგანიზაციების/ქვეყნების ხელისუფლებების მიმართ მცირედ განსხვავებული ტენდენციები ვლინდება. სომხური თემის წარმომადგენლები მკვეთრად დაბალ ნდობას თურქეთის ხელისუფლების მიმართ (საშუალო - 1.59, სტანდარტული გადახრა - 0.986, მედიანა - 1) ავლენენ. აზერბაიჯანული თემის რესპონდენტები ნეგატიურ და ყველაზე დაბალ ნდობას – სომხეთის ხელისუფლების მიმართ (საშუალო - 1.41, სტანდარტული გადახრა - 0.734, მედიანა - 1); ქისტი რესპონდენტები ყველაზე ნაკლებად ენდობიან რუსეთის ხელისუფლებას (საშუალო - 1.41, სტანდარტული გადახრა - 0.849, მედიანა - 1); ოსური თემის წარმომადგენლებს ყველაზე დაბალი ნდობა სომხეთისა (საშუალო - 1.44, სტანდარტული გადახრა - 0.94, მედიანა - 1) და აზერბაიჯანის ხელისუფლებების (საშუალო - 1.49, სტანდარტული გადახრა - 1.04, მედიანა - 1) მიმართ აქვთ. ხოლო, ურბანული მცირე ეთნიკური თემების წარმომადგენლები ყველაზე ნაკლებად აზერბაიჯანის ხელისუფლებას ენდობიან (საშუალო - 1.42, სტანდარტული გადახრა - 0.89, მედიანა - 1) (იხ. დიაგრამა N40).

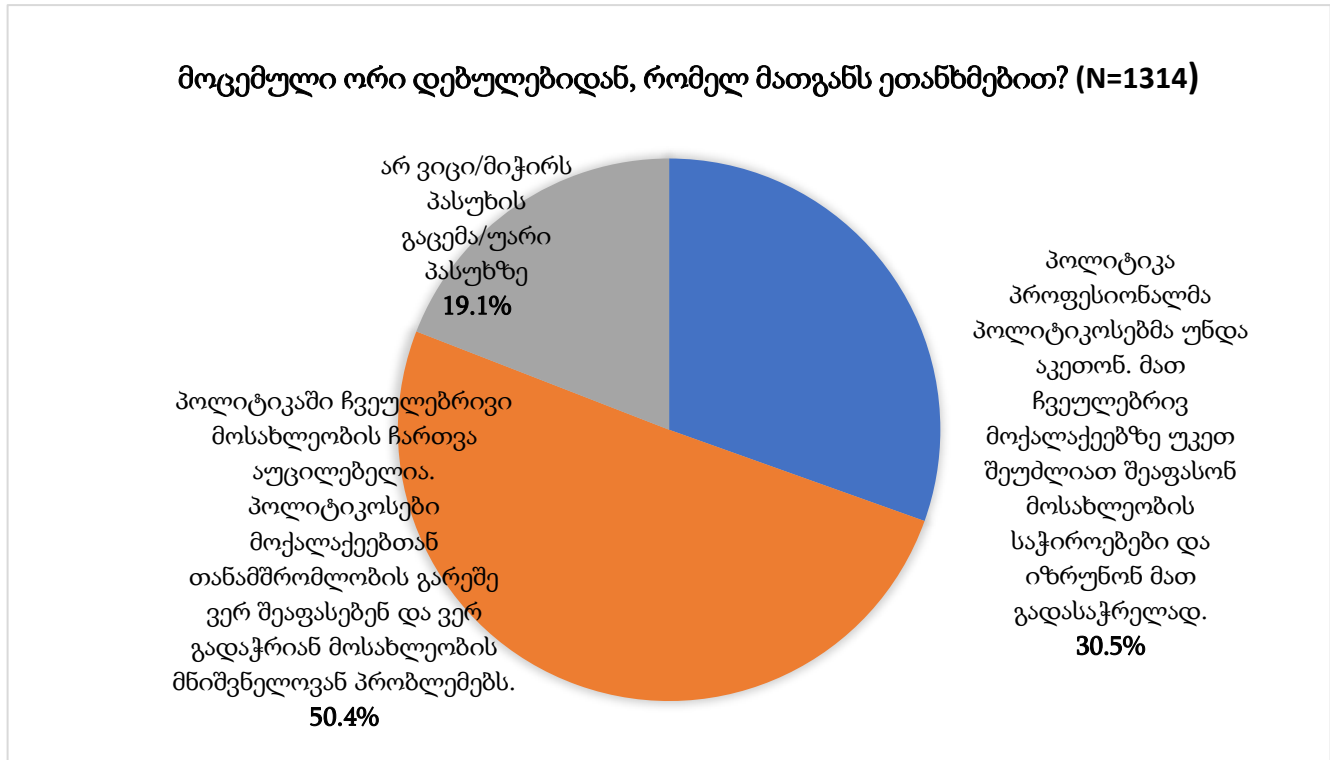
დიაგრამა N40:

საინტერესოა რესპონდენტების მიერ პოლიტიკოსების როლისა და მოვალეობების აღქმაც. მოქალაქეებისა და პოლიტიკოსების ურთიერთობის შესახებ რესპონდენტებს შევთავაზეთ ორი დებულება, რომელთაგან მათ უნდა დაესახელებინათ ერთ-ერთი, რომელსაც უფრო მეტად ეთანხმებოდნენ. კვლევამ აჩვენა, რომ **დეკლარირებულად, ყოველი მეორე გამოკითხული პოლიტიკური ინკლუზიის მომხრეა: 50.4% იზიარებს მოსაზრებას, რომ „პოლიტიკაში ჩვეულებრივი მოსახლეობის ჩართვა აუცილებელია. პოლიტიკოსები მოქალაქეებთან თანამშრომლობის გარეშე ვერ შეაფასებენ და ვერ გადაჭრიან მოსახლეობის მნიშვნელოვან პრობლემებს“.** რესპონდენტთა დაახლოებით მესამედი

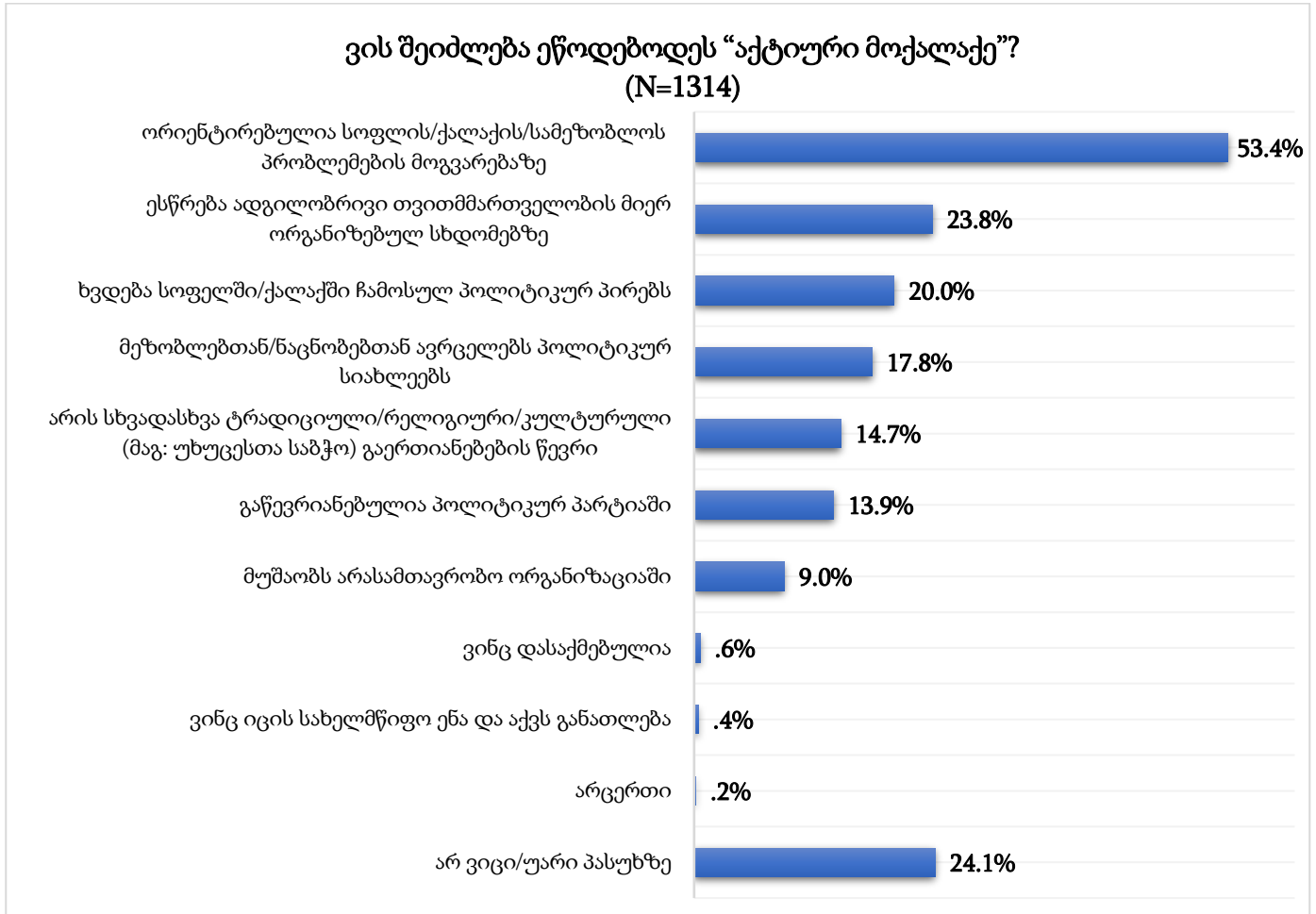
პოლიტიკურ ელიტიზმს უჭეს მხარს: 30% ეთანხმება ალტერნატიულ დებულებას: „პოლიტიკა პროფესიონალმა პოლიტიკოსებმა უნდა აკეთონ. მათ ჩვეულებრივ მოქალაქეებზე უკეთ შეუძლიათ შეაფასონ მოსახლეობის საჭიროებები და იზრუნონ მათ გადასაჭრელად“. აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 18.6%-ს გაუჭირდა საკუთარი აზრის დაფიქსირება იმის შესახებ, თუ რომელ დებულებას იზიარებს უფრო მეტად (იხ. დიაგრამა N41).

დიაგრამა N41:

მნიშვნელოვანია, როგორ ახდენენ რესპონდენტები ცნების – „აქტიური მოქალაქე“ – ოპერაციონალიზაციას. გამოკითხულები აქტიური მოქალაქის ძირითად კრიტერიუმად თავიანთი დასახლების პრობლემების მოგვარებაზე ორიენტირებულობას (53.4%) მიიჩნევენ. შემდეგ მახასიათებლებად გამოიკვეთა: ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ ორგანიზებულ სხდომებზე დასწრება (23.8%) და დასახლებაში ჩასულ პოლიტიკურ პირებთან შეხვედრა (20%) (იხ. დიაგრამა N42). აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტთა 12.4%-ს გაუჭირდა მოცემულ კითხვაზე პასუხის გაცემა. ეთნიკური ნიშნით, თავიანთი დასახლების პრობლემების მოგვარებაზე ორიენტირებულობას, როგორც აქტიური მოქალაქის მთავარ კრიტერიუმს, მიიჩნევს ოსური თემის რესპონდენტების 41.6%, აზერბაიჯანულის 32.4%, ქისტების 27.3%, ურბანული მცირე ეთნოსების 26.9% და სომხური ჯგუფის წარმომადგენლების 22.7%. ცალკეულ ეთნიკურ ჯგუფებში განსხვავებული კრიტერიუმებიც იკვეთება: სომხური თემის რესპონდენტთა 22.9% აქტიურ მოქალაქედ პარტიაში გაწევრიანებულ ადამიანებს მიიჩნევს, ხოლო ქისტების თემში გამოკითხულთა 16.2% – სხვადასხვა ტრადიციული/რელიგიური/კულტურული (მაგ: უხუცესთა საბჭო) გაერთიანების წევრ ადამიანებს.

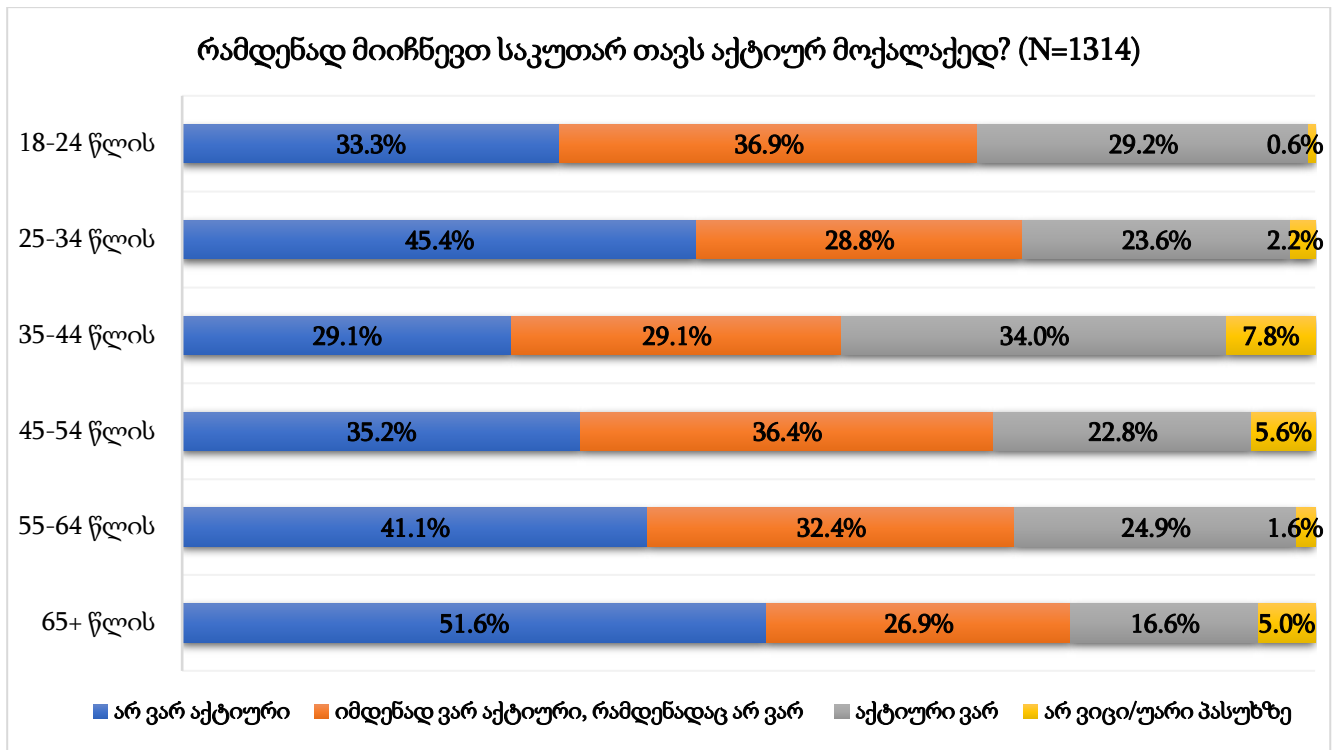
დიაგრამა N42:

შენიშვნა: მოცემულ კითხვაზე დასაშვები იყო ერთზე მეტი პასუხის გაცემა, შესაბამისად, დიაგრამაზე წარმოდგენილი მონაცემების სიხშირეთა ჯამი აჭარბებს 100%-ს.

საინტერესოა, თუ როგორ აღიქვამენ საკუთარ თავს რესპონდენტები პოლიტიკური მონაწილეობის კუთხით და რამდენად აქტიურ მოქალაქეებად მიიჩნევენ საკუთარ პერონას, თავიანთი განმარტების მიხედვით. კვლევის მონაწილეების ყველაზე დიდი ნაწილი (40.3%) თვლის, რომ არ არის აქტიური („საერთოდ არ ვარ აქტიური“ და „უფრო არ ვარ აქტიური, ვიდრე ვარ“); გამოკითხულთა მეოთხედი (24.5%) მიიჩნევს თავს აქტიურ მოქალაქედ („უფრო აქტიური ვარ, ვიდრე არ ვარ“ და „ძალიან აქტიური ვარ“). ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მიხედვით, აქტიურ მოქალაქეებად („უფრო აქტიური ვარ, ვიდრე არ ვარ“ და „ძალიან აქტიური ვარ“) თავს ყველაზე მეტად ქისტი (36.1%) რესპონდენტები მიიჩნევენ. ასაკობრივი კატეგორიების ჭრილში აღსანიშნავია ის, რომ საკუთარ თავს შედარებით აქტიურად მიიჩნევენ 18-24 წლისა (29.2%) და 35-44 წლის (34%) რესპონდენტები, მაშინ, როდესაც საკუთარი აქტიურობის დონეს 65 წელზე ზემოთ მყოფი და 25-34 წლის რესპონდენტები ყველაზე კრიტიკულად აფასებენ (იხ. დიაგრამა N43).

დიაგრამა N43:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „აქტიური ვარ“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „ძალიან აქტიური ვარ“ და „უფრო აქტიური ვარ, ვიდრე არ ვარ“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვარ აქტიური“ – „უფრო არ ვარ აქტიური, ვიდრე ვარ“ და „საერთოდ არ ვარ აქტიური“.

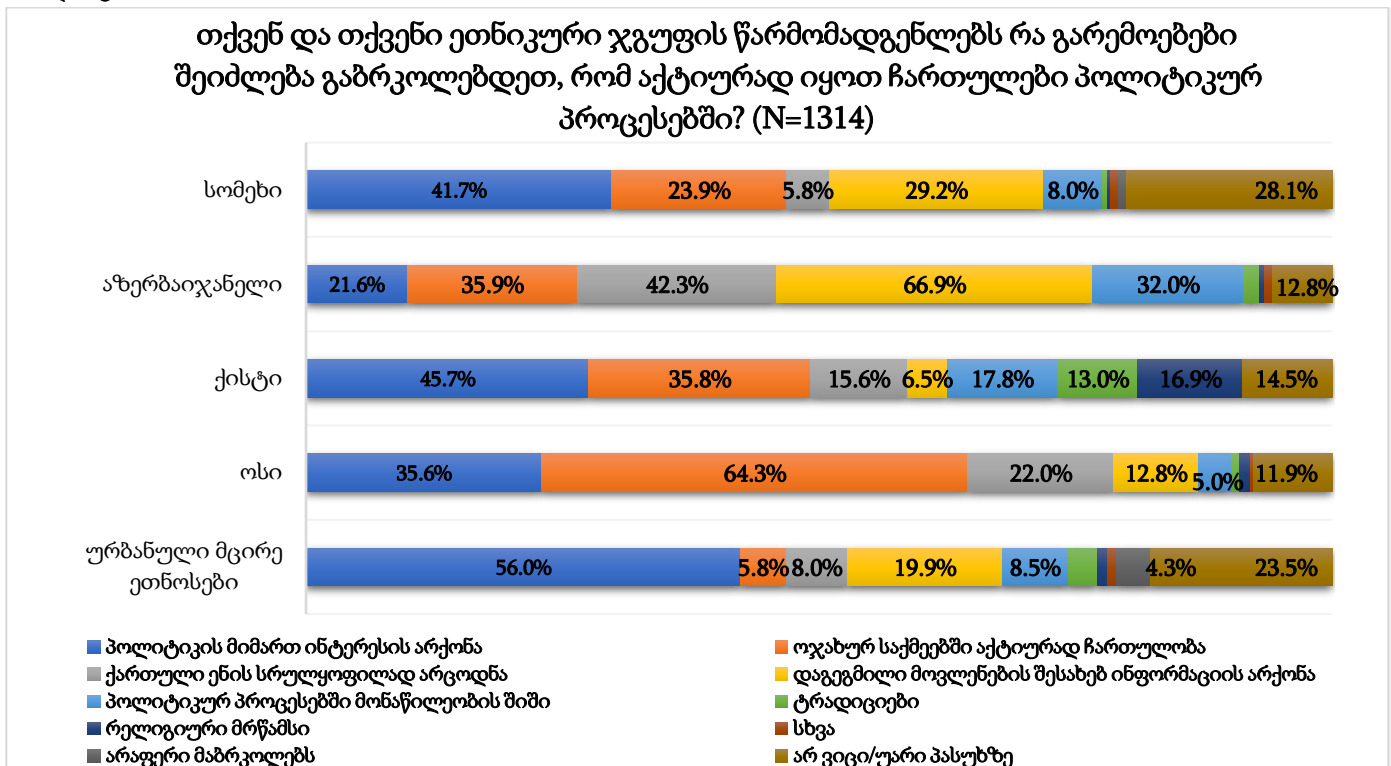
სტატისტიკური ანალიზის, კერძოდ, ლოჯისტიკური მულტირეგრესიის მოდელის მიხედვით, საკუთარი თავის აქტიურ მოქალაქედ აღქმა კავშირშია რესპონდენტების სქესთან, განათლების დონესთან, შემოსავლების რაოდენობასთან და ქართული ენის ცოდნის დონესთან. რაც შეეხება სქესის კატეგორიებს შორის სხვაობას, საკუთარი თავის აქტიურ მოქალაქედ იდენტიფიცირების კუთხით, აღმოჩნდა, რომ ქალების შემთხვევაში კოეფიციენტი უარყოფითია, რაც ნიშნავს, რომ აქტიურ მოქალაქედ აღქმის შანსი კაცებთან მიმართებაში განსხვავებულია. მეტიც, ეს შანსი ქალების შემთხვევაში უფრო ნაკლებია (შანსის კოეფიციენტი - 0.79, Signif. code=0.001). განათლების კუთხით აღსანიშნავია ის, რომ ამ ცვლადის კოეფიციენტი დადებითია, რაც აჩვენებს იმას, რომ განათლების დონის ზრდასთან ერთად იზრდება აქტიურ მოქალაქედ საკუთარი თავის აღქმა (Signif. code=0). მსგავსი ტიპის კავშირი ვლინდება შემოსავლებისა და ქართული ენის ცოდნის ცვლადებთან მიმართებაშიც: მათ ზრდასთან ერთად იზრდება რესპონდენტთა განწყობები საკუთარი თავის აქტიურ მოქალაქედ მიჩნევასთან დაკავშირებით (Signif. code=0).

მნიშვნელოვანია ისიც, თუ რა ფაქტორები შეიძლება აზროვებდეს რესპონდენტებს იმისათვის, რომ პოლიტიკურ აქტივობებში (როგორებიცაა, მაგალითად, ადგილობრივი თვითმმართველობის შეხვედრები, პოლიტიკური პარტიის წევრობა, აქციებში მონაწილეობა, საარჩევნო კამპანიებში მონაწილეობა და სხვა) აქტიურად იყვნენ ჩართულები. პოლიტიკური მონაწილეობის შემაფერხებელ ძირითად ფაქტორებად გამოიკვეთა: პოლიტიკის მიმართ ინტერესის არქონა (42.7%), ოჯახურ

საქმეებში აქტიურად ჩართულობა (28.3%), ქართული ენის არასრულყოფილი ცოდნა (26.2%). საინტერესოა ამ ხელისშემშლელი გარემოებების განაწილება ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების მიხედვით: ფაქტორი – „პოლიტიკის მიმართ ინტერესის არქონა“ – განსაკუთრებით მაღალია ურბანულ მცირე ეთნოსებში (56%); „ოჯახურ საქმეებში აქტიურად ჩართულობა“ - ოსურ თემში (64.3%); ხოლო, „ქართული ენის არასრულყოფილი ცოდნა“ - აზერბაიჯანული თემის რესპონდენტებში (66.9%).

გარდა ამისა, ხელისშემშლელი ფაქტორი - დაგეგმილი მოვლენების შესახებ ინფორმაციის არქონა (42.3%) გამოკვეთილია აზერბაიჯანული თემის რესპონდენტებში. რაც შეეხება ტრადიციებსა და რელიგიურ მრწამსს, როგორც პოლიტიკური მონაწილეობის ბარიერებს, ეს ფაქტორები თითქმის ყველა ეთნიკურ ჯგუფში ნაკლებად მნიშვნელოვანია, ქისტი თემის გარდა, სადაც რელიგიური მრწამსსა (16.9%) და ტრადიციებს (13%) შედარებით მაღალი მაჩვენებლები აქვთ. გენდერულ ჭრილში საინტერესოა, რომ ორივე ჯგუფში თითქმის იდენტური ტენდენციები იკვეთება პოლიტიკური მონაწილეობის დამაბრკოლებელ გარემოებებთან მიმართებით. ანუ, პოლიტიკური მონაწილეობის შემაფერხებელი ფაქტორები გენდერის ჭრილში არ განსხვავდებიან (იხ. დიაგრამა N44).

დიაგრამა N44:

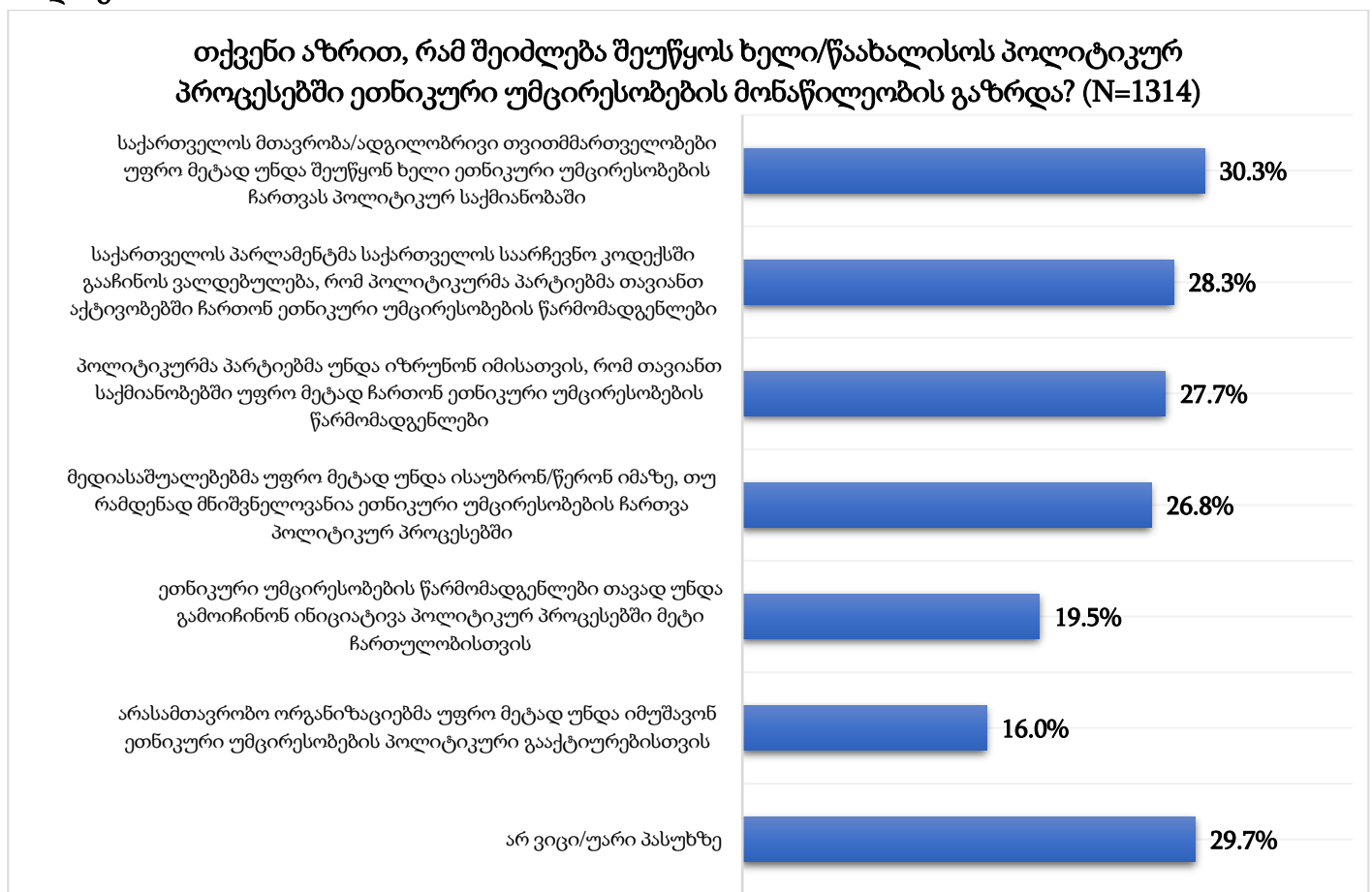

შენიშვნა: მოცემულ კითხვაზე დასაშვები იყო ერთზე მეტი პასუხის გაცემა, შესაბამისად, დიაგრამაზე წარმოდგენილი მონაცემების სიხშირეთა ჯამი აჭარბებს 100%-ს.

რესპონდენტებმა ისაუბრეს იმ ფაქტორებზე, რომლებმაც, მათი აზრით, შესაძლოა ხელი შეუწყოს/წაახალისოს პოლიტიკურ პროცესებში ეთნიკური უმცირესობების მონაწილეობის გაზრდას. კითხვარში შეთავაზებულ ყველა დებულებას თითქმის თანაბარი თანხმობის ხარისხი აქვს რესპონდენტებში. აღსანიშნავია ტენდენცია, რომ ქალების უფრო დიდ ნაწილს (33%) გაუჭირდა საჭირო ხელისშემწყობი ფაქტორების დასახელება, ვიდრე კაცებს (22.4%). სომხურ და აზერბაიჯანულ თემებში

ძირითადად შემდეგი ორი ფაქტორი იქნა მხარდაჭერილი: 1. საქართველოს მთავრობამ/ადგილობრივმა თვითმმართველობებმა უფრო მეტად უნდა შეუწყონ ხელი ეთნიკური უმცირესობების ჩართვას პოლიტიკურ საქმიანობაში (43.6% და 47%) და 2. პოლიტიკურმა პარტიებმა უნდა იზრუნონ იმისათვის, რომ თავიანთ საქმიანობებში უფრო მეტად ჩართონ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები (45% და 44.5%). ქისტი რესპონდენტები უფრო მეტად იზიარებენ მოსაზრებას, რომ პოლიტიკური ჩართულობის გასაზრდელად საჭიროა საქართველოს პარლამენტმა საქართველოს საარჩევნო კოდექსში გააჩინოს ვალდებულება, რომ პოლიტიკურმა პარტიებმა თავიანთ აქტივობებში ჩართონ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლები (59.9%). ოსურ თემში (40.8%) აქტუალურია მოსაზრება, რომ ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკურ მონაწილეობას გაზრდის ის, თუ მედიასაშუალებები უფრო აქტიურად ისაუბრებენ/დაწერენ იმაზე, რამდენად მნიშვნელოვანია ეთნიკური უმცირესობების ჩართვა პოლიტიკურ პროცესებში. (იხ. დიაგრამა N45).

დიაგრამა N45:

შენიშვნა: მოცემულ კითხვაზე დასაშვები იყო ერთზე მეტი პასუხის გაცემა, შესაბამისად, დიაგრამაზე წარმოდგენილი მონაცემების სიხშირეთა ჯამი აჭარბებს 100%-ს.

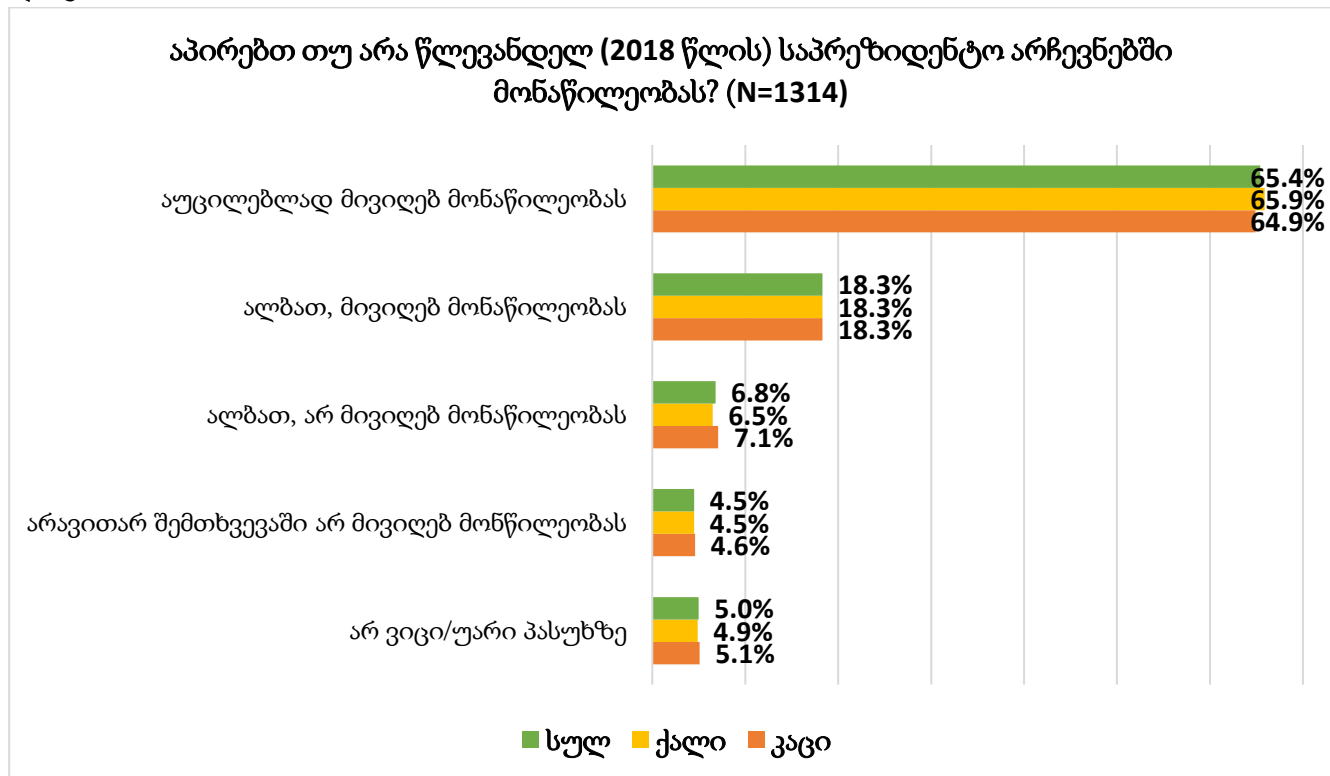
5.4 არჩევნებში მონაწილეობა

საარჩევნო სისტემა მნიშვნელოვანი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ინსტიტუტია, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი რგოლია ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური

მონაწილეობისთვის. შესაბამისად, საინტერესოა, თუ რამდენად არიან ისინი ჩართულნი საარჩევნო პროცესში, რამდენად აქტიურები არიან, საიდან იღებენ ინფორმაციას პარტიებისა და კანდიდატების შესახებ და ა.შ.

კითხვაზე, აპირებენ თუ არა 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილეობას, სავსე სამუშაოების დროს, რესპონდენტთა 65.5% აცხადებდა, რომ აუცილებლად აპირებდა არჩევნებში მონაწილეობას, 18.3%-მა კი განაცხადა, რომ, ალბათ მიიღებდა არჩევნებში. გენდერული ნიშნით, არჩევნებში მონაწილეობის მიმართ მზაობა არ განსხვავდება.

დიაგრამა N46:

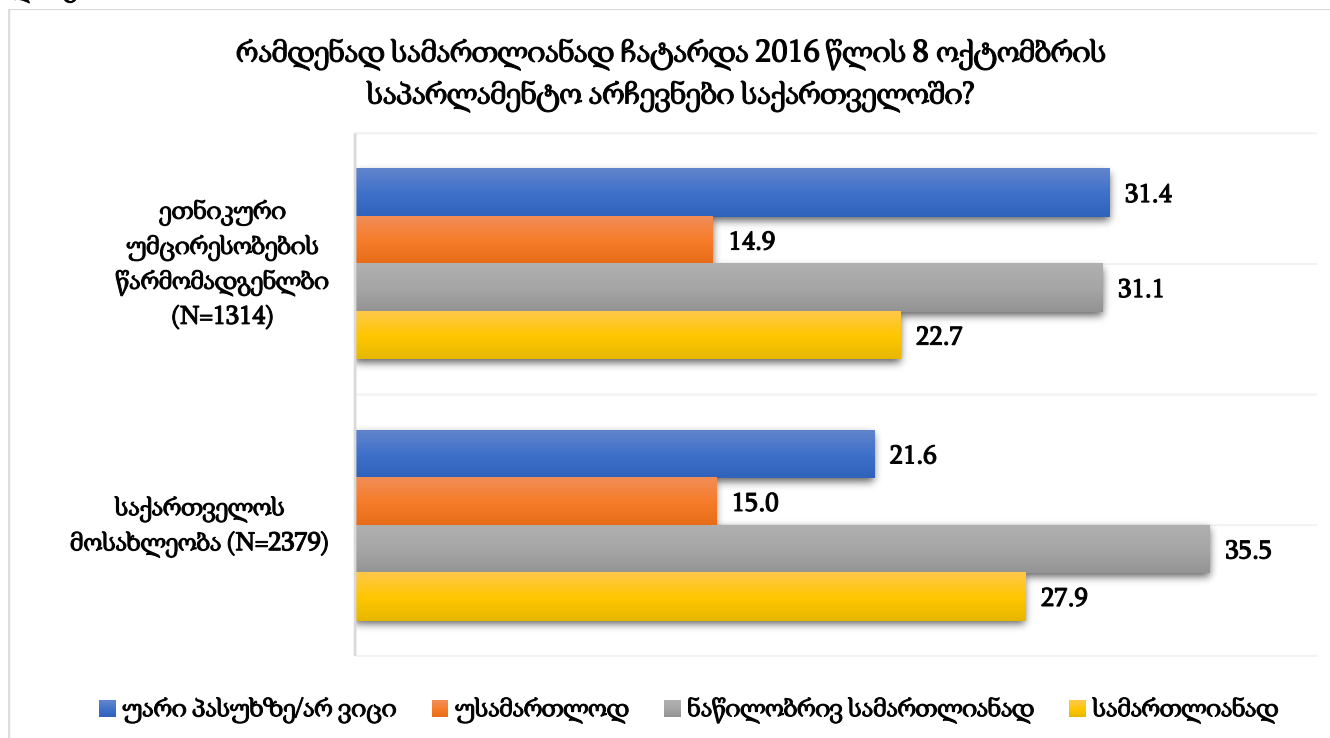

ასევე, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, მიიღეს თუ არა რესპონდენტებმა მონაწილეობა 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნებში. რესპონდენტთა უმრავლესობამ, 74.5%-მა, განაცხადა, რომ მიიღო მონაწილეობა არჩევნებში, ხოლო 20.7%-ის განცხადებით, არ მიუღია. ეს მონაცემი ემთხვევა კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის გამოკითხვის შედეგებს, სადაც საქართველოს მოსახლეობის 74%-მა თქვა, რომ მიიღო მონაწილეობა 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნებში, ხოლო 25%-ს არ მიუღია (კავკასიის ბარომეტრი, 2017). თუმცა, ეს მონაცემები რეალობას არ შეესაბამება, რადგან 2016 წელს არჩევნებში მონაწილეობა მოსახლეობის 51.94%-მა მიიღო (საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია, 2016). საინტერესოა ეთნიკური უმცირესობების არჩევნებში ხმის მიცემის პრაქტიკები, რომელიც მუნიციპალიტეტების ჭრილშია ხელმისაწვდომი საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის ვებ-გვერდზე, თუმცა ამ სტატისტიკის განხილვა კვლევის ფარგლებში შესწავლილი ჯგუფებთან

მიმართებით არარელევანტურია, რადგან ეს ინფორმაცია არ ეხება კონკრეტულ ეთნიკურ ჯგუფებს, რომლებიც აღნიშნული კვლევის სამიზნე ჯგუფებს წარმოადგენდნენ.

არჩევნებში მონაწილეობის გარდა, ასევე საინტერესო იყო იმის გაგება, თუ რა დამოკიდებულება აქვთ რესპონდენტებს 2016 წელს ჩატარებული არჩევნების მიმართ. კითხვაზე, თუ რამდენად სამართლიანად ჩატარდა 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები, 29.8%-მა არ იცის, 14.9%-ის აზრით, ის სრულიად უსამართლოდ ჩატარდა, 31.1%-ის აზრით, ნაწილობრივ სამართლიანად, ხოლო 22.7%-ის აზრით – სრულიად სამართლიანად. ეს შეფასებებიც თითქმის თანხვედრა კავკასიის ბარომეტრის 2017 წლის მოსახლეობის გამოკითხვის შედეგებს, სადაც რესპონდენტთა 15%-მა თქვა, რომ ბოლო საპარლამენტო არჩევნები სრულიად უსამართლოდ ჩატარდა, 35.5%-მა აღნიშნა, რომ - ნაწილობრივ სამართლიანად, ხოლო 27.9%-ის აზრით – სამართლიანად (კავკასიის ბარომეტრი, 2017) (იხ. დიაგრამა N47).

დიაგრამა N47:

შენიშვნა: მონაცემი საქართველოს მოსახლეობის შესახებ გამოყენებულია კავკასიის ბარომეტრი საქართველოს 2017 წლის კვლევის შედეგებიდან.

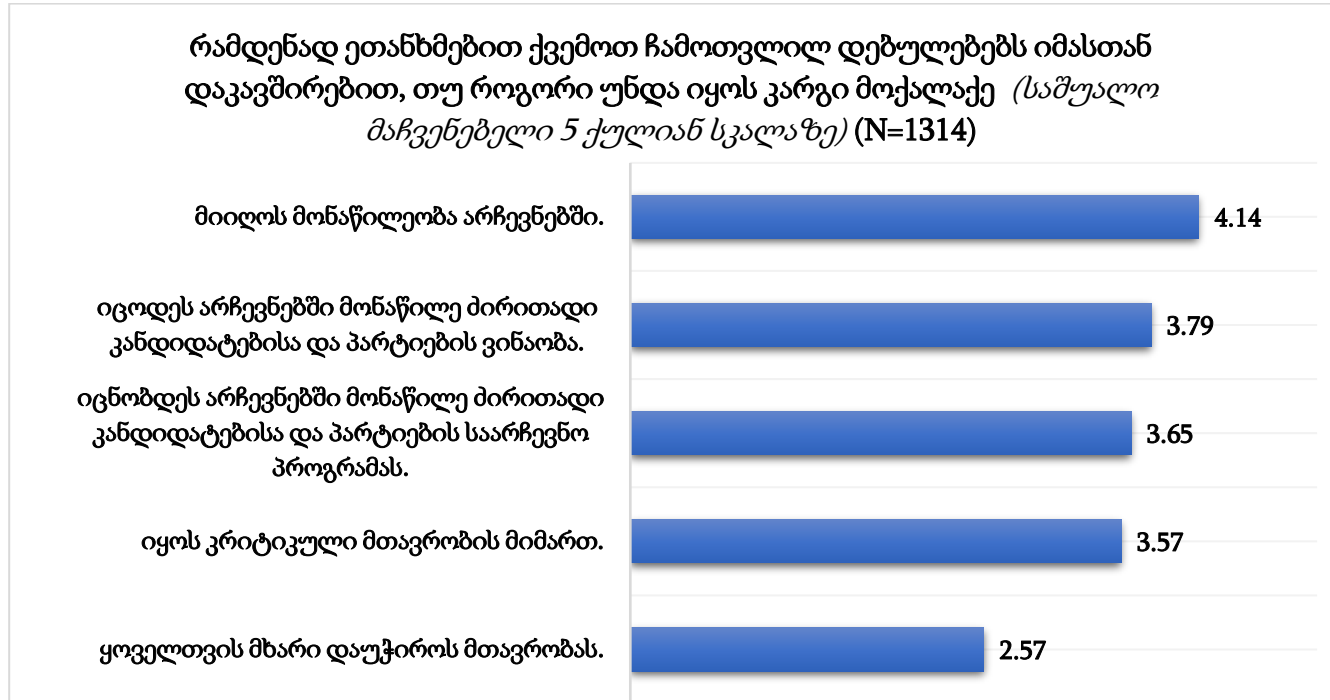
მნიშვნელოვანია, რომ ქართული ენის ცოდნის ცვლადი კავშირშია არჩევნების ჩატარების სამართლიანობის აღქმასთან. ქართული ენის ფლობის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი მაღალია (18.5) იმ რესპონდენტებში, რომლებიც თვლიან, რომ 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნები სრულიად სამართლიანად ჩატარდა, იმათთან შედარებით, ვინც მიიჩნევს, რომ არჩევნები ნაწილობრივ (საშუალო - 16.74) ან სრულიად უსამართლოდ (საშუალო - 14.3) ჩატარდა (იხ. დიაგრამა N48).

დიაგრამა N48:

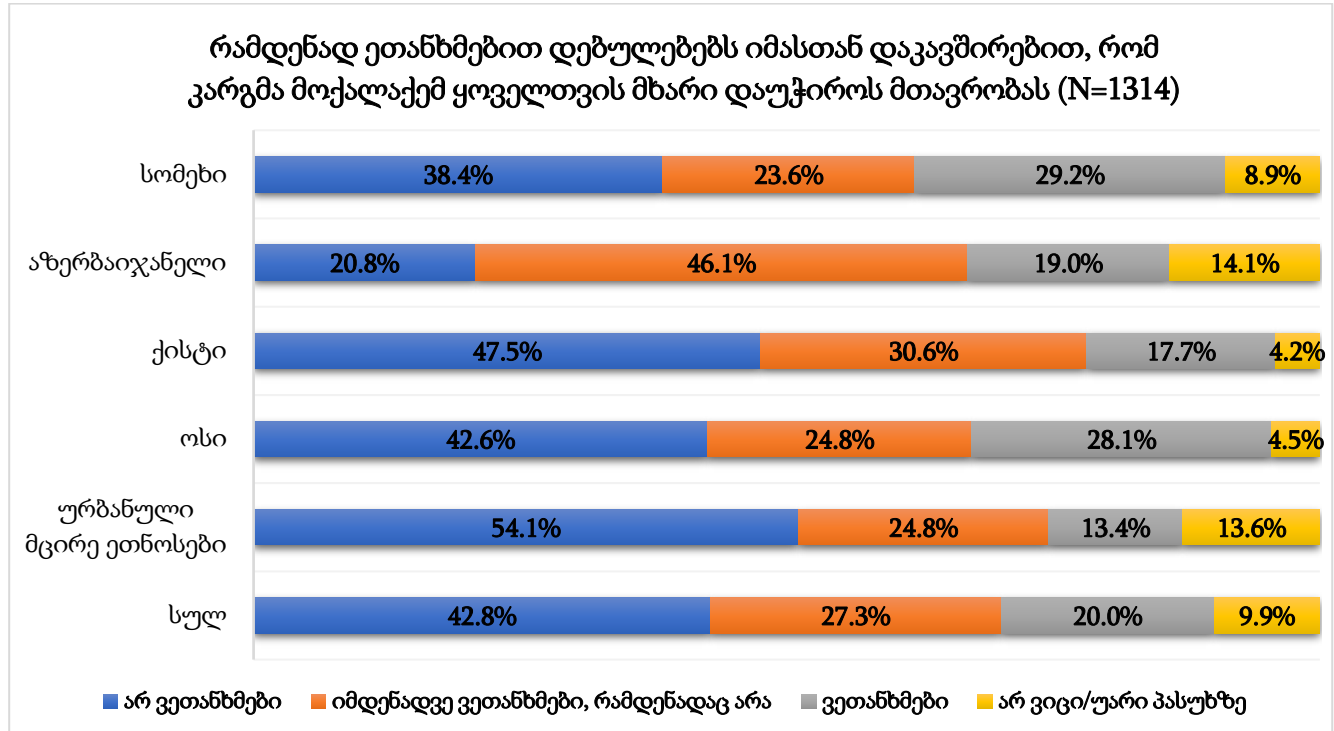
რესპონდენტებს წაეკითხათ დებულებები იმის შესახებ, თუ როგორი უნდა იყოს კარგი მოქალაქის ქცევა არჩევნებთან დაკავშირებით. კვლევის მონაწილეებმა დებულებები შეაფასეს 5 ქულიან სკალაზე, სადაც ქულა 1 ნიშნავდა „სრულიად არ ვეთანხმები“, ქულა 3 – „იმდენადვე ვეთანხმები, რამდენადაც არ ვეთანხმები“, ქულა 5 – „სრულიად ვეთანხმები“. ნეიტრალური ქულა 3-ია, მასზე მაღალი საშუალო შეფასება დადებით ველში თავსდება, ხოლო დაბალი - უარყოფითში. აღმოჩნდა, რომ ყველაზე მეტად რესპონდენტები ეთანხმებიან იმ დებულებას, რომ „კარგმა მოქალაქემ არჩევნებში მონაწილეობა უნდა მიიღოს“ (საშუალო 4.11, სტანდარტული გადახრა - 1.09, მედიანა - 4). რაც შეეხება დებულებას, რომ „კარგმა მოქალაქემ უნდა იცოდეს არჩევნებში მონაწილე ძირითადი კანდიდატებისა და პარტიების ვინაობა“, საშუალო მაჩვენებელია - 3.83 (სტანდარტული გადახრა - 1.10, ხოლო მედიანა - 4). ხოლო დებულებაზე, „კარგი მოქალაქე უნდა იცნობდეს არჩევნებში მონაწილე ძირითადი კანდიდატებისა და პარტიების საარჩევნო პროგრამას“, რესპონდენტების პასუხების საშუალო მაჩვენებელი 3.63-ია (სტანდარტული გადახრა - 1.13, ხოლო მედიანა - 4). რესპონდენტები შედარებით ნაკლები ენთუზიაზმით ეთანხმებიან დებულებას, რომ „კარგი მოქალაქე უნდა იყოს კრიტიკული მთავრობის მიმართ“, რომლის მიმართ თანხმობის საშუალო მაჩვენებელია 3.49 (სტანდარტული გადახრა - 1.17, ხოლო მედიანა - 3). უარყოფითია რესპონდენტების დამოკიდებულება იმ მოსაზრების მიმართ, რომ „კარგმა მოქალაქემ ყოველთვის მხარი უნდა დაუჭიროს მთავრობას“ (საშუალო - 2.59, სტანდარტული გადახრა - 1.22, მედიანა - 3) (იხ. დიაგრამა N49).

დიაგრამა N49:

განსაკუთრებით საინტერესოა ბოლო დებულება, ვინაიდან, ეთნიკური უმცირესობების მიმართულებით არსებობს სტერეოტიპი, რომ ისინი ყოველთვის მთავრობას უჭერენ მხარს, რაც მმართველ პარტიას რესურსების ხარჯვის არიდების და არჩევნებში გამარჯვების კარგ შესაძლებლობებს აძლევს. ამ დებულების შეფასების უფრო მეტად ილუსტრაციისთვის, საინტერესოა მათი ანალიზი უმცირესობების ჭრილში. სომხური თემის რესპონდენტების 38.4% არ ეთანხმება („სრულიად არ ვეთანხმები“ ან „ძირითადად არ ვეთანხმები“) ამ დებულებას, აზერბაიჯანული თემის - 20.8%, ქისტების - 47.5%, ოსების - 42.6%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 54.1% (იხ. დიაგრამა N50).

დიაგრამა N50:

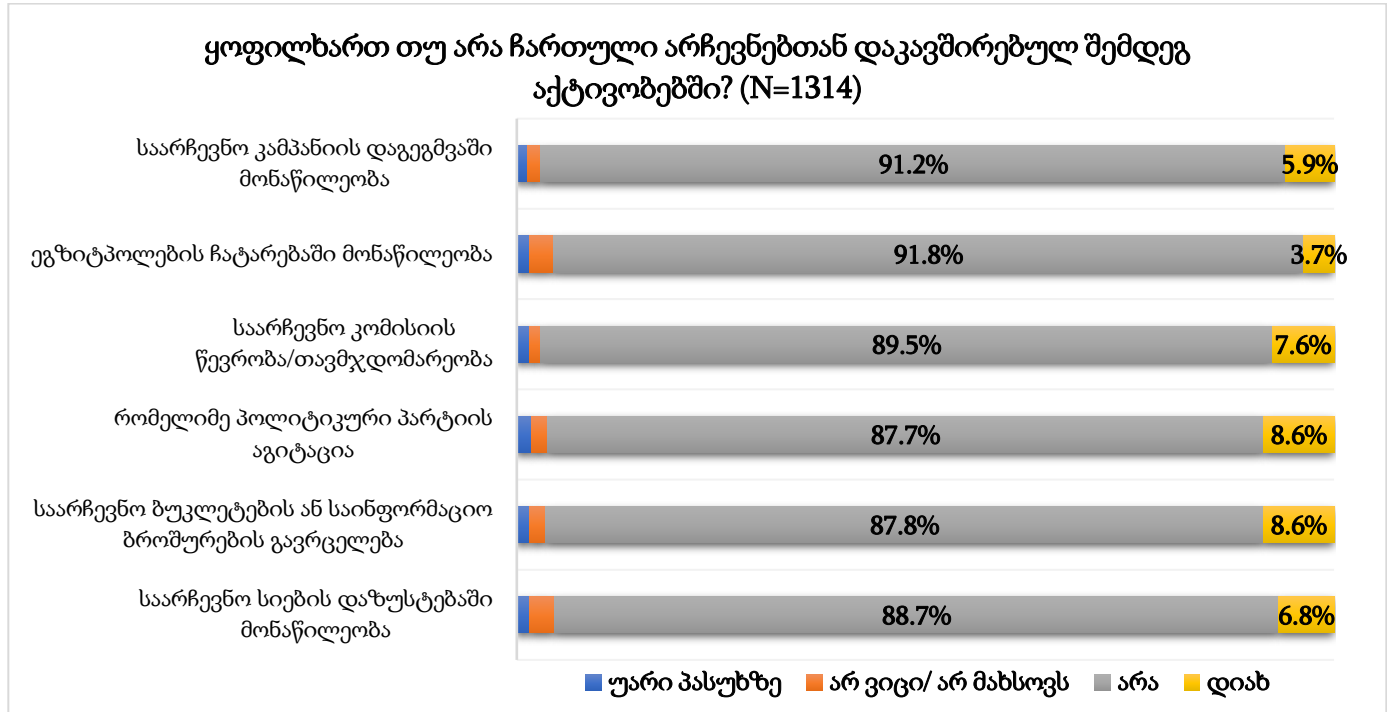

შენიშვნა: კატეგორიაში - „ვეთანხმები“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „ძირითადად ვეთანხმები“ და „სრულიად ვეთანხმები“, ხოლო კატეგორიაში „არ ვეთანხმები“ - „ძირითადად არ ვეთანხმები“ და „სრულიად არ ვეთანხმები“.

პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის გასაზომად, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, თუ რამდენად იყვნენ რესპონდენტები ჩართულები საარჩევნო კამპანიებში ან უშუალოდ საარჩევნო პროცესებში.

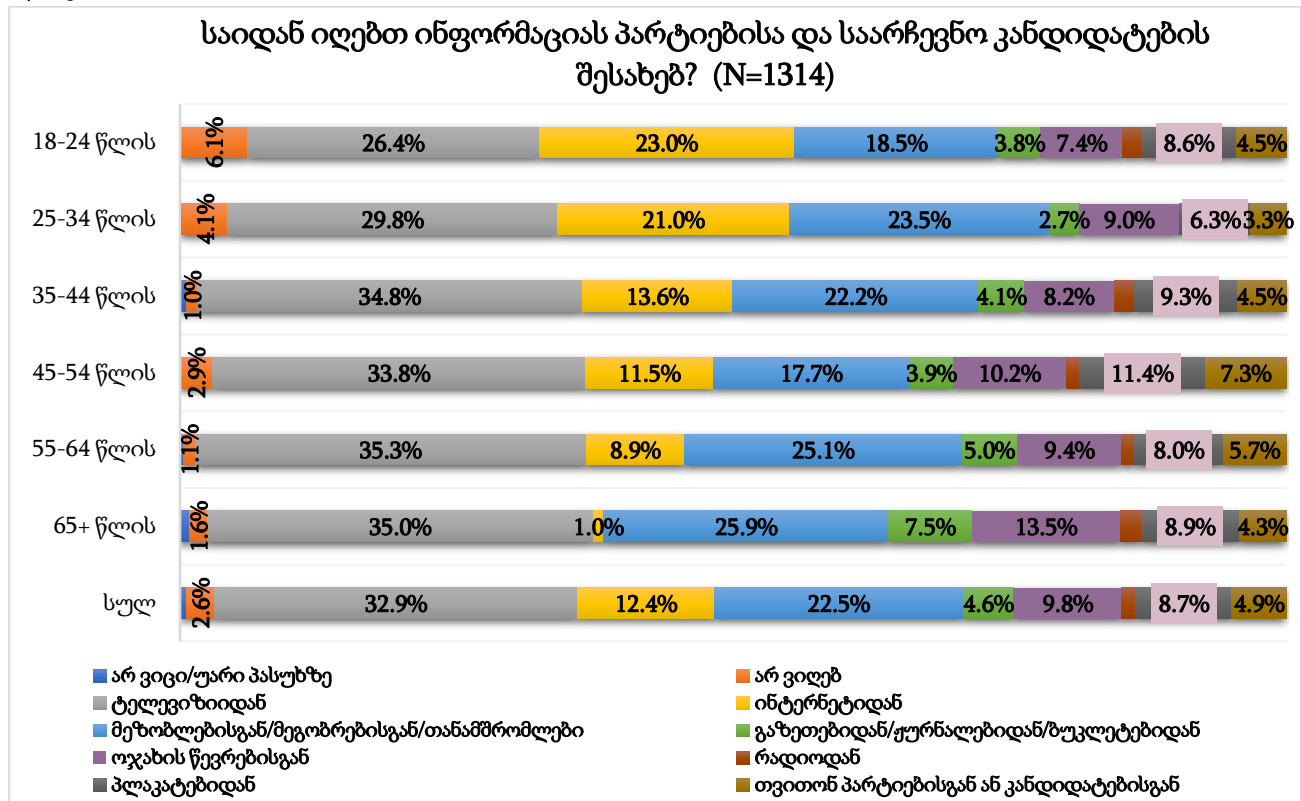
გამოკითხვა აჩვენებს, რომ რესპონდენტთა 91.2%-ს არასდროს მიუღია მონაწილეობა საარჩევნო კამპანიის დაგეგმვაში, ხოლო იმ რესპონდენტების რიცხვი, ვისაც ამაში მონაწილეობა მიუღია - მხოლოდ 5.9%-ია. ეგზიტპოლების განხორციელებაში მონაწილეობა მიუღია მხოლოდ 3.7%-ს, ხოლო არ მიუღია 91.8%-ს. რაც შეეხება საარჩევნო კომისიის წევრობას/თავჯდომარეობას, მასში ჩართული ყოფილა რესპონდენტების 7.6%, ხოლო არ ყოფილა - 89.5%. პოლიტიკური პარტიის აგიტაციაში ჩართული ყოფილა შედარებით მეტი რესპონდენტი - 8,6%-ს, ხოლო არ ყოფილა - 87.7%. რაც შეეხება საარჩევნო ბუკლეტების ან საინფორმაციო ბროშურების გავრცელებაში მონაწილეობას, მასში, ასევე, ჩართული ყოფილა რესპონდენტების 8.6%, ხოლო არ მიუღია მონაწილეობა 87.8%-ს. და ბოლოს, საარჩევნო სიების დაზუსტებაში მონაწილეობა რესპონდენტთაგან მხოლოდ 6.8%-მა მიიღო, ხოლო 88.7%-ს - არ მიუღია (იხ. დიაგრამა N51).

დიაგრამა N51:

საარჩევნო სისტემისა და პარტიების შესახებ ინფორმაციულობის ხარისხის გასაგებად მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, თუ საიდან იღებენ რესპონდენტები ინფორმაციას პარტიებისა და საარჩევნო კანდიდატების შესახებ. გამოკითხულებმა ინფორმაციის მიღების რამდენიმე წყარო დაასახელეს: 32.9% მოცემულ ინფორმაციას ტელევიზიიდან იღებს, 22.5% - მეზობლებისგან/მეგობრებისგან ან თანამშრომლებისაგან, 9.8% - ოჯახის წევრებისგან, რესპონდენტთა 8.7% - პლაკატებიდან; აღსანიშნავია, რომ რესპონდენტების მხოლოდ 12.4% სარგებლობს ინტერნეტით მიწოდებული მასალებით პარტიებისა და საარჩევნო კანდიდატების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად. მხოლოდ 2.6%—ია ისეთი, ვინც საერთოდ არ იღებს აღნიშნულ ინფორმაციას. გენდერულ ჭრილში მსგავსი ტენდენცია იკვეთება საარჩევნო სისტემებსა და პარტიების შესახებ ინფორმაციის მიღების წყაროების გამოყენების შესახებ. ანუ, ინფორმაციის მიღების წყაროები რესპონდენტების გენდერის ჭრილში ერთმანეთსიგან არ განსხვავდებიან. აღსანიშნავია ის, რომ ტელევიზიიდან ინფორმაციას 35 წლის და მასზე მეტი ასაკის რესპონდენტები უფრო იღებენ, ვიდრე 35 წელზე ნაკლები ასაკის გამოკითხულები. ამათან, 18-34 წლის ახალგაზრდები, სხვა ასაკობრივ ჯგუფებთან შედარებით, ინტერნეტს უფრო აქტიურად იყენებენ არჩევნების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად (იხ. დიაგრამა N52).

დიაგრამა N52:

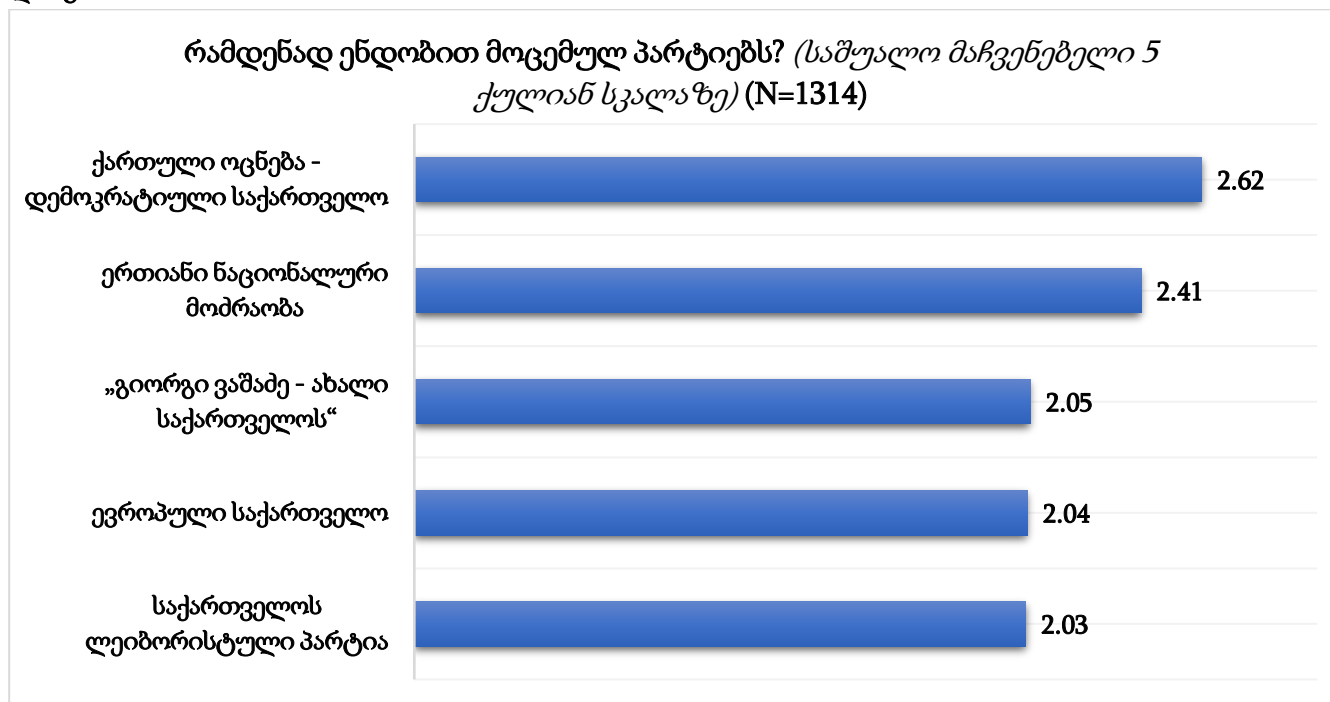
5.5 პოლიტიკური პარტიების როლი

პოლიტიკურ პროცესებში ეთნიკურ უმცირესობათა მონაწილეობის შეფასებისას გადამწყვეტი როლი პოლიტიკურ პარტიებს ენიჭებათ, რადგან სწორედ მათგან ფორმირდება ადმსრულებელი თუ საკანონმდებლო ხელისუფლება, ოპოზიციას და ა.შ. შესაბამისად, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაზომვა, თუ რამდენად ენდობიან რესპონდენტები პოლიტიკურ პარტიებს. კვლევის პროცესში გამოიყო 10 პოლიტიკური პარტია, რომლებიც ფოკუს-ჯგუფებზე თავად ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებმა გამოარჩიეს. კვლევამ აჩენა, რომ, ჯამში, პოლიტიკური პარტიებისადმი ნდობა დაბალია. რესპონდენტთა მხოლოდ 12.6% ენდობა („ძირითადად ვენდობი“ ან „სრულიად ვენდობი“) მათ.

პოლიტიკური პარტიებისადმი ნდობა რესპონდენტებმა 5 ქულიან სკალაზე შეაფასეს, სადაც ქულა 1 ნიშნავდა, რომ „საერთოდ არ ვენდობი“, ქულა 3 – „არც ვენდობი, არც არ ვენდობი“, ქულა 5 – „სავსებით ვენდობი“. „ქართული ოცნებისადმი“ ნდობის საშუალო ქულად 2.62 დაფიქსირდა (სტანდარტული გადახრა 1.48, ხოლო მედიანა - 3). ეთნიკური ნიშნით კი ეს მაჩვენებელი შემდეგნაირია: სომხური თემის რესპონდენტების საშუალო ქულაა - 2.85, აზერბაიჯანელების - 2.84, ქისტების - 2.99, ოსების - 2.83, ურბანული მცირე ეთნოსების - 2.1. „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობისადმი“ ნდობის საერთო

საშუალო ქულაა 2.41 (სტანდარტული გადახრა 1.37, ხოლო მედიანა - 2). ეთნიკური ნიშნით საშუალო ქულები შემდეგნაირად გადანაწილდა: სომხური თემი - 3.17, აზერბაიჯანული თემი - 2.94, ქისტები - 1.68, ოსები - 2.21, ურბანული მცირე ეთნოსების - 2.28. რაც შეეხება „ევროპულ საქართველოს“, მის მიმართ საერთო ნდობა საშუალოდ 2.04 ქულით შეფასდა (სტანდარტული გადახრა 1.20, ხოლო მედიანა - 1). „საქართველოს პატრიოტთა ალიანსის“ ნდობის საერთო საშუალო მაჩვენებელია 1.83 ქულა (სტანდარტული გადახრა 1.10, ხოლო მედიანა - 1). „საქართველოს ლეიბორისტული პარტიისადმი“ ნდობას საშუალოდ 2.03 ქულა მიენიჭა (სტანდარტული გადახრა 1.35, ხოლო მედიანა - 1). კიდევ უფრო დაბალია „დემოკრატიული მოძრაობა - ერთიანი საქართველოსადმი (ნინო ბურჯანაძე)“ ნდობის საშუალო ქულა - 1.61 (სტანდარტული გადახრა 1.10, ხოლო მედიანა - 1). პარტია „თავისუფალი საქართველოსადმი“ ნდობა საშუალოდ 1.61 ქულით შეფასდა (სტანდარტული გადახრა 0.96, ხოლო მედიანა - 1). დაახლოებით იგივეა „რესპუბლიკური პარტიისადმი“ ნდობის საშუალო მაჩვენებელი - 1.60 (სტანდარტული გადახრა 0.97, ხოლო მედიანა - 1). „გიორგი ვაშაძე - ახალი საქართველოს“ მიმართ ნდობის საშუალო ქულა 2.05-ია (სტანდარტული გადახრა 1.32, ხოლო მედიანა - 1). პოლიტიკურ პარტია „გირჩის“ ნდობის საშუალო ქულა კი 1.87-ია (სტანდარტული გადახრა 1.22, ხოლო მედიანა - 1) (იხ. დიაგრამა N53).

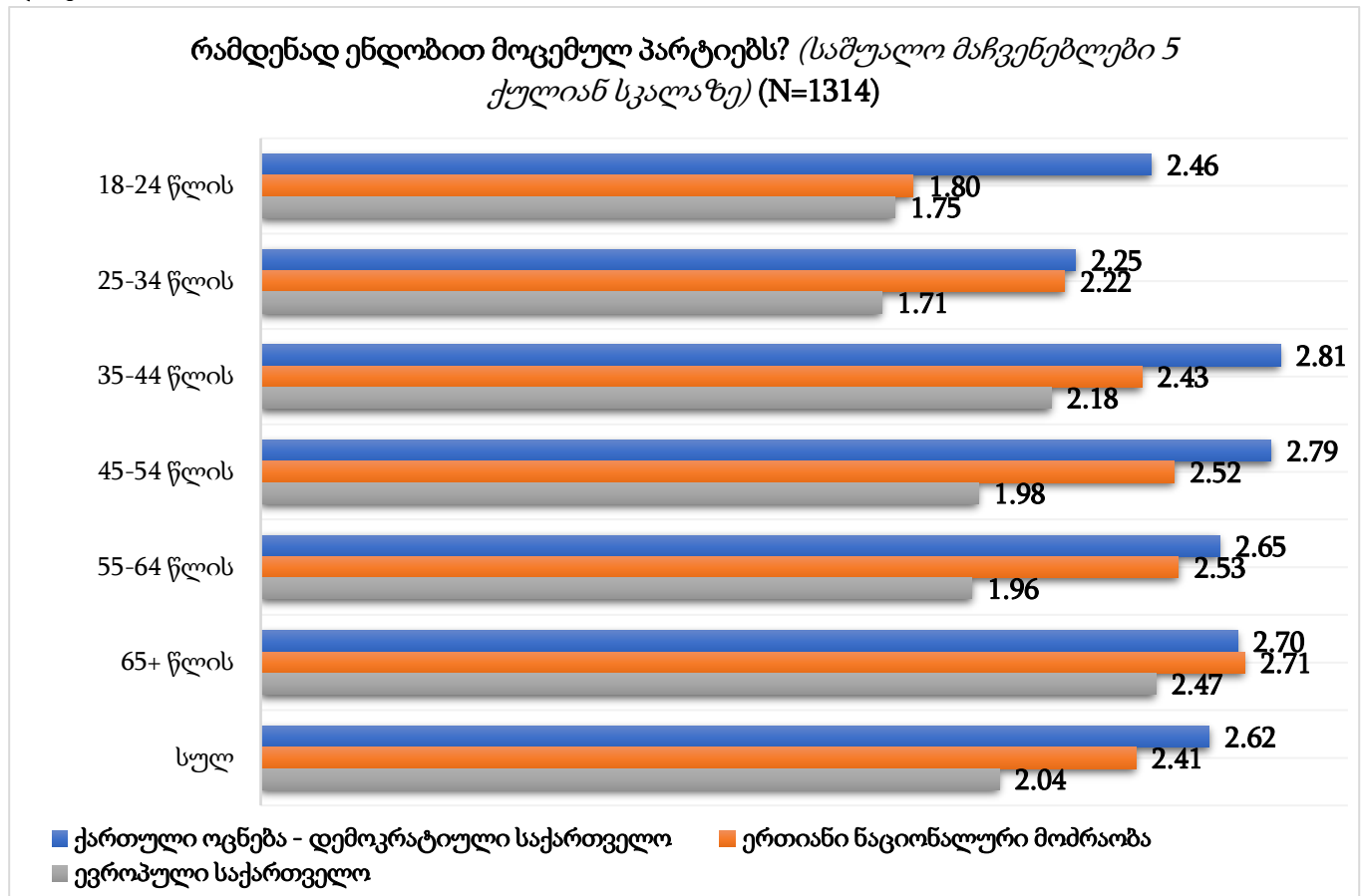
დიაგრამა N53:

პოლიტიკური პარტიებისადმი ნდობა მკვეთრად დაბალია 18-34 წლის რესპონდენტებში, სხვა ასაკობრივ ჯგუფებთან შედარებით. „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველოსადმი“ ნდობის საშუალო ქულა 18-24 წლის რესპონდენტებში 2.46 და 25-34 წლის გამოკითხულებში - 2.25-ია, მაშინ, როდესაც 35-44 წლის კვლევის მონაწილეები საშუალოდ 2.81 ქულით ენდობიან, 45-54 წლისები - 2.79-ით, 55-64 წლისები - 2.65-ით, 65 წლის და ზემოთ - 2.70 ქულით. ასაკობრივ ჯგუფებში მსგავსი

ტენდენცია იკვეთება „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის“ მიმართ ნდობის კუთხითაც. მის მიმართ ყველაზე უნდობლად განწყობილები 18-34 წლის რესპონდენტები არიან, ხოლო ყველაზე მეტად ამ პარტიას 65 წლის და მეტი ასაკის მქონე რესპონდენტები ენდობიან (თუმცა, ნდობის საშუალო მაჩვენებელი მაინც უარყოფით ველში ხვდება - 2.71). 65 წლის და მეტი ასაკის მქონე რესპონდენტებში, სხვა ასაკობრივ ჯგუფებთან შედარებით, უფრო მაღალია ნდობა, ასევე, „ევროპული საქართველოს“ მიმართ (ნდობის საშუალო ქულაა 2.47, მაშინ, როდესაც 18-24 წლის რესპონდენტებში ეს მაჩვენებელი 1.75 ქულაა და 25-34 წლისებში - 1.71) (იხ. დიაგრამა N54).

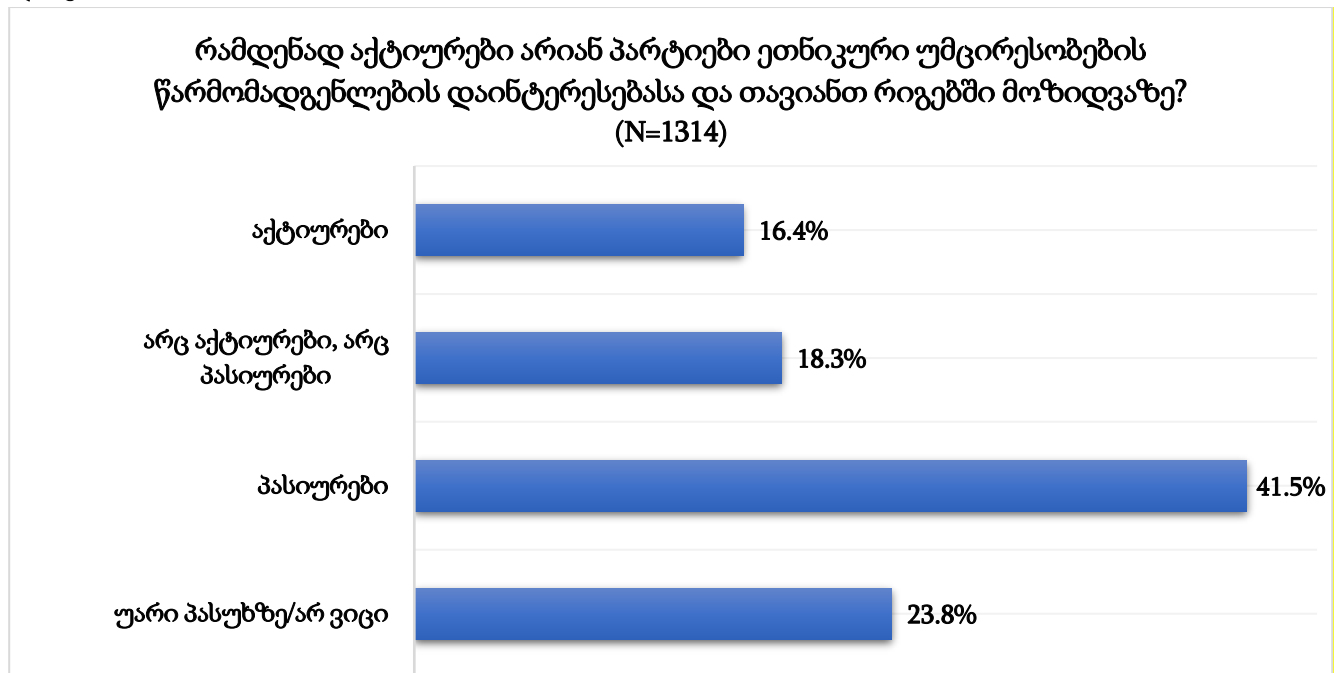
დიაგრამა N54:

კონკრეტული პარტიების მიმართ ნდობაშიც საინტერესო როლს ასრულებს ქართული ენის ცოდნა: იკვეთება, რომ პარტიების მიმართ ნდობისა და ენის ცოდნის დონის ცვლადები სტატისტიკურ კავშირშია ერთმანეთთან. ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი უფრო მაღალია იმ რესპონდენტებში, რომლებიც ენდობიან პოლიტიკურ პარტიას „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“ (უფრო ვენდობი, ვიდრე არ ვენდობი - საშუალოა 15.87 და ვენდობი - საშუალოა 18.47), ვიდრე მათი, ვინც ენდობა პოლიტიკურ პარტიას „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“ (უფრო ვენდობი, ვიდრე არ ვენდობი - საშუალოა 14.72 და ვენდობი - საშუალოა 13.85).

პარტიების ზოგადი შეფასებების შემდეგ, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, რესპონდენტების აზრით, რამდენად აქტიურები არიან პარტიები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების დაინტერესებასა და თავიანთ რიგებში მოზიდვაზე. რესპონდენტთა 41.5% ფიქრობს, რომ პარტიები პასიურები არიან („ძალზე პასიურები“ ან „უფრო პასიურები, ვიდრე აქტიურები“), 18.3%-ის აზრით კი, ისინი თანაბრად პასიურები და აქტიურები არიან. რესპონდენტთა მხოლოდ 16.4% მიიჩნევს, რომ, ეთნიკური უმცირესობების თავიანთ რიგებში მოზიდვის თვალსაზრისით, პოლიტიკური პარტიები აქტიურები („ძალზე აქტიურები“ ან „უფრო აქტიურები, ვიდრე პასიურები“) არიან. გამოკითხულთა 23.8%-ს გაუჭირდა ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა (იხ. დიაგრამა N55). ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებს შორის აღნიშნული საკითხისადმი დამოკიდებულება მცირედით განსხვავებულია: სომეხი (25.9%) და ქისტი (19.5%) რესპონდენტების შედარებით დიდი ნაწილი მიიჩნევს, რომ პარტიები აქტიურები („ძალზე აქტიურები“ ან „უფრო აქტიურები, ვიდრე პასიურები“) არიან ამ მხრივ, ვიდრე სხვა ეთნიკური ჯგუფების წარმომადგენლები.

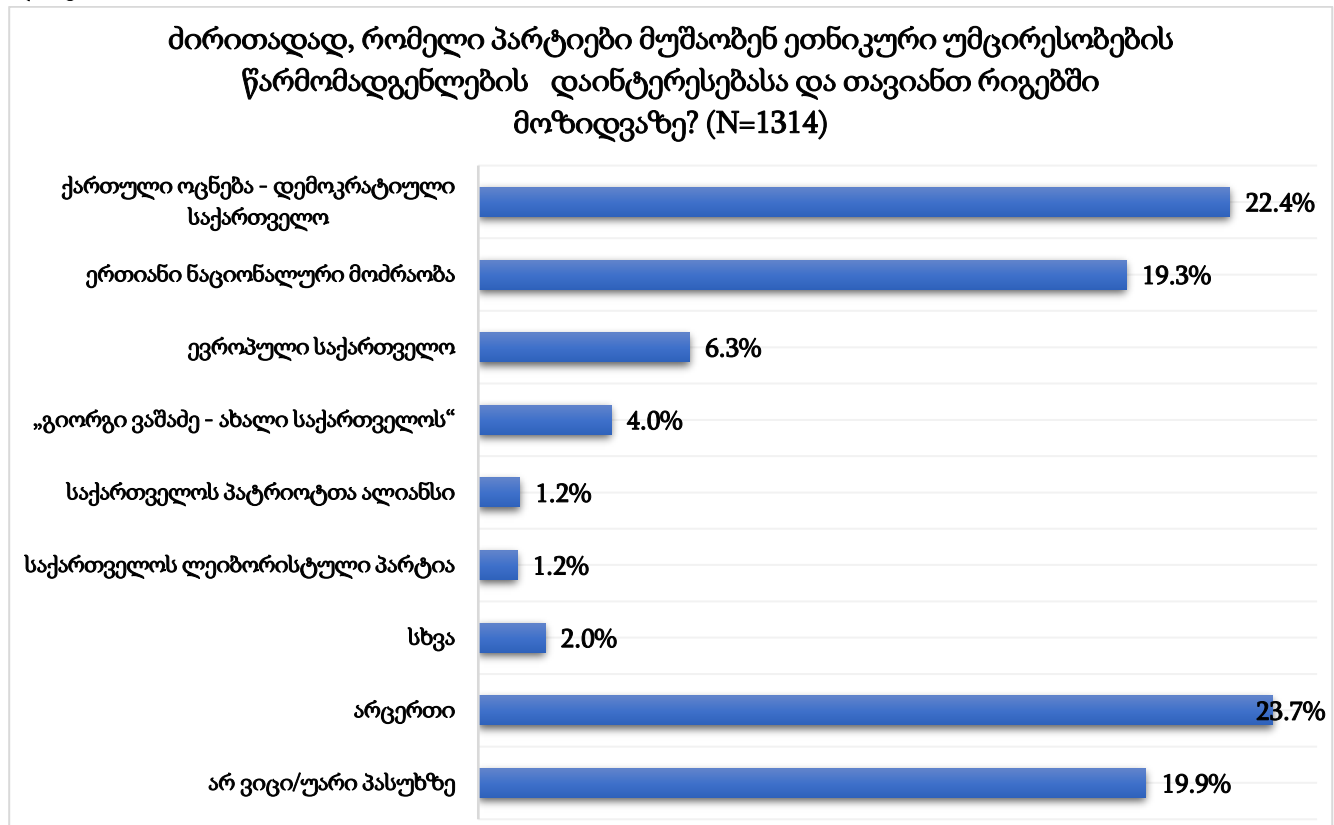
დიაგრამა N55:

ზემოაღნიშნული კითხვიდან გამომდინარე, საინტერესო იყო იმის გაგება, თუ კონკრეტულად რომელი პარტიები მუშაობენ, მეტ-ნაკლები ხარისხით, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების დაინტერესებასა და თავიანთ რიგებში მოზიდვაზე. რესპონდენტებმა მოცემულ შეკითხვას ასე უპასუხეს: 22.4%-ის აზრით, „ქართული ოცნება - დემოკრატიული საქართველო“ მუშაობს ეთნიკური უმცირესობების დაინტერესებასა და მათ რიგებში მოზიდვაზე, 19.3%-ის „ერთიანი ნაციონალური მოძრაობა“ მუშაობს ეთნიკური უმცირესობების თავის რიგებში მოზიდვაზე, 6.3%-ის აზრით - „ევროპული საქართველო“, ხოლო 23.7%-ის აზრით კი, არცერთი პარტია არ მუშაობს მსგავს საკითხებზე. ეთნიკურ ჭრილში, რესპონდენტების მიხედვით, აღმოჩნდა, რომ ეს პარტიები უფრო

მეტად მუშაობენ სომხურენოვან, ქისტ და შემდეგ აზერბაიჯანულენოვან ჯგუფებზე (იხ. დიაგრამა N56).

დიაგრამა N56:

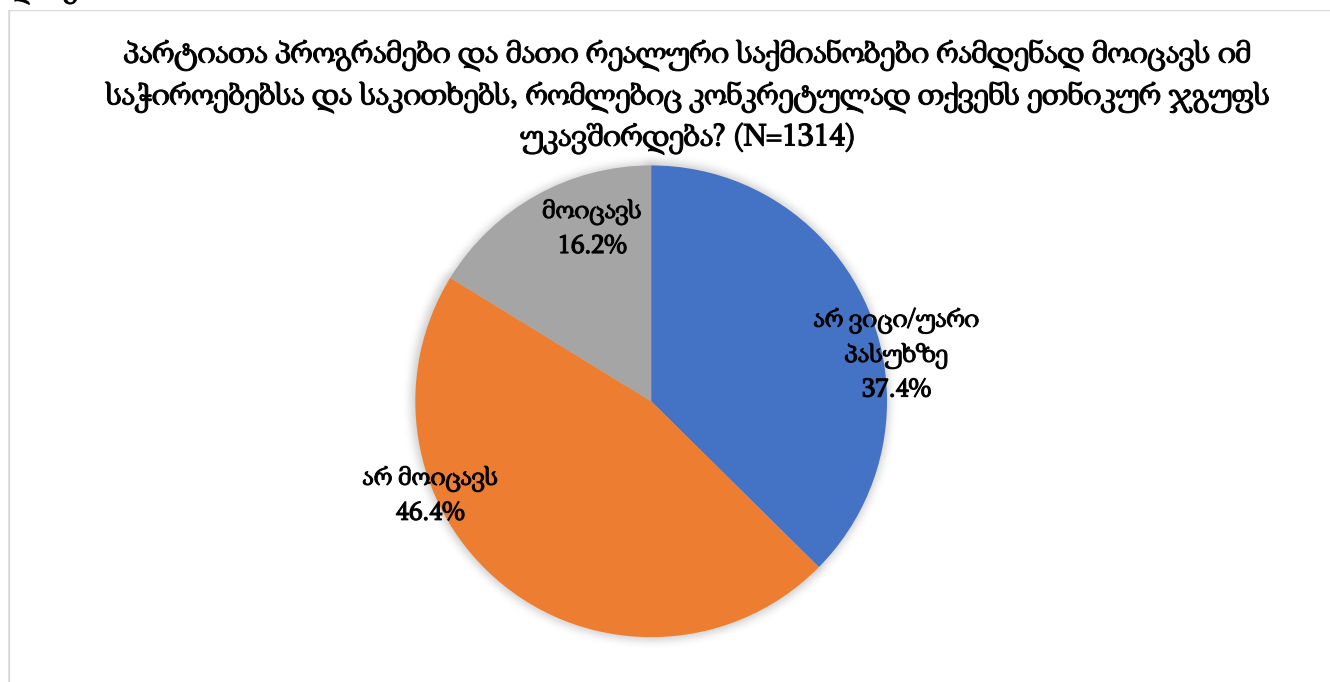
კითხვაზე, თუ რამდენად ეცნობიან რესპონდენტები პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო პროგრამებს, მათი უმრავლესობა, 72.8% აცხადებს, რომ არ ეცნობა („არ ვეცნობი“ ან „უფრო არ ვეცნობი, ვიდრე ვეცნობი“) მას. მათი გაცნობით მხოლოდ 5.1%-ია დაინტერესებული („უფრო ვეცნობი, ვიდრე არ ვეცნობი“ ან „ვეცნობი“). ხოლო რესპონდენტთა 20.1% ზედაპირულად ეცნობა პარტიების საარჩევნო პროგრამებს. საინტერესოა აღნიშნული საკითხი ეთნიკური უმცირესობების ჭრილში: პოლიტიკური პარტიების საარჩევნო პროგრამებს ეცნობა („უფრო ვეცნობი, ვიდრე არ ვეცნობი“ ან „ვეცნობი“) სომხური თემის რესპონდენტების 14%, აზერბაიჯანელების 1.1%, ქისტების 4.9%, ოსების 1.2%, ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 4.3%. გენდერულ ჭრილში, ქალებისა და კაცების ქცევა, ამ კუთხით, მსგავსია.

პოლიტიკურ პარტიებთან თანამშრომლობის მზაობის გარდა, მნიშვნელოვანი იყო, აგრეთვე, იმის გაგება, თუ რა მიმართულებით თანამშრომლობენ პარტიები ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების წარმომადგენლებთან. რესპონდენტთა 31.5% ამბობს, რომ არ იცის ასეთი თანამშრომლობის არებობის შესახებ, 37.4%-ის თქმით, პარტიები მათთან არც ერთი მიმართულებით არ თანამშრომლობენ; რესპონდენტებმა თანამშრომლობის მხოლოდ ორ ფორმაზე მიუთითეს: 7.8%-ის თქმით, პოლიტიკური

პარტიები მოსახლეობასთან პარტიაში მოქალაქეების გაწევრიანების კუთხით თანამშრომლობენ, 15.5%-ის თქმით კი, პარტიების მოქალაქეებთან თანამშრომლობა პარტიული დავალებების შესრულებაში გამოიხატება.

და ბოლოს, შეკითხვების ეს ბლოკი დასრულდა თემით, თუ რამდენად მოიცავს პარტიათა პროგრამები და მათი რეალური საქმიანობები იმ საჭიროებებსა და საკითხებს, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებს უკავშირდება. რესპონდენტთა 36.9%-ს არ აქვს ამ კითხვაზე პასუხი. 46.4%-ის თქმით, პარტიათა პროგრამები და საქმიანობა არ მოიცავს („არ მოიცავს“ ან „უფრო არ მოიცავს, ვიდრე მოიცავს“) მათ საჭიროებებს. რესპონდენტთა მხოლოდ 16.1% მიიჩნევს, რომ აღნიშნული პროგრამები ასეთ საკითხებს მოიცავს („მოიცავს“ ან „უფრო მოიცავს, ვიდრე არ მოიცავს“) (იხ. დიაგრამა N57).

დიაგრამა N57:

შენიშვნა: კატეგორიაში - „მოიცავს“ გაერთიანებულია შემდეგი ორი პასუხი: „სრულიად მოიცავს“ და „უფრო მოიცავს, ვიდრე არ მოიცავს“, ხოლო კატეგორიაში „არ მოიცავს“ – „საერთოდ არ მოიცავს“ და „უფრო არ მოიცავს, ვიდრე მოიცავს“.

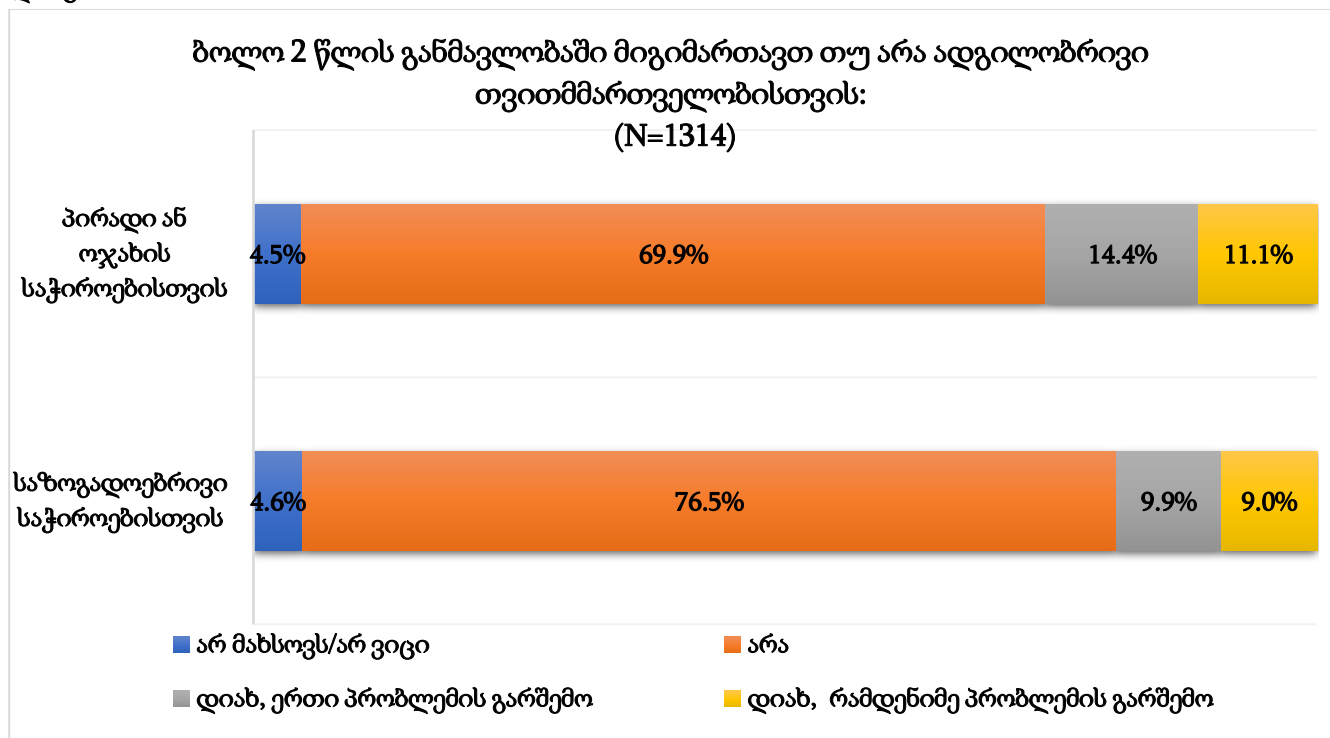
5.6 ადგილობრივ თვითმმართველობაში მონაწილეობა

პოლიტიკური პარტიების გარდა, დემოკრატიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანი კომპონენტია, ასევე, ადგილობრივი თვითმმართველობა, რადგანაც მისი არსებობა და სიმძლიერე ადგილობრივი დემოკრატიის ფუძემდებლური პრინციპია. იგი გულისხმობს მოქალაქის უფლებასა და პასუხისმგებლობას, მონაწილეობა მიიღოს იმ საკითხების გადაწყვეტაში, რაც უშუალოდ მას და მის საცხოვრებელ არეალს ეხება. შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების

საქმიანობა პოლიტიკურ მონაწილეობაში ერთ-ერთ მთავარ როლს თამაშობს. ზოგადად, კვლევის მიხედვით, ადგილობრივ თვითმმართველობას ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების 32.1% ენდობა („სრულიად ენდობა“ ან „ძირითადად ენდობა“).

თავდაპირველად, რესპონდენტებმა უპასუხეს კითხვაზე, **მიუმართავთ თუ არა ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის, პირადი ან ოჯახის საჭიროებებიდან გამომდინარე?** რესპონდენტთა 69.9% აცხადებს, რომ არ მიუმართავს მსგავსი განზრახვით, მხოლოდ 14.4%-ია ისეთი, ვისაც მიუმართავს ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის რაიმე პრობლემის გარშემო. რაც შეეხება ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის **საზოგადოებრივი** საჭიროებისთვის მიმართვას, ასეთ პრაქტიკას კიდევ უფრო ცოტა რესპონდენტი მისდევს: 76.5%-ს არ მიუმართავს ამ მიზნით ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის, მხოლოდ 9.9%-ს მიუმართავს, სულ მცირე, ერთი რომელიმე პრობლემის გარშემო (იხ. დიაგრამა N58).

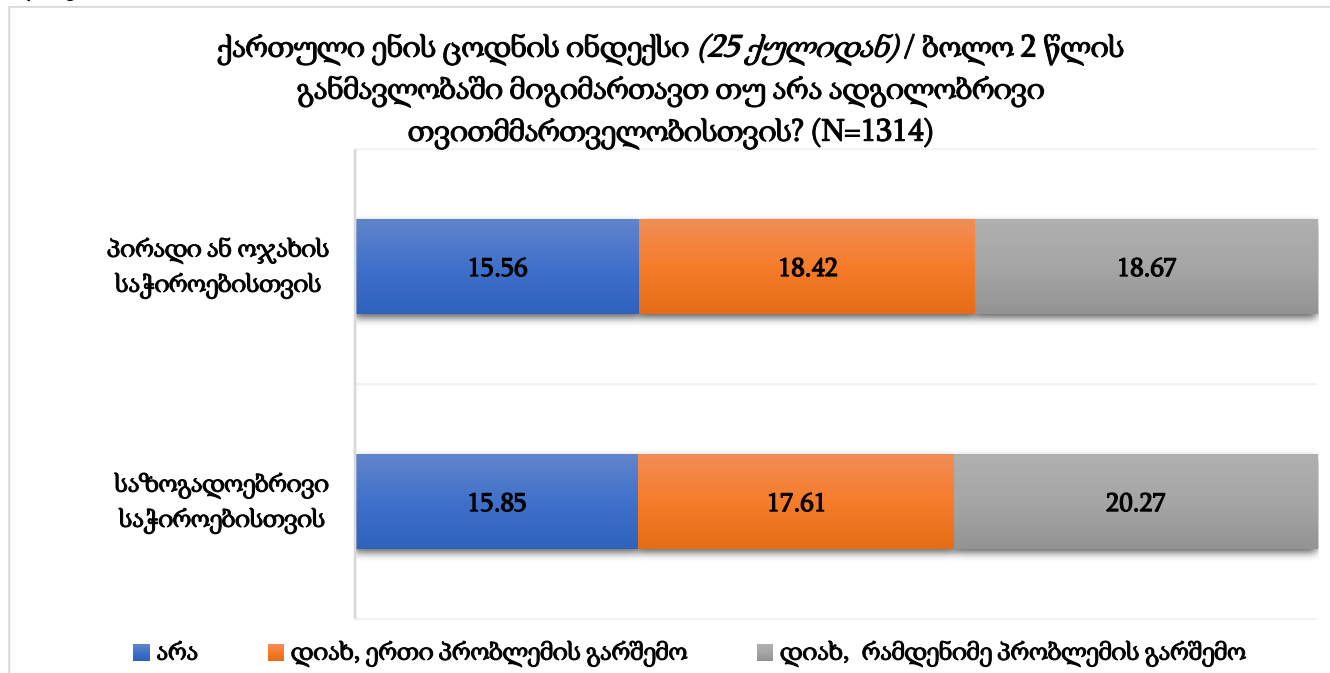
დიაგრამა N58:

ადგილობრივი თვითმმართველობისთვის მიმართვასა და ქართული ენის ცოდნის ცვლადებს შორის ვლინდება **სტატისტიკურად სანდო კავშირი**. კვლევა აჩვენებს, რომ, რომელ რესპონდენტებსაც არ მიუმართავთ ამ ორგანოსთვის არც პირადი და არც საზოგადოებრივი საჭიროებების შესახებ, მათი ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი უფრო მცირეა (არ მიუმართავს პირადი საჭიროებისთვის - საშუალოა 15.56 და არ მიუმართავს საზოგადოებრივი საჭიროებისთვის - საშუალოა 15.85), ვიდრე მათი, ვისაც ერთხელ მაინც მიუმართავს ნებისმიერი საჭიროებისთვის (მაგალითად,

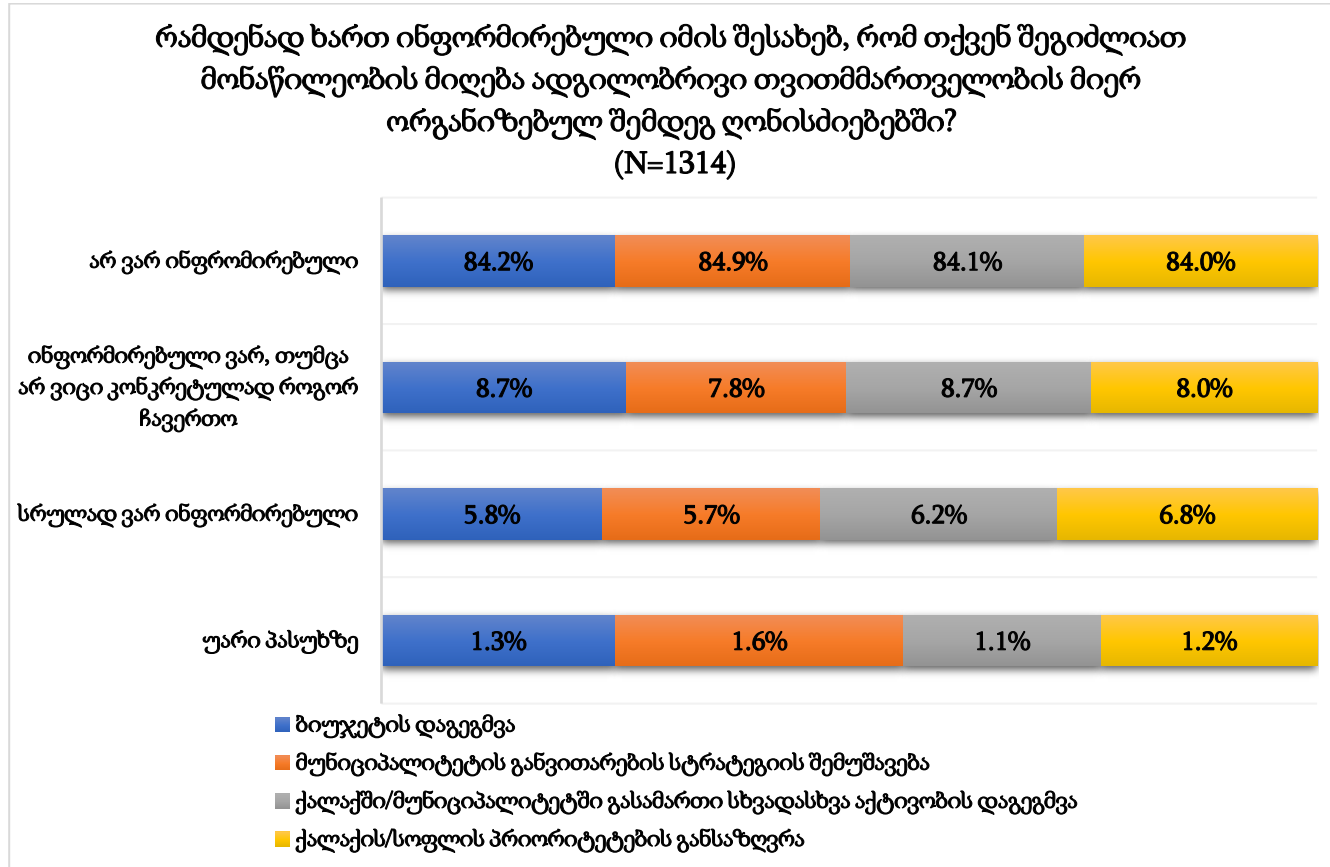
ვისაც მიუმართავს ერთი პირადი პრობლემის გარშემო - საშუალოა 18.42 და მიუმართავს რამდენიმე საზოგადოებრივი პრობლემის გარშემო - საშუალოა 20.27) (იხ. დიაგრამა N59).

დიაგრამა N59:

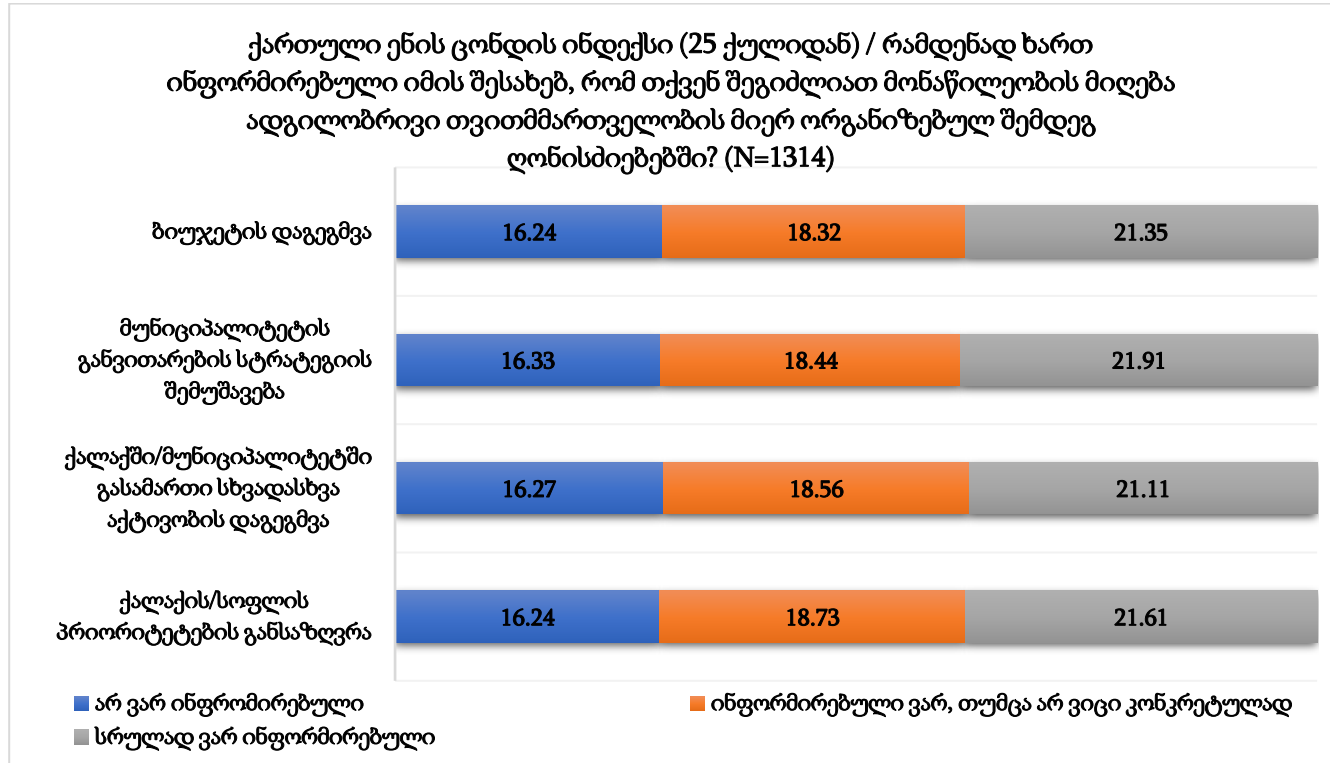
თვითმმართველობის საქმიანობაში ჩართულობის გასაგებად, უნდა დაგვედგინა, აგრეთვე, თუ რამდენად იყვნენ რესპონდენტები ინფორმირებულები იმის შესახებ, რომ მათ შეუძლიათ მონაწილეობის მიღება ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ ორგანიზებულ ღონისძიებებში. რესპონდენტთა 84.2% ამბობს, რომ არ არის ინფორმირებული იმის შესახებ, რომ შეუძლია ბიუჯეტის დაგეგმვაში მონაწილეობის მიღება. მათი მხოლოდ 8.7% ამბობს, რომ ინფორმირებულია, თუმცა არ იცის, კონკრეტულად როგორ ჩაერთოს მათში. რაც შეეხება ინფორმირებულობის ხარისხს იმის შესახებ, რომ მათ შეუძლიათ მონაწილეობის მიღება მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიის შემუშავებაში, რესპონდენტთა დიდი უმრავლესობა (84.9%) ამბობს, რომ არ არის ინფორმირებული ამის შესახებ. ამის შესახებ ინფორმირებულია 7.8%, თუმცა არ იცის კონკრეტულად როგორ მიიღოს მონაწილეობა ამ აქტივობაში. ქალაქში/მუნიციპალიტეტში გასამართი სხვადასხვა აქტივობის დაგეგმვაში მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობის შესახებ ინფორმირებულია რესპონდენტთა 8.7% და არაინფორმირებულია - 84.1%. ძალზე დაბალია, ასევე, ქალაქის/სოფლის პრიორიტეტების განსაზღვრაში მონაწილეობის შესაძლებლობის შესახებ ინფორმირებულობის დონე: ინფორმირებულია 8% და არ არის ინფორმირებული - 84% (იხ. დიაგრამა N60).

დიაგრამა N60:

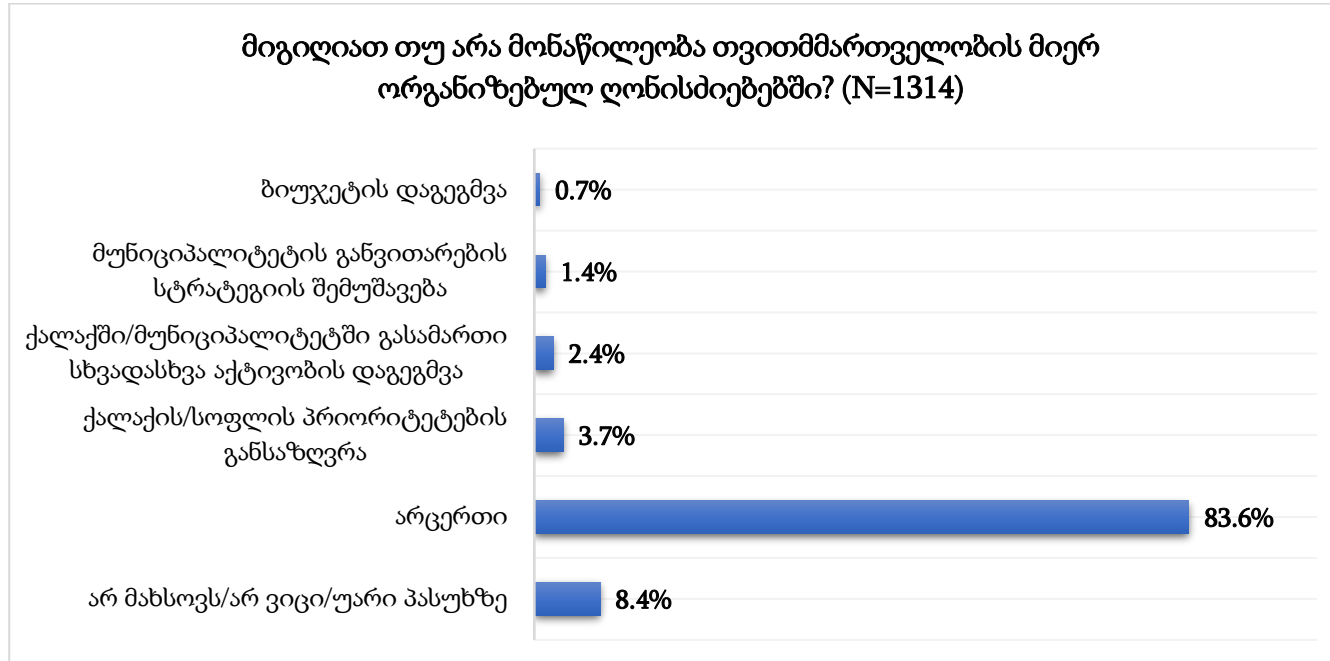
ზემოაღნიშნულ საკითხებზე რესპონდენტთა ინფორმირებულობა სტატისტიკურად სანდო კავშირშია ქართული ენის ფლობის ცვლადთან. იკვეთება, რომ ინფორმირებულობის დონის ზრდასთან ერთად იზრდება ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელი. მაგალითად, ქართული ენის ფლობის საშუალო ქულა 21.61-ია იმ რესპონდენტებში, რომლებიც სრულიად არიან ინფორმირებულები იმის შესახებ, რომ ქალაქის/სოფლის პრიორიტეტების განსაზღვრაში მონაწილეობა შეუძლიათ, ხოლო ვინც ამ საკითხის შესახებ არ არის ინფორმირებული, მათთვის ქართული ენის ცოდნის ინდექსის საშუალო მაჩვენებელია 16.24 (იხ. დიაგრამა N61).

დიაგრამა N61:

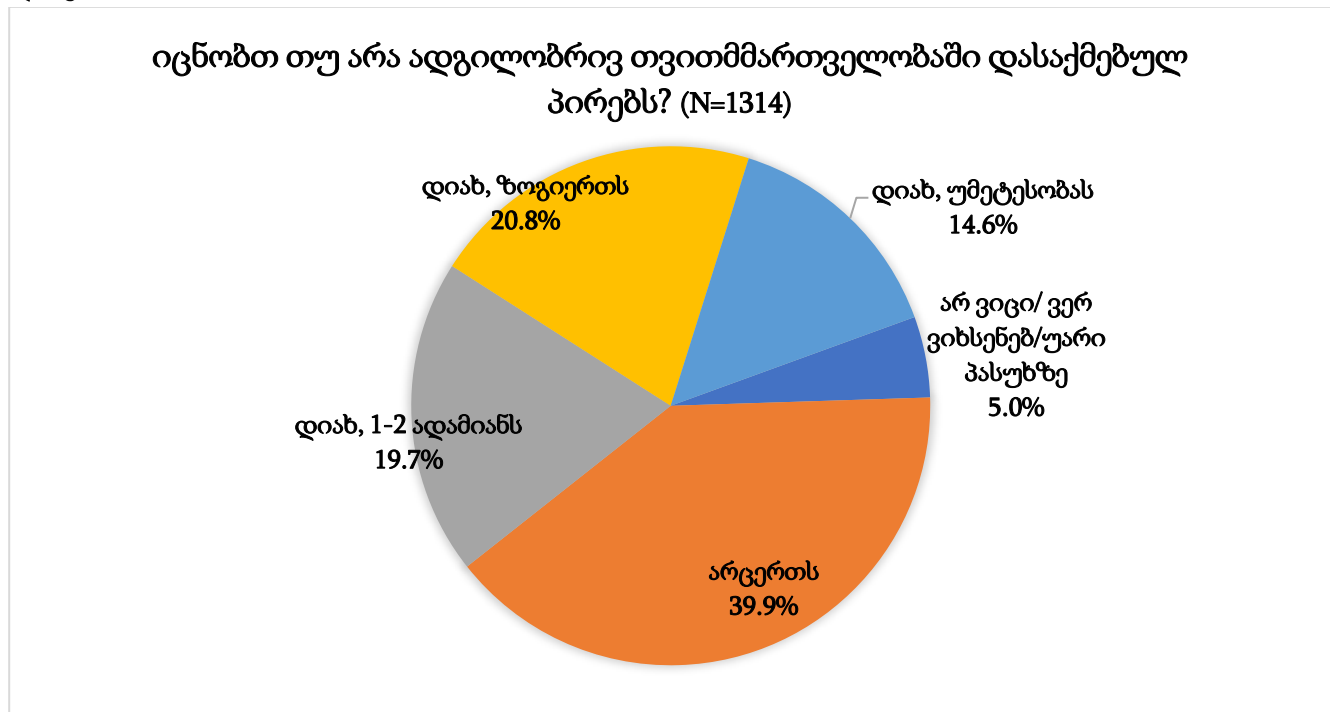
საინტერესოა ისიც, ადგილობრივი თვითმმართველობის მიერ ორგანიზებულ რომელ ღონისძიება(ებ)ში მიუღიათ მონაწილეობა რესპონდენტებს. კვლევის მონაწილეთა 83.6%-ს არც ერთ ასეთი ტიპის ღონისძიებაში არ მიუღია მონაწილეობა. რესპონდენტთა 7.2%-ს არ ახსოვს, ხოლო ძალიან მცირეა მათი რიცხვი, ვისაც ბიუჯეტის დაგეგმვაში (0.7%), მუნიციპალიტეტის განვითარების სტრატეგიის შემუშავებაში (1.3%), ქალაქში/მუნიციპალიტეტში გასამართი სხვადასხვა აქტივობის დაგეგმვაში (2.4%) ან ქალაქის/სოფლის პრიორიტეტების განსაზღვრაში (3.6%) მიუღია მონაწილეობა (იხ. დიაგრამა N62).

დიაგრამა N62:

ადგილობრივ თვითმმართველობასთან თანამშრომლობას ზრდის პირადი სოციალური კავშირები ან, თუნდაც, იქ დასაქმებულთა ვინაობის ცოდნა. გამოკითხვა აჩვენებს, რომ ადგილობრივ თვითმმართველობაში დასაქმებულ პირებს არ იცნობს რესპონდენტთა 39.9%, 1-2 ადამიანს იცნობს 19.7%, ზოგიერთს - 20.8%, ხოლო უმეტესობას იცნობს - 14.6% (იხ. დიაგრამა N63).

დიაგრამა N63:

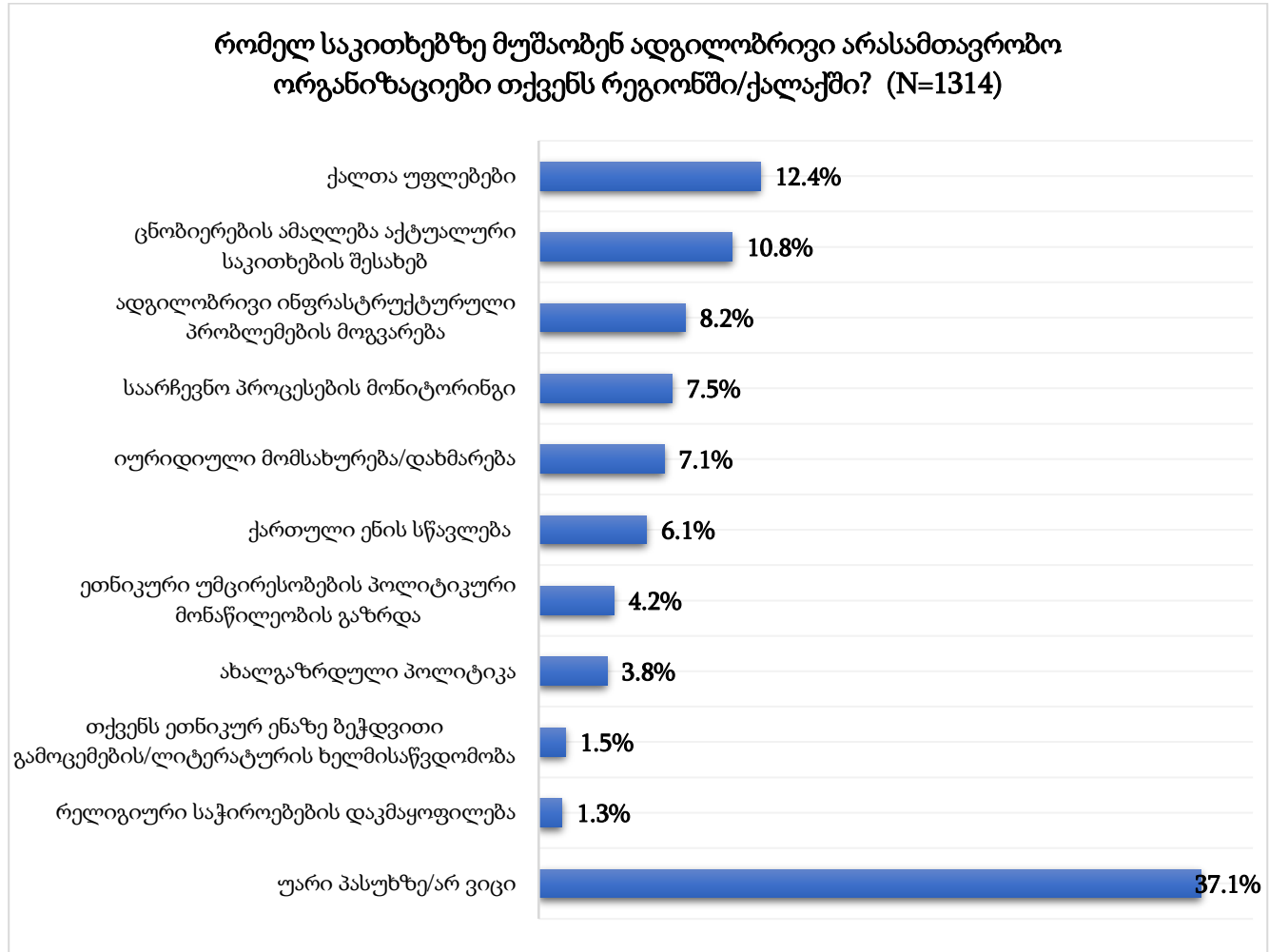
ლოჯისტიკური რეგრესიის მოდელის მიხედვით, სტატისტიკურად მნიშვნელოვანი კავშირი ვლინდება ადგილობრივ თვითმმართველობაში დასაქმებული ადამიანების ცნობასა და რესპონდენტების გენდერისა და განათლების დონეს შორის. აღსანიშნავია ის, რომ ქალების კოეფიციენტი უარყოფითია, რაც მეტყველებს იმაზე, რომ, კაცებთან შედარებით, ქალების მიერ ადგილობრივ თვითმმართველობაში დასაქმებული პირების ცნობის შესაძლებლობა განსხვავებულია. ასევე, ქალების შანსი კაცებთან შედარებით ნაკლებია (შანსის კოეფიციენტი - 0.96, Signif. code=0.01). ანუ, შანსი იმისა, რომ ქალები იცნობდნენ ამ ორგანოში დასაქმებულ პირებს, კაცებთან მიმართებაში, უფრო დაბალი და უარყოფითია. ხოლო, განათლების ცვლადის კოეფიციენტი დადებითია, რაც ნიშნავს იმას, რომ განათლების დონის ზრდასთან ერთად იზრდება ადგილობრივი თვითმმართველობის კადრების ცნობის შანსი (Signif. code=0).

მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, თუ როგორ თვლიან თავად რესპონდენტები, რამდენად მნიშვნელოვანია მათი წარმომადგენლის ყოფნა ადგილობრივ თვითმმართველობაში? რესპონდენტთა 65.2%-თვის მოცემული საკითხი მნიშვნელოვანია („ძირითადად მნიშვნელოვანია“ ან „ძალიან მნიშვნელოვანია“), 18.1%-თვის კი ნაწილობრივ მნიშვნელოვანია, ნაწილობრივ - არა, ხოლო 8.1%-თვის – არ არის მნიშვნელოვანი („საერთოდ არ არის მნიშვნელოვანი“ ან „ძირითადად, არ არის მნიშვნელოვანი“).

5.7 სამოქალაქო ორგანიზაციების როლი

ქვეყანაში მიმდინარე პოლიტიკური პროცესის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლი არასამთავრობო ორგანიზაციებია, რომლებიც, მედიასთან ერთად, მნიშვნელოვან როლს უნდა თამაშობდნენ ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური გააქტიურებისა და მონაწილეობის გაზრდის კუთხით. შესაბამისად, რესპონდენტებს ვკითხეთ, მათი ინფორმაციით, ძირითადად, რომელ საკითხებზე მუშაობენ ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები მათ რეგიონში/ქალაქში. რესპონდენტთა, დიდმა ნაწილმა (36.3%) არ იცის ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების სამუშაო თემატიკა (ან ზოგადად, მათი არსებობა თავიანთ რეგიონში). კვლევის მონაწილეთა 12.4%-ის თქმით, არასამთავრობო ორგანიზაციები ქალთა უფლებებზე მუშაობენ, 10.8% ამბობს, რომ არასამთავრობო სექტორი ცნობიერების ამაღლების კუთხით სხვადასხვა აქტუალური საკითხის გარშემო მუშაობს, 8.2%-ის აზრით - ადგილობრივი ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარების შესახებ, ხოლო 7.5%-ის თქმით - საარჩევნო პროცესის მონიტორინგის კუთხით (იხ. დიაგრამა N64). საინტერესოა ეთნიკურ ჭრილში იმ რესპონდენტების წილი, რომლებმაც არ იცნა, თუ რა საკითხებზე მუშაობენ ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები. კვლევის სომხური თემის მონაწილეებში ასეთი რესპონდენტების წილია 38.2%, აზერბაიჯანულენოვანებში - 45.5%, ქისტებში - 8.1%, ოსებში - 38.6% და ურბანული მცირე ეთნოსების წარმომადგენლების 50.2%.

დიაგრამა N64:

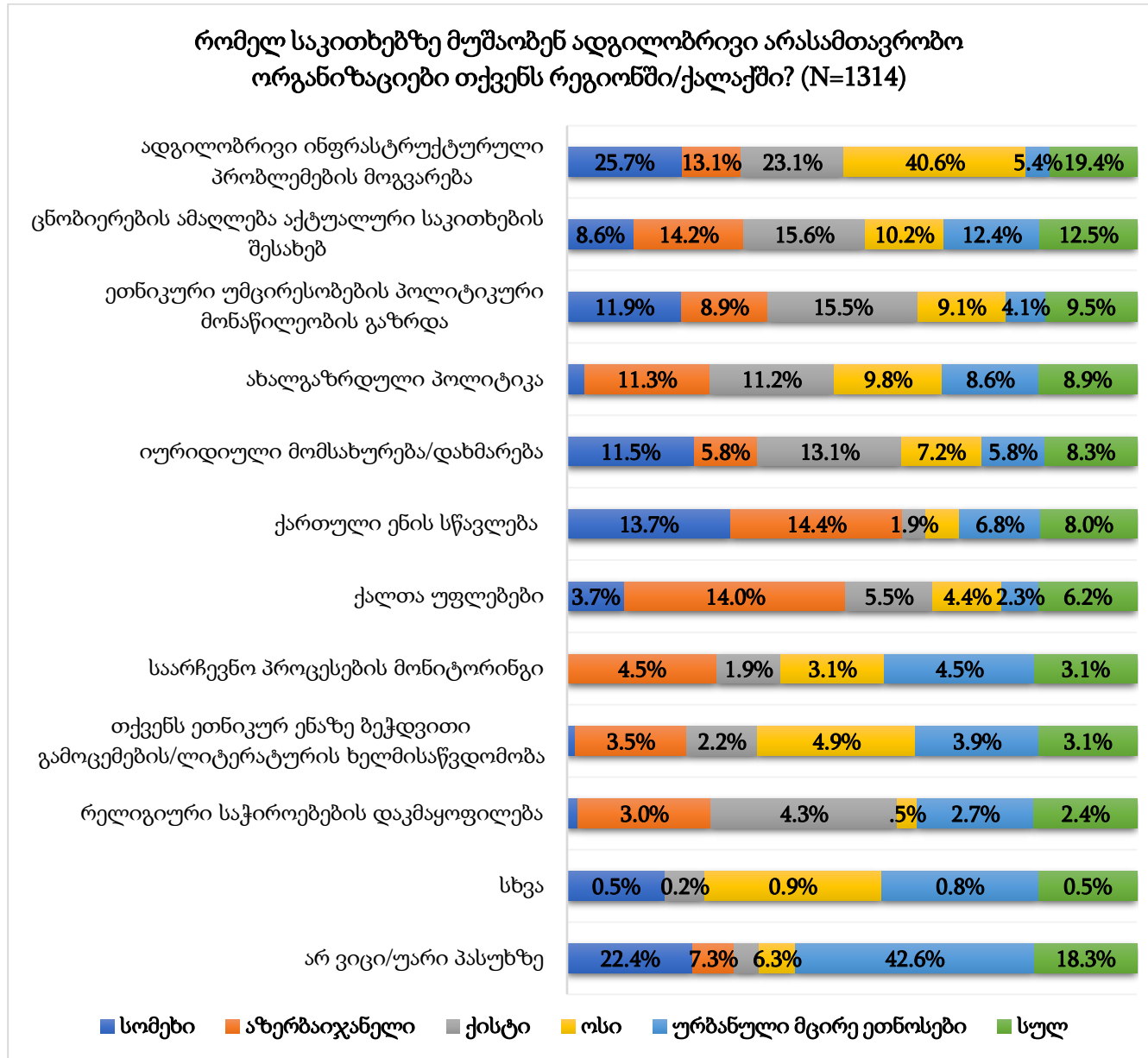

მოცემული ინფორმაციის გარდა, ასევე, მნიშვნელოვანი იყო იმის გაგება, რესპონდენტების აზრით, მათი ეთნიკური ჯგუფის შემთხვევაში, რომელ საკითხებზე მუშაობა უნდა იყოს პრიორიტეტული მათ თემში/ქალაქში მომუშავე არასამთავრობო ორგანიზაციებისთვის. რესპონდენტთა 17.4%-ს ამ კითხვაზე არ აქვს პასუხი. თუმცა, მნიშვნელოვანი ნაწილი (19.4%) მიიჩნევს, რომ ამ ორგანიზაციების პრიორიტეტული მიმართულება ადგილობრივი ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარება უნდა იყოს, 12.5%-ის აზრით, არასამთავრობო ორგანიზაციებმა ცნობიერების ამაღლების კუთხით უნდა იმუშაონ, 9.5%-ის აზრით, ეს უნდა იყოს ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდაზე მუშაობა, 8.9% მიიჩნევს, რომ მათ მუშაობა ახალგაზრდული პოლიტიკის მიმართულებით უნდა დაიწყონ, 8.3%-ის აზრით - არასამთავრობო ორგანიზაციები მათ უნდა დაეხმარონ იურიდიული მომსახურებით, ხოლო 8% თვლის, რომ პრიორიტეტული ასევე, ქართული ენის სწავლებაც უნდა იყოს.

ადგილობრივი ინფრასტრუქტურული პრობლემების მოგვარებაზე არასამთავრობო ორგანიზაციების მუშაობას ისურვებდა ოსური თემის რესპონდენტთა 40.6%, ქალთა უფლებებსა და ქართული ენის სწავლებაზე აზერბაიჯანულენოვანი რესპონდენტების დაახლოებით 14%, სომხურენოვანი

რესპონდენტების 13.7% ისურვებდა ასევე ქართულ ენაზე მათ მუშაობას, ქისტი რესპონდენტების 15.6% - ცნობიერების ამაღლებასა და 15.5% - პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდას. ხოლო ურბანულ მცირე ეთნოსებში ამ თვალსაზრისით უფრო მეტად აქტუალური სასურველი საკითხები არ იკვეთება (იხ. დიაგრამა N65).

დიაგრამა N65:

6. დასკვნა

სახელმწიფო დომინანტური ინსტიტუციაა, რომელიც ეთნიკური უმცირესობებისადმი პოლიტიკის დღის წესრიგსა და, ზოგადად, პოლიტიკის შინაარსს ადგენს. დემოკრატიის პრინციპებიც უმცირესობათა პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართვისა და ამ ჯგუფების თანაბარი შესაძლებლობების არსებობას განსაზღვრავს. განსხვავებული ჯგუფების არსებობა თანამედროვე საზოგადოებებში გარდაუვალი პროცესია და დემოკრატიული სახელმწიფოების გამოწვევებიც იმაში ვლინდება, რომ ამ ჯგუფებს პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის თანასწორი შესაძლებლობები უზრუნველყოფილი ჰქონდეთ. საქართველოც, ისევე როგორც ბევრი სახელმწიფო, განსხვავებული ჯგუფების სიჭრელით გამოირჩევა, რომელთაგან გამოხატული ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებია. 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის შედეგად, საქართველოს მოსახლეობის საერთო რაოდენობის დაახლოებით 13.2% მიეკუთვნება ეთნიკურ უმცირესობას. მნიშვნელოვანია სახელმწიფოს მხრიდან ისეთი პოლიტიკური გარემოს შექმნა, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების პოლიტიკურ მონაწილეობას და სოციალურ სიკეთეებთან წვდომას შეუწყობს ხელს. აღნიშნულმა კვლევამ სწორედ ამ ჯგუფების: სომხური, აზერბაიჯანული, ქისტების, ოსების და ურბანული მცირე ეთნოსების: რუსების, ქურთების/იეზიდებისა და ბოშების პოლიტიკურ ცხოვრებაში ჩართულობის შესწავლა მოიცვა.

ერთი მხრივ, საინტერესოა, თვითონ სახელმწიფოს მიერ გადადგმული ნაბიჯები, რომლებიც ამ ჯგუფების პოლიტიკური მონაწილეობის გაზრდისკენ და, ზოგადად, კეთილდღეობისკენ შეიძლება იყოს მიმართული. მეორე მხრივ, თავად ამ ჯგუფების წევრების ქცევები, დამოკიდებულებები და აღქმები ამ საკითხთან მიმართებით. მიუხედავად იმისა, რომ ინსტიტუციურ დონეზე მდგრადობისკენ და ეფექტურობისკენ მიმართული პოზიტიური ტენდენციები ვლინდება, ეთნიკურ უმცირესობათა დაცვისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის გაცხადებული პრიორიტეტიზაცია საბიუჯეტო დონეზე ფინანსურ უზრუნველყოფაში არ არის ასახული. შესაბამისად, სამთავრობო ვალდებულების შესრულება ძირითადად საერთაშორისო მხარდაჭერაზეა დამოკიდებული. ცენტრალური ხელისუფლების დონეზე აღსანიშნავია ის, რომ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების ყველაზე ადეკვატური და პროპორციული წარმომადგენლობა 2016 წლის მოწვევის პარლამენტში გვხვდება. ისინი 11 წევრით არიან წარმოდგენილები, რაც დეპუტატთა საერთო რაოდენობის 7.3 პროცენტს შეადგენს. ადგილობრივ დონეს რაც შეეხება, ლოკალურად გვხვდება სამოქალაქო აქტივობის, საკუთარი პრობლემების, მიმდინარე გამოწვევების გაჟღერების და ადვოკატირების შესაძლებლობა, რომელიც, თავის მხრივ, სახელმწიფოს მიერ ინსტიტუციურად უზრუნველყოფილია, თუმცა, მთავარ გამოწვევად რჩება ეთნიკურ უმცირესობათა ორგანიზაციების და სათემო გაერთიანებების არამდგრადობა და არასაკმარისი მზაობა, დამოუკიდებლად აწარმოონ სამოქალაქო აქტივიზმი. აღსანიშნავია სხვა ხარვეზებიც, რომლებიც ეთნიკური წარმომადგენლების დამოკიდებულებაში გამოიკვეთა და რომლებიც უფრო ფართო სისტემურ და ინსტიტუციურ პრობლემებს უსვამს ხაზს.

კვლევამ მოიცვა ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის ტრადიციული ფორმების შესწავლა, კერძოდ: არჩევნებში და მის განხორციელებაში მონაწილეობა, პოლიტიკური პარტიების

წევრობა და მათთან თანამშრომლობა, ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში მონაწილეობა, არასამთავრობო ორგანიზაციების წევრობა და მათთან თანამშრომლობა, მონაწილეობა პეტიციაში და კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვებაში, საპროტესტო აქციის დაგეგმვა/მონაწილეობა და ა.შ.

მნიშვნელოვანია ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების სოციალური და ეკონომიკური მდგომარეობის იდენტიფიცირება, რაც შესაძლოა კავშირში იყოს ამ ჯგუფების წარმომადგენლების პოლიტიკური აქტიუზმის დონეებთან. კვლევის მიხედვით გამოვლინდა, რომ საქართველოს მთლიან მოსახლეობასთან შედარებით (კავკასიის ბარომეტრი საქართველოს 2017 წლის შედეგების მიხედვით), ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებში: უფრო დაბალია განათლების დონის მაჩვენებლები; უფრო მაღალია უმუშევრობა და სიღარიბის დონე. აღსანიშნავია კვლევის მონაწილეების ქართული ენის ცოდნის დონეც, ასაკის მატებასთან ერთად მცირდება მისი ცოდნის დონე. ქართული ენის ცოდნის დონე ყველაზე დაბალია აზერბაიჯანულ თემში. რაც შეეხება ამ ჯგუფებში გამოკვეთილ სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემებს, ყველაზე მწვავეა უმუშევრობა და სიღარიბე. თუმცა, კვლევა აჩვენებს სახელმწიფო ენის ცოდნის პრობლემის აქტუალობასაც (განსაკუთრებით აზერბაიჯანულ თემში).

პოლიტიკური მონაწილეობის ფორმებს რაც შეეხება, რესპონდენტთა გამოკვეთილ უმრავლესობას ბოლო ორი წლის განმავლობაში პოლიტიკური ჩართულობის არც ერთი შემდეგი მეთოდი არ გამოუყენებია: ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის მიმართვა, მედიასაშუალებების გამოყენებით პრობლემებზე საჯარო საუბარი, კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვება, საპროტესტო აქციებში მონაწილეობა და სხვა. კვლევის მონაწილეთა მხოლოდ 8.5%-ს უსაუბრია საჯაროდ პრობლემებზე მედიის გზით, 8.4%-ს მიუღია მონაწილეობა კოლექტიური ხელმოწერების შეგროვებაში, 5.7% ყოფილა საპროტესტო აქციაზე, 3.2%-ს უთანამშრომლია არასამთავრობო ორგანიზაციასთან და ა.შ. თუმცა, მეორე მხრივ, ეს მაჩვენებლები მხოლოდ ეთნიკური უმცირესობებისთვის შეიძლება არ იყოს დამახასიათებელი, არამედ, მთლიანი საზოგადოების ტენდენციებს ავლენდეს.

არჩევნების კუთხით აღსანიშნავია ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ განხორციელებული პროგრამული აქტივობები, რომლებიც მიმართულია არჩევნების შესახებ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელთა ინფორმირებასა და არჩევნებში მათი ჩართულობის გაზრდისკენ. კვლევის მონაწილეთა 74.5%-ის თქმით, მათ მონაწილეობა მიიღეს 2016 წლის საპარლამენტო არჩევნებში და მათმა 65.5%-მა გამოხატა მზაობა, რომ აპირებდა ხმის მიცემას 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში. თუმცა, აღსანიშნავია ისიც, რომ რესპონდენტთა 91.2%-ს არასდროს მიუღია მონაწილეობა საარჩევნო კამპანიის დაგეგმვაში.

კვლევა აჩვენებს, რომ ქართულ პოლიტიკურ სივრცეში არ არსებობენ ეთნიკურ უმცირესობათა ინტერესების გამომხატველი პოლიტიკური პარტიები და არც კვოტირების პრაქტიკა, რომელიც წახალისებს პარტიებში ამ ჯგუფების წარმომადგენლების ყოფნას. რესპონდენტთა 43.8%-ის თქმით, პარტიათა პროგრამები და საქმიანობა არ მოიცავს მათ საჭიროებებს. ასევე, რესპონდენტთა დაახლოებით 70%-ს ან არ გაუგია, ან უარყოფს პარტიების ეთნიკურ უმცირესობებთან

თანამშრომლობას რაიმე მიმართულებით. ზოგადად, კვლევის მიხედვით ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფებში პოლიტიკური პარტიებისადმი ნდობა დაბალია, რესპონდენტთა მხოლოდ 12.6% აცხადებს, რომ ენდობა პოლიტიკურ პარტიებს.

საინტერესო ტენდენციები იკვეთება, აგრეთვე, ადგილობრივი თვითმმართველობის ფუნქციონირების კუთხით. იმ რვა მუნიციპალიტეტში (გარდაბანი, მარნეული, ბოლნისი, დმანისი, წალკა, ახალციხე, ახალქალაქი, ნინოწმინდა), რომელებიც ეთნიკური უმცირესობების დიდი ნაწილითაა დასახლებული, საშუალოდ 779 ეთნიკურად ქართველს ჰყავს ერთი წარმომადგენელი საკრებულოში, მაშინ როდესაც 1,116 სომხურ და 2,945 აზერბაიჯანულ მოსახლეობას თითო-თითო წარმომადგენელი ჰყავს ამ ორგანოში. გამოკითხვამ აჩვენა, რომ 2 წლის განმავლობაში რესპონდენტთა მხოლოდ 14.4%-ს მიუმართავს ადგილობრივი ხელისუფლებისთვის რაიმე პრობლემის მოსაგვარებლად. რესპონდენტთა 70%-ს არასოდეს მიუმართავს ამ ორგანოსთვის პირადი/ოჯახის, ხოლო 76.5%-ს - საზოგადოებრივი საჭიროებებიდან გამომდინარე. გამოკითხულთა დიდი უმრავლესობა (80%-ზე მეტი): ა) არ არის ინფორმირებული ადგილობრივ თვითმმართველობასთან თანამშრომლობის გზების შესახებ, ბ) ამ ორგანოს მიერ ორგანიზებულ არცერთ ღონისძიებაში არ მიუღია მონაწილეობა.

ეთნიკური უმცირესობების პოლიტიკური მონაწილეობის უზრუნველყოფაში მნიშვნელოვანია არასამთავრობო ორგანიზაციების როლიც, თუმცა, კვლევამ აჩვენა, რომ მხოლოდ 24.3% ენდობა მათ. კვლევის მიხედვით, რესპონდენტთა, სულ მცირე, ნახევარმა (54.8%) არ იცის ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციების სამუშაო თემატიკა ან, თვით მათი არსებობაც კი თავიანთ რეგიონში/დასახლებაში.

აღსანიშნავია ის ფაქტორებიც, რომლებიც კავშირშია რესპონდენტების პოლიტიკური მონაწილეობის ხარისხთან. ერთ-ერთი ძირითადი ფაქტორია ქართული ენის ცოდნის დონე, რომელიც, კვლევის მიხედვით, კავშირშია ზოგადად ქვეყანაში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ინფორმირებულობასთან და კონკრეტულ პროცესებში მონაწილეობასთან. კერძოდ, რაც უფრო მაღალია ქართული ენის ცოდნის დონე, მით უფრო მატულობს რესპონდენტთა ინფორმირებულობაც და პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობაც. საქართველოში მიმდინარე მოვლენების შესახებ ეთნიკური უმცირესობების ინფორმირებულობის მთავარი წყაროა საქართველოს სატელევიზიო არხები. გენდერული ნიშნით ძირითადად მსგავსი ტენდენციები ვლინდება რესპონდენტების დამოკიდებულებებში, თუმცა მაინც არის გარკვეული სხვაობა ქმედების დონეზე. მაგალითად, უფრო მაღალია კაცების სოციალური კაპიტალი და შესაძლებლობები, რომ ჩართულობა იყვნენ ადგილობრივი თვითმმართველობის განხორციელებაში. რაც შეეხება რესპონდენტთა ასაკობრივ ჯგუფებს, სპეციფიკურობით ხასიათდებიან 18-24 და 25-34 ასაკობრივი კატეგორიების წარმომადგენლები. რიგი საკითხების მიმართ უფრო მეტად კრიტიკულები, ინფორმირებულები და დაინტერესებულები არიან, ვიდრე სხვა ასაკობრივი ჯგუფების წარმომადგენლები. შესაბამისად, სახელმწიფოს მიერ პოლიტიკის განსაზღვრისას მნიშვნელოვანია ამ ჯგუფების დამახასიათებელი თავისებურებების სიღრმისეული შესწავლა და პოლიტიკაში მათი აგრეგირება. ეთნიკური ჯგუფების შიგნითაც განსხვავებული ტენდენციები ვლინდება. მაგალითად, აზერბაიჯანულ თემში განსაკუთრებით ვლინდება ქართული ენის არცოდნის პრობლემა, რაც შემდეგ

ამ ჯგუფისთვის სხვა სირთულეებს განაპირობებს. ამ ჯგუფების შედარებისას აუცილებელია დამატებითი კვლევის ჩატარება, რადგან შესაძლოა მათ შორის განსხვავებები განპირობებული იყოს კულტურული, რელიგიური, ისტორიული თუ სხვა კონკრეტული ფაქტორებით.

საბოლოო ჯამში, ეთნიკურ უმცირესობებში მაღალია საქართველოს და ქართული საზოგადოების მიმართ კულტურულ-პოლიტიკური იდენტობის განცდა. თუმცა, ეს განცდა რამდენადმე კლებულობს ახალგაზრდა თაობაში და ყველაზე დაბალია აზერბაიჯანულ თემში. ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფები იზიარებენ საქართველოს, როგორც ჰიბრიდული დემოკრატიის მქონე სახელმწიფოს იმიჯს. პოლიტიკურ ჩართულობას რაც შეეხება, დეკლარირებულად, ეთნიკური უმცირესობების ჯგუფების უმრავლესობა პოლიტიკური ინკლუზიის მომხრეა. თუმცა, დაახლოებით მათი მესამედი ეთანხმება იმას, რომ პოლიტიკა ელიტების (და არა „ჩვეულებრივი“ მოქალაქეების) საქმეა. დეკლარირებულობის მიღმა, გამოკითხულთა მხოლოდ დაახლოებით მეოთხედი მიიჩნევს თავს პოლიტიკურად აქტიურ მოქალაქედ. დაბალი აქტივიზმის მიზეზებად სახელდება: პოლიტიკის მიმართ ინტერესის არქონა, ოჯახური დატვირთვა და ქართული ენის არასრულყოფილი ცოდნა.

7. ბიბლიოგრაფია

1. Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35 (4), 216–224.
2. Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2013). *The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Brady, H. E. (1998). “Political participation.” In J. P. Robinson, P. R. Shaver, & L. S. Wrightsman, (Eds.), *Measures of political attitudes* (pp. 737–801). San Diego, CA: Academic Press.
4. Conge, P. J. (1988). The concept of political participation: Toward a definition. *Comparative Politics*, 20(2), 241–249.
5. Encyclopedia Britannica - <https://www.britannica.com/topic/consociationalism>
6. Verba, S., & Nie, N. H. (1972). *Participation in America: Political democracy and social equality*. New York: Harper & Row.
7. Fox, S. (2013). Is it time to update the definition of political participation? Political participation in Britain: The decline and revival of civic culture. *Parliamentary Affairs*, 67(2), 495–505.
8. Kasfir, N. (1979). Explaining ethnic political participation. *World Politics*, 31(3), 365–388.
9. Kohli, A. (Ed.). (2014). *The State and Development in the Third World: A World Politics Reader* (Vol. 469). Princeton University Press.
10. Lijphart, A. (1969). Consociational democracy. *World politics*, 21(2), 207–225.
11. Nagel, J. (1986). The political construction of ethnicity. *Competitive ethnic relations*, 93–112.
12. Nagel, J. (1994). Constructing ethnicity: Creating and recreating ethnic identity and culture. *Social problems*, 41(1), 152–176.
13. Sandel, M (1982) *Liberalism and the Limits of Justice*, Cambridge/New York: Cambridge University Press.
14. Sandel, M (1996) *Democracy's Discontent: America in search of a public philosophy*, Cambridge, MA: Belknap Press of Harvard University Press.
15. Sandel, M (2004) ‘Are we still a Commonwealth? Markets, morals, and civic life’, *Commonwealth Humanities Lecture 2004, Massachusetts Foundation for the Humanities*, last accessed 9 May 2007 from <http://www.mfh.org/specialprojects/chl/chl2004.html>.

16. Taylor, C (1992) *The Ethics of Authenticity* (originally published in Canada in 1991 as *The Malaise of Modernity*), Cambridge, MA, and London, UK: Harvard University Press.
17. Taylor, C (1994) 'The politics of recognition', in A Gutmann (ed), *Multiculturalism: Examining the politics of recognition*, Princeton, NJ: Princeton University Press, pp 25–73.
18. Taylor, C (1998) 'The dynamics of democratic exclusion', *Journal of Democracy* 9(4), pp 143–156.
19. Taylor, C (2001) 'Foreword', in A-G Gagnon and J Tully (eds), *Multinational Democracies*, Cambridge: Cambridge University Press, pp xiii–xv.
20. United Nations. (2005). Women and Elections: Guide to promoting the participation of women in elections. <http://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/publication/WomenAndElections.pdf>
21. van Deth, J. W. (2001). "Studying political participation: Towards a theory of everything?". *Joint Sessions of Workshops of the European Consortium for Political Research* (Grenoble).
22. van Deth, J. W. (2014). A conceptual map of political participation. *Acta Politica*, 49(3), 349–367.
23. Young, I (1989) 'Polity and group difference: A critique of the ideal of universal citizenship', *Ethics* 99(2), pp 250–274.
24. Young, I (1990) *Justice and the Politics of Difference*, Princeton, NJ: Princeton University Press.
25. Young, I (1995) 'Together in difference: Transforming the logic of group political conflict', in W Kymlicka (ed), *The Rights of Minority Cultures*, New York: Oxford University Press, pp 155–176.
26. Young, I (2000) *Inclusion and Democracy*, Oxford: Oxford University Press.
27. გაეროს ქალთა ორგანიზაცია (UN Women), სოციალური კვლევისა და ანალიზის ინსტიტუტი. (2014). ეთნიკური უმცირესობების ქალთა საჭიროებები და პრიორიტეტები ქვემო ქართლის რეგიონში. http://issa-georgia.com/files/Reports/UN%20women/%E1%83%A5%E1%83%90%E1%83%9A%E1%83%97%E1%83%90%20%E1%83%A1%E1%83%90%E1%83%AD%E1%83%98%E1%83%A0%E1%83%9D%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%94%E1%83%91%E1%83%98_unwomen.pdf
28. ეთნიკურობისა და მულტიკულტურალიზმის შესწავლის ცენტრი, (2018), ა, კონკურენცია ეთნიკური უმცირესობების ხმებისათვის საქართველოში: 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნები, პოლიტიკის ნარკვევი, თბილისი.
29. ეროვნულ-დემოკრატიული ინსტიტუტი (NDI), CRRC–საქართველო. (2018) საზოგადოებრივი აზრის კვლევა.
30. კავკასიის ბარომეტრი, (2017), საქართველო - <https://caucasusbarometer.org/ge/>

31. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია, (2016), საქართველოს პარლამენტის 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნების ანგარიში - <http://cesko.ge/res/docs/Parliament-Web.pdf>
32. საქართველოს მთავრობა, (2015), სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგია და 2015-2020 წწ. სამოქმედო გეგმა.
33. საქართველოს სახალხო დამცველი, შეხვედრა საარჩევნო-პოლიტიკურ პროცესებში ეროვნული უმცირესობების ჩართულობის თემაზე - <http://www.ombudsman.ge/ge/news/shexvedra-saarchevno-politikur-procesebshi-erovnuli-umciresobebis-chartulobis-temaze.page>
34. საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, სამოქალაქო თანასწორობისა და ინტეგრაციის სახელმწიფო სტრატეგიისა და 2015-2020 წწ. სამოქმედო გეგმის დამტკიცების შესახებ - <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/2958879>
35. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, (2014), 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის ოფიციალური მონაცემები - www.geostat.ge
36. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2018, http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=178&lang=geo
37. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, 2017, http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=145&lang=geo